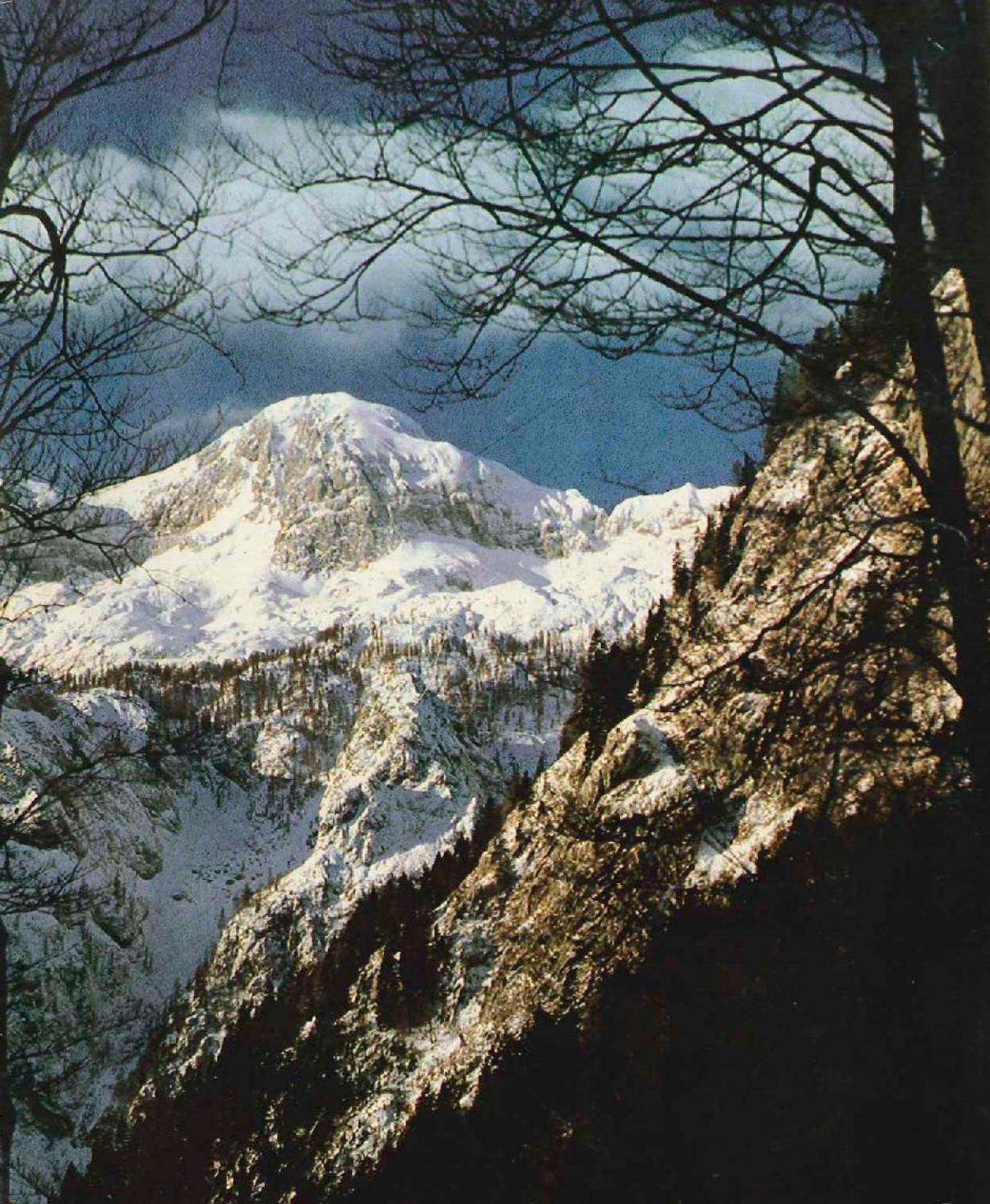

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

4

april 1985

PV 90 LET

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

april 1985

4

letnik LXXXV izhaja od leta 1895

vsebina

	Planinski vestnik — zrcalo planinske kulture	145
Dr. Tone Strojín	Pred petdesetimi leti je umrl dr. Henrik Tuma	147
Dr. Miha Potočnik	Dr. Henrik Tuma: Dr. Julius Kugy	149
Dani Tič	Slovenska alpinistična odprava v Čo Oju — južna stena	151
Milan Romih	Neznani utrip	155
Dr. Vladimir Škerlak	Planine kot jezikovno vprašanje, I. del	157
Tone Wraber	Slapovi pod Žagarskim Skutnikom in še kaj	160
	90 let PD Radovljica	163
Zvone Korenčan	Tečaj za planinske in gorske vodnike v Nepal, 1984	165
Andrejka Frelih	Sonce ne zna lagati	166
Janez Lončar	Še ena ali dve vevnici pobrankov izpod rete	168
Ing. Ladislav Jirásko	Po Kamniških in Julijskih Alpah '84	170
Mija Škrlep	Z najmlajšimi v planine	174
Marjan Krašovec	Po Dalmatinski planinski poti	176
Tatjana Jereb	Triglav — 16. oktober 1984	177
Erna Meško	Poslednje pismo	178
	Društvene novice	179
	Varstvo narave	181
	Iz planinske literature	182
	Alpinistične novice	185
	Razgled po svetu	188
	Na kratko ...	190

Naslovná stran:

Miha Debevc: Kaiška gora

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: Tomaž Barovec, Janez Bizjak, Stanko Hribar, Mitja Košir, Boštjan Lajovic, Božidar Lavrič, Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik, Janez Pretnar, Albert Sušnik, Pavle Šegula, Franci Savenc, Franc Vogelšek, Tone Wraber. Izdajatelj: svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klínar, Milan Čilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvofakova 9, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-676-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1500 dinarjev in jo je treba plačati do 31. marca v tekočem letu; za tujino 30 \$. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne sprejemamo. Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišaje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

PLANINSKI VESTNIK – ZRCALO PLANINSKE KULTURE

(Urednikov govor na slovesnosti ob 90-letnici PV v Cankarjevem domu, dne 6. 2. 1985)

V posebno čast si štejem, da mi je bila dana beseda, ko naj bi spregovoril o eni naših najstarejših revij, o Planinskem vestniku, ob njegovi častitljivi obletnici. O Knjigi s 50 000 stranmi, ki je preživela prvo vojno v častnem kulturnem molku, tako tudi drugo in je s svojimi 90 leti postala neke vrste dragocena kulturna dediščina, ki se je gmotno napajala predvsem z ljubeznijo posameznikov, z darili prijateljev planincev, avtorjev, soavtorjev, rednih in občasnih sodelavcev, ki bi jih naštel dosti čez 15 000. Posebno obveznost čutim tudi zavoljo tega, ker je med Vami mnogo takih, ki poznajo njegovo pot, so ga spremljali in ga še spremljajo, so bedeli nad njim in še bede — mu iskali možnosti, da ni usahnila njegova beseda, mu utirala včasih tudi manj gladko, da, trnovo in ozko stezo v letih izhajanja, v bitki z vsakdanjimi tegobami, ki tudi mimo Vestnika niso šle. Morda ne pretravam, če rečem, da je Planinski vestnik hkrati, ko slavi svojo 90-letnico, tudi ena najbolj znanih revij pri nas in tudi revija, ki je v svojem razvoju in dopolnjevanju tako po vsebini kot tudi po obliki, obredla takorekoč vsa snovna področja, od znanosti, kulture, do povsem planinskih reči.

Hkrati s tem pa se sam dobro zavedam dejstva, kako težko je govoriti o rečeh, ki so znane, o reviji, ki je znana, o vsebinah, ki jih poznamo, in o vsem, kar nas povezuje s Planinskim vestnikom.

Kdaj se je že zgodilo to, da so »ustanovitelji in odborniki Slovenskega planinskega društva v Ljubljani izdali poročilo o II. društvenem letu 1894, ko so Orožen, Mikuš, Krulec, Triler, Borštnar, pet Piparjev in še drugi navdušeni planinci, svesti si svojih nalog, sklenili, da prihodnje leto 1895 začno izdajati list, ki naj bo mesečnik in ki naj se imenuje Planinski vestnik.«

In tako je Vestnik nastopil svojo znano pot, ki se je vedno in povsod ujemala s smerjo narodove usode, z bistvom narodove borbe za obstoj, z veliko nalogo, braniti naše gore pred potujčenjem in hkrati postati list, ki naj bi razpel jadra tudi v vodah slovenske kulture in omike. Na videz borna cula Anastasijusa Gruna v dunajskem parlamentu, v kateri bi imel povezano vso tedanjo slovensko literaturo, bi se morala za trenutek odvezati in sprejeti medse tudi ta droben zvežčič, ki se mu še danes pravi Planinski vestnik, in mu pripraviti dovolj življenjskega prostora, da je tudi on s svojimi številnimi planinskimi ljubitelji zadihal slovenski kulturni zrak in si poiskal ustrezno mesto na tribuni slovenske kulture.

Morda je res, da je Vestnik porodilo »navdušenje«; tudi ni golo naključje, da nosi prva številka datum 8. februar, dan, ki ga praznujemo kot slovenski kulturni praznik; brez kančka dvoma pa lahko rečem, da ga je porodila tudi narodova potreba, da ga je porodilo dejstvo, kako bi tudi na tem področju ujeli evropski planinski vlak in kako bi z njim oblikovali posodo, kamor bi se steklo vse, kar je lastnina narodove kulture, narodovega boja za nacionalno neodvisnost, za tako planinstvo, ki naj ne bi bilo zgolj ljubiteljsko za določen krog, pač pa gibanje, ki je povezano z bitjo narodovega obstoja. Tistikrat, ko je zagledal luč sveta, tistikrat Vestnik še ni mogel samemu sebi prerokovati, kakšna pot ga v svoji dolgi dobi življenja čaka. Začuda pa je že tedaj točno domneval, da bo postal osrednja revija slovenskih planincev, ki bo v razmahu slovenske kulture podpiral razvoj in možnosti za ustvarjanje tudi s tega snovno bogatega področja.

»Kolikor je bilo pred prvo svetovno vojno najpomembneje ocenjevati slovenski značaj naših gor,« pravi v svojem uvodniku France Malešič v Alpinističnih razgledih, »pred drugo svetovno vojno premagovati naše gore pred tujci, po njej pa ujeti korak s svetom v domačih in tujih stenah in vrhovih, tako je sedaj vedno bolj bistveno ohraniti kulturni značaj našega planinstva.« To kaže, kako široko nalogo si je Planinski vestnik zastavil, in kako pomembno, saj se v vseh bistvenih točkah sooča tudi z usodo slovenskega naroda, z vsemi najpomembnejšimi zgodovinskimi obdobji, v katerih se je dograjevala in utrjevala slovenska, narodova identiteta in ko je tudi počasi in pogojeno z razvojem najširših plasti naroda, postajal glasnik tudi tiste množice, ki ji je čas mineval za strojem in si je gore privoščila le tistikrat, ko je bila na shodih, praznovanjih in na skupnih pohodih. Zametki vsega tega gibanja so skozi vso dobo izhajanja Vestnika očitni, pa ne zgolj zametki, tudi programi, ki vključujejo planinstvo v narodovo dogajanje.

Vestnik je v vsem svojem obdobju, v katerem so se zvrstili njegovi uredniki Anton Mikuš, dr. Josip Tominšek, Arnošt Brilej, prof. Tine Oreš, ponudil svojim bralcem zanimivo vsebino, v kateri prednjači predvsem potopis in opis doživetja, potem leposlovje, takoj nato pa se sreča že s slovstvenimi ocenami, s planinsko zgodovino, alpinizmom,

zanemarjal pa tudi ni jezikoslovja in imenstva in tako je v svoji dolgi dobi Planinski vestnik od začetka izhajanja do danes zabeležil približno 6500 člankov in zapisov in tudi nekako 2200 polopisov, med katerimi najdemo tudi 450 opisov plezalnih vzponov. Tako je postal Vestnik zrcalo slovenske planinske kulture, hramba dragocenih podatkov in pričevalec posameznih dob v razvoju planinstva, oblikovalec prenekaterega literarnega peresa in tvorna vez med slovenstvom, svetom, planinstvom in vsem, kar oblikuje javno delovanje. To je Planinski vestnik bil, je še, in bo ostal še naprej. Vem, dostikrat slišimo to ali ono pripombo, ki gre ali na račun naklade, ko primerjamo številčnost našega planinstva, ali na račun vsebinskega koncepta, pa moramo zmeraj odgovarjati in podčrtavati eno in edino dejstvo, ki pomaga hraniti Vestnik in mu daje življenjski zagon in ga hkrati opravičuje ter mu daje legitimacijo bivanja med nami, dejstvo namreč, da se planinstvo kot gibanje poraja v globoki množični zavesti, v zavesti slehernega posameznika, v človeških odločitvah in stiskah, ki jih porajajo odkrivanja sten gora, vrhov in — samega sebe. V vseobčnem, skratka, pregnetanju našega čustvenega sveta, našega odnosa do fenomena gora in do vseh tistih skrivnosti, ki jih vedé ali nevedé srečujemo na gorskih poteh in jih prisvajamo kot lastna doživetja in spoznave. To je tkivo, ki Vestniku daje tisti vatek, da tke med nami vez planinske vsebine, občne človeške vezave in najširšega kulturnega zamaha, ki ga premore tako doživlje v gorah kot spoznava gore v svojem lastnem dojmu.

Tradicionalnost po drugi plati pesti Vestnik, pravijo; da, kdo naj bi potem bil tradicionalen, če ne naš devdesetletnik? Tradicionalen v vsem novem, postopen v odkrivanju dobe, v kateri živi, pogumen v vnašanju prvin, ki izhajajo iz planinske in vseslovenske množice, pa hkrati sočen, kot je sočen bil vseskozi, duhovno globok in sporočilen, kritičen in strokovno neoporečen. Tak naj bi bil tudi vnaprej, ker je le takemu možno preživeti. Že res, da nas je mnogo desetlin planincev; res pa je tudi, da Vestnik v svojem poslanstvu more ustreči tudi taki množici, če je, če ni to le privid, ki je zelo podoben današnjemu dogajanju, ko v evforiji množice gledamo tudi razvoj takih reči, kot je recimo razvoj naše revije Planinskega vestnika. Če je to res, potem je še eno dejstvo resnično treba opredeliti: Naj bi bil Vestnik tisti, ki bi zajel to problematiko in jo premlel na svojih straneh ter ponudil slovenski planinski javnosti vsebino, ki bi šla na široko, pa ne v globino, v vsakdanjost, informativnost, ne v pojavnost in kritiko, v sporočilnost, ne v strokovnost? Ali pa je to morda potreba za povsem samostojni koncept, ki naj bi ga sprejela planinska množica? Pravijo toliko in toliko nas je, Vestnika pa je komaj za borih pet tisoč? Za kaj to? Če odštejemo eno samo dejstvo, da je za populacijo, ki jo Slovenija kot narod predstavlja, to povsem običajna naklada. Kje pa je potem ostalih 95 tisoč planincev? Kaj pa ti bero? Ne razpolagam z nobeno statistično analizo, zgolj svoje mišljenje mi je na voljo, pa pravim: Kaj pa če nas ni 95 000, ali pa nas je, le da je današnje planinstvo drugačno, kot pa ga poznamo iz Planinskega vestnika? Dilema, ki terja odgovor. Vsekakor. Prej ali slej. Dotlej pa se bomo morali zadovoljiti s tem, kar imamo in čemur smo že dali ime in priimek, seveda ob napotku, da bi v prihodnje bilo kar najmanj subjektivno administrativnih preskokov in manipulacij, ki prav tako zadevajo v množično planinsko razpoloženje, ko je govor o planincih kot o naročnikih njihovega glasila. V prvi letošnji številki PV sem bil zapisal: Če bi danes povprašali enega izmed urednikov PV, recimo dr. Josipa Tomiška, ali pa kar prof. Tineta Orla, ki sedi tule med nami, kako je s Planinskim vestnikom, bi bile njegove besede — v to sem prepričan — prav take, kot bi jih govoril tistikrat, ko je še urejal Vestnik: »Da, tudi današnji čas nalaga bremena, ki jih bo treba prenesti na vrh gore. Težave so bile v mojem času, so bile pred menoj in poznate jih tudi vi. Slovenci smo pač narod, ki ne šteje milijonov v ljudeh, je pa narod, ki je klen, trdoživ. Klenost in trdoživost mu dajejo tudi gore, razočarana narava, tekoča, jeznorita, gladka, božajoča, huda in poštena govorica.«

Tako je to. In če bi k vsemu temu dali še nekaj podatkov o številnih in zvestih sodelavcih, ki leta in leta pomagajo krojiti vsebino Vestniku, številnim darovalcem in prijateljem, potem lahko mirno ugotovim, da ima Planinski vestnik še zmeraj vse tisto nujno, kar potrebuje za svoje življenje tudi vnaprej, do njegovih sto in več let. S častno obvezo seveda, da se na njegovih straneh oglašča vse glasneje tudi tisti planinec izmed množice, ki daje današnjemu planinstvu ton, barvo in življenjski zagon.

Tako naj ob zaključku izrečem vso zahvalo sodelavnikom in vsem, ki žive z našo revijo, Planinskim vestnikom, ko mu pomagajo ohranjati položaj in vsebino; vsem, ki tako ali drugače prispevajo, da ostaja Vestnik na površju slovenske planinske kulture in vsem, ki skrbje tudi za gromotno plat našega Vestnika. Zeleč pri tem, da bi ta pomoč in pozornost ne usahnila tudi v prihodnje.

PRED PETDESETIMI LETI JE UMRL DR. HENRIK TUMA

DR. TONE STROJIN

Desetega aprila letos bo minilo pol stoletja, odkar je sklenil svojo življenjsko pot dr. Henrik Tuma.

Mladeniško svežega duha je delal, ustvarjal in razmišljal do zadnjega. Posamezni znanstveniki, politiki, dušebrižniki in še marsikateri, so mu prečkali pot, kl si jo je začrtal in ji sledil, a njegove stopinje še danes niso pregažene. Nasprotno. Na marsikaterih področjih lahko le rečemo, kaj bi bilo, če ne bi bilo Tume, če Slovenci ne bi imeli Tume! Še danes neupravičeno ostaja v ozadju, ta pokonci mož, tršate glave, pametnega in bistrega pogleda, objektivne in neizprosne besede, ki se je v svojem delu marsikje dokopal globlje od takratnih sodobnikov.

Svoje misli in besede je črpal v sokovih naroda, ki mu je sledil daleč od današnjih upravopolitičnih mej na zahod. Škoda le, da si ni zapisoval imen tudi na severni narodnostni meji.

Tuma je bil univerzalist; videl je dlje od državnih paktov in pogodb, ker je živel z narodi. Ljudska stran mu je bila bližja kot politična. Politiko je kot eden naših prvih marksistov jemal kot nazor, ne pa kot smer oblasti.

Premišljam, ali je imel srečo, da je živel v svojem času? Ali je bilo vretje misli in duha v njegovem času pravšnje za tako pokonci stoječega moža. Moram reči — da. Mož je v mnogočem presegal čas, zato

je lahko dal gradiva mnogim področjem. Njegovo delo, zbrani podatki in ugotovitve lahko pomenijo kašipot naprej in zavezo prihodnjim generacijam. Ena teh smo tudi mi. Danes bi bil — morda osamljen svetilnik. Morda bi v tem površnem in vihrajočem, pomehkuženem in potrošniško usmerjenem času zagrenjen umolknil. Morda bi ga s svojim vedenjem osamili.

Če je bil njegov lik kamnit na zunaj, se je nekje v njegovi duhovni globini njegova narava omečila.

Do katerih vrednot?

Od družine, narodov, kulture, do gora — skratka vrednot, ki poosebljajo njegov duh. V poglavju Izpoved o njegovi knjigi Iz mojega življenja, Naša založba, l. 1937, je opisal svoja gledanja na družbo, politiko in politično življenje na Goriškem in Slovenskem, svoje gledanje na alpinistiko in alpinizem pa že prej v Planinskem vestniku, l. 1908 in v knjigi »Pomen in razvoj alpinizma«, TK Skala 1930 l.

Tuma je vedno hodil v vseh področjih toliko naprej, da se je zdelo, kot da bi bil heretik. Drobili so ga specialisti, ki pa mu niso ostali hvaležni niti za gradivo, če so že iznašli metode znanstvene kritike.

Malokdo se je v svojih raziskovanjih gorskega sveta toliko in tako dolgo zaustavljaj pri pastirjih in lovcih, kmetih in drvarjih. Res pa je, da je bilo to včasih mogoče bolj kot zdaj.

V marsičem ostaja neponovljiv in nedojemljiv še danes. Preprosto zato, ker mu je ušel njegov čas. Seveda ne gre za to blagovati dr. Tume, saj svojega časa gotovo ni blagroval niti on, niti mu čas ni bil naklonjen.

Danes nam gre za počastitev njegovega spomina in dela. Ali res samo za to?

Je že tako, da se pri velikih osebnostih iz naše zgodovine zaustavljamo v vprašalni obliki.

To nas zadoljuje in hkrati opominja — na kaj?

Kar še moramo storiti, nadaljevati, poglobljati. To je oporoka dr. Tume.

Velike ljudi je vedno zanesel čas — a naprej. Preskočili so svoj trenutek, kdo ve za koliko.

Tuma ni bil le borec za delavske pravice, zaveden Slovenec, zbiralec ledinskih imen, plezalec, pisatelj in ideolog — vrsta področij njegovega zanimanja je še daljša. Ob odvetniškem, političnem in amatersko znanstvenem delu je še našel čas za družino in — gore. Po dožemanju gornišтва, ki ga je utemeljil v svoji knjigi »Pomen in razvoj alpinizma«, mu ni bil v njegovem času dorasel nihče. Ne le po starosti, temveč tudi po znanju je bil resnično bard slovenskega gornišтва. Mimo tega slovesa niso mogli tudi tisti, ki se z njim niso ravno prijazno gledali.

In kaj Tuma danes pomeni za gornike, alpiniste, etnografe, raziskovalce in celo politike?

V marsičem je na Slovenskem lahko pobudnik in tvorec. Kot njegov častilec na prvo mesto postavljam njegovo dožemanje razsežnosti alpinizma. V gorah in stenah je uvidel in razlagal nekaj več kot alpinistiko, športno dejanje, tekmovanje za prestiž. V tem je prešel dr. Klementa Juga. Za alpinizem ni zadosti imeti volje in zadosne mere domoljubnosti, sem sodi tudi znanje, kultura in kdo bi si mislil pri Tumi — srčnosti v večpomenskem smislu.

V gorah je Tuma dejansko užival svobodo v prvinskem pomenu, fizične moči in duha, v življenju v gorah, od življenja pastirjev do današnjega človeka, pa spoznaval dialektični življenski nauk, ki se presnavlja v govorici, besedah, narečjih, običajih in še marsičem.

Gore in stene, kraje, planine in prebivalce je spoznaval sistematično. Redki so mu po pristopu, ob daleč boljših in večjih možnostih, še danes le približno enaki. Ob polzenju časa so njegovi zapisi imen, šeg in navad morda dokončna spoznanja.

Poliglot, kot je bil v znanju, jezikih in splošni razgledanosti, ni bil dolgozeven. Takrativno in dokumentarno, pospremljano s skicami, kjer je bilo to potrebno, je marsikaj otel pozabi. To, kar danes ne bi bilo več mogoče pri kranjskih imenih, celo na našem delu Julijskih Alp, kaj šele čez mejo, daleč v Karnijo.

Vendar je njegovo imenoslovje Julijskih Alp potrebno sodobne obdelave in predstave z ustreznimi zemljevidi. Vtis imam, da nove planinske karte Julijskih Alp nimajo vsega, kar je zapisal Tuma. Pokojni dr. Viktor Vovk, sam častilec Tume, je začeto delo po Tumi še nadaljeval v Karnskih Alpah. Kdo bo povezal delo obeh v neko celoto?

Znano je, da je naša država sprejela mednarodno obveznost, razčistiti imena na obmejnih in dvojezičnih področjih. Nekateri na PZS upirajo oči, a Zveza nima denarja za zanj bolj pomembne reči. Delo Tume naravnost kliče po nadaljevanju.

Terminologija, izrazje za orografske oblike in same planinske dejavnosti, ni enotna. Vsakemu se po svoje zapiše, svoje prinese čas, tujke slovenimo neustrezno. Morda ima Tuma bolj originalne izraze? Tuma je na osnovni stopnji storil svoje, zato nadaljujmo. Ideologija gornišтва in alpinizma, z odgovori na vprašanja, ki jih zastavlja čas, je po Tumovi smrti odprta knjiga. Za Tumo se je le redki javno in pisno vprašal o tem, zakaj hodimo v gore, plezamo, bistvujemo v gorah. Če je že zapisal misel, jo je v preblisku čustva, nikdar poglobljeno in argumentirano. Tuma je bil prvi, ki je zavestno poskušal gore in gornišтво razumeti objektivno kot pojav v družbi, vsi drugi so gornišтво razumeli in ga še, kot čustveno zadevo, potrebo po sprostitvi, željo po uveljavitvi, spoznavanju sveta, po pustolovščinah in po ostalih motivih. Vendar nikoli ni čas sam tako klical po vprašanju, kaj nam po notranjih vzgibih pomenijo gore? Morda bomo šele ob stoletnici naše organizacije ućakali knjižni odgovor na to osnovno vprašanje? In odgovor moramo imeti, če hoće gornišstvo biti uveljavljen družbeni pojav, vsajen v konkretne razmere in pogoje časa. Morda bo o tem spregovorila katedra za planinstvo in smučanje Fakultete za telesno kulturo? Zdi se mi tudi, da za prvih štiri-deset let organiziranega slovenskega gornišтва ni nikjer zbranih toliko podatkov kot v Tumovi zapušćini. Tumovi dedići imajo prav, da Tumove planinske pismene dediććine ne droljbo. Lahko rećem, da neke kronike razvoja slovenske alpinistike, kljub velikim uspehom našega alpinizma doma in na tujem, še nimamo. Katerega pisca ćakamo? Svoj delež v slovenski politiki na prelomu iz prejšnjega v prva desetletja tega stoletja si je Tuma zapisal sam v svojih spominih, razsežnosti tega dela Tumove dejavnosti pa dr. Dušan Kermauner v predgovoru k Tumovi avtobiografiji »Iz mojih let«. Posamezne kamenćke iz Tumove politićne biografije je prineslo strokovno ćasopisje, a vendar bi še kakšna razprava osvetlila Tumovo politićno delo med gorićkimi Slovenci in v delavskem druştvu »Prijatelj prirode«.

Zanimivo je, da nedokonćano Tumovo delo ob petdesetletnici njegove smrti opozarja na zadolžitve slovenske planinske organizacije ob stoletnici njenega organiziranega delovanja. Vse, kar je začel Tuma, je bilo fundamentalno za kulturo gornišтва, vse to zavezuje na izpopolnitev, dopolnitev in posodobitev. Kakšno planinsko priznanje, povezano s Tumovim imenom za planinske kulturne delavce in alpiniste, bi dejansko pomenilo lepo priznanje. Vse Tumovo delo v gorah in kulturi je v bistvu nadgradnja

tega, čemur je Slovensko planinsko društvo postavilo materialno podlago s svojo organizacijo, dejavnostjo in kočami. Če smo pred desetimi leti zapisali: Ni nam umrl, ne sme nam umreti (glej PV št. 7/1975), danes še z večjo upravičenostjo pristavljamo: Ni nam odšel, ker nam mora ostati!

DR. HENRIK TUMA: DR. JULIUS KUGY

DR. MIHA POTOČNIK

Ob predvajanju televizijske nadaljevanke o dr. Juliusu Kugyju (1984) so spet oživila nekatera razmišljanja in pripombe o tem, kako je nasproti dr. Kugyju nepravilno zapostavljen drugi velikan naših Julijskih Alp — dr. Henrik Tuma. V nekaterih slovenskih planinskih krogih se je udomačila predstava, kot da sta bila sodobnika dr. Tuma in dr. Kugy velika tekmeča ali celo sovražna nasprotnika. Vzdrževalo in vgnezdilo se je neko nedokazano in neargumentirano mnenje o krivični zapostavljenosti dr. Henrika Tume, ker bi Slovenci prav njega kot našega slovenskega človeka morali bolj častiti, spoštovati in upoštevati kot nemško govorečega in pisočega tujca dr. Kugya. Toda za to je še namanj kriv dr. Kugy.

Tako vzdusje je pač nastalo med slovenskimi planinci potem, ko so izšla Kugyjeva književna planinska dela, začenši s knjigo »Aus dem Leben eines Bergsteigers« (založba Rudolf Rother, München, 1924, iz življenja gornika — prevod Lilijane in Franceta Avčina, 1968, Založba Obzorja, Maribor, ali še prejšnji slovenski prevod Mire Marko Debelakove »Iz mojega življenja v gorah«, Planinska matica, 1937) pa tja do »Pet stoletij Triglava« (slovenski prevod Marijana Lipovška, 1973, Založba Obzorja, Maribor). Nekaj so k temu morda pripomogla tudi raziskovanja dr. Franceta Avčina o Kugyjevem slovenskem (pa zanemarjenem ali celo pritaženem) poreklu (ded in oče: Kogej iz Lipe pri Podkloštru v Žiljski dolini, mati hčerka slovenskega pesnika Jovana Vesela — Koseskega) in slovenski prevodi vseh najvažnejših Kugyjevih del.

Ko je dr. Julius Kugy utemeljeval svojo znamenito knjigo »Fünf Jahrhunderte Triglav« (Pet stoletij Triglava), je med drugim zapisal:

»Čutim se poklican za to delo in sem pravilno za to izbran. Gotovo je dobro v teh časih (1938!) vedno močnejše uveljavljajočega se nacionalizma (Mussolinijev fašizem in Hitlerjev nacizem, vojna že na vidiku!), da se tega dela loti mož, ki stoji visoko nad vsakim nacionalizmom, čigar obzorje se ne neha tam, kjer leže meje njegovega jezika...

... Splošno je že znano, da absolutno spoštujem imena, ki so nastala v narodu, med ljudstvom. Ta so zame edino odločilna in pravilna in ni dovoljeno, dotikati se jih. Zato se trudim — kar se samo po sebi razume — povsod, da pišem slovenska imena natančno, v njihovi izvirnosti in v njihovi pravilni slovenski pisavi. (Moj prevod — govor ob odkritju spomenika dr. J. K. v Trenti 2. 8. 1953 in v knjigi »Srečanja z gorami« 1968, CZ).

Dr. Kugyju je bilo v gorah v ospredju estetsko doživljanje in doživetje.

»Beseda 'gorski šport' me je vselej nekam prizadela. Vse preveč mi meri na površnost. V gori ne iščimo plezalskih odrov, iščimo rajši njeno dušo.

Moja knjiga ni knjiga o športu. Tudi ni vodnik in prav tako ne kašipot. Gore skušam prikazati v osrečujoči vlogi, kakršno so igrale v mojem življenju. Moja knjiga je zahvala. Visoka pesem naj bi bila zapeta v slavo in hvalo goram!«

(Predgovor v knjigi »Iz življenja gornika — slovenski prevod Marijana Lipovška, 1968). Dr. Henrik Tuma pa je gornišvo doživljal, pojmoval in vrednotil — seveda z vsemi etičnimi in kulturnimi sestavinami — predvsem kot športni »čin«. O tem je napisal temeljito in globoko knjigo — študijo »Razvoj in pomen alpinizma«, 1930, ki jo slovenski planinci zares premalo poznajo in upoštevajo. Večkrat bi morali vzeti v roke tudi dr. Toneta Strojina monografijo o dr. Tumi (Planinska založba — I. 1976).

Seveda razni ljudje — planinci, alpinisti, gorski reševalci, navadni izletniki — še danes gornišvo pojmujejo, doživljajo, razlagajo in zagovarjajo na različne načine. Vendar je osnova še vedno nekaka delitev in opredelitev na tiste, ki v prvo vrsto postavljajo doživetje, in na tiste, ki so bolj za športni (vendar ne v vulgarnem »vrhunskem« ali tekmovalnem smislu) čin.

»Vsak po svoje boga moli!« pravijo naši južni bratje in sestre. Važno je, da ga »moli«! Res pa je, da je imelo in že ima »doživetje« v slovenskem planinstvu in planinski ideji ter kulturi veliko in pretežno množico pristašev. Posebej še tudi (v večkrat žalostni in ekscesni sodobni športni praksi in mentaliteti), odkar se v vrhunskem in tekmovalnem športu dogajajo mnoge umazane, komercializmu, potroškemu navijaštvu podvržene

in pokvarjene stvari. Zato nam je bil slikoviti in čustveni opisovalec in pesniški zanesenjak Julijskih Alp in njihovih ljudi (zlasti Trentarski in Dolinski nosači) dr. Julius Kugy bližji in bolj pri srcu kot pa suhoparni nadvse racionalni razumnik dr. Tuma. Krivično je in v nasprotju z dejstvi, v tej zvezi postavljati v neko nasprotovno vlogo ta dva vsega in enega spoštovanja vredna moža kot neke vrste nepomirljivo sprta tekmeča ali celo sovražna »protiigralca«. Še posebej ne drži, da bi bila neka »konkurenca« utemeljena na nacionalistično nepomirljivi črti »Tuma Slovenec — Kugy Nemec«. Kugy ni bil nikoli tisti »German«, ki bi želel potujčevati našo slovensko deželo in njene ljudi in ki bi kakorkoli sodeloval pri graditvi zloglasnega germanskega »mostu na Jadran«. Bil pa je tržaški Avstrijec. Proti njemu tudi ni bilo nikoli potrebno uveljavljati ustanovnega gesla SPD »Slovensko lice slovenskim goram«. Poskusi, tako nepomirljivo nasprotje gojiti in razlagati in s tem v zvezi žalovati, da je dr. Tuma »zapostavljen«, nimajo podlage. Res pa je, da je TV oddaja o Kugyju zelo pomanjkljivo in preveč nacionalistično predstavlja v samo dveh prizorih dr. Henrika Tuma. Oba moža — velikana Julijskih Alp — sta bila sodobnika, oba rojena julija istega leta 1858. Dr. Tuma je umrl 10. aprila 1935, dr. Kugy precej pozneje, 5. februarja 1944. Zelo dobro sta se poznala in med seboj nadvse spoštovala ter enakopravno priznavala. V tem smislu je potrebno prebrati in osvežiti samo nekaj tega, kar sta drug o drugem sama javno in izvirno napisala:

I. dr. Kugy

1. »Moderno usmerjeni alpinisti so mi zamerili, da sem skoraj vedno hodil z vodniki. Mislim pa, da bi ne postal pravi »osvajalec« Julijskih Alp, če bi ne pritegnil k svojim vzponom prebivalcev teh gora...»
2. »Jasno je, da se mora »gospod« potruditi, da je enakovreden svojemu vodniku ali pa da se mu po svojih sposobnostih vsaj približa.«
3. »Spomniti se moram še enega moža, ki je — kakor jaz — skoraj 50 let hodil po teh gorah, pa vendar samoten in molčeč, tako da so vedeli zanj samo redki... Marsikaj je Tuma že razjasnil, uspeh pa je zakopal globoko v sebe samega...»
4. »Vprašanih imenoslovja bo dr. Tuma, tako mislim jaz, prvi poklicani.«
5. »Pozival je »tihega popotnika, naj spregovori!« (To je 6 let po izidu prve Kugyjeve knjige res storil I. 1930 s knjigo »Pomen in razvoj alpinizma«).

II. dr. Tuma:

1. »Hodil sem sam, neznan, dokler me ni našel dr. Kugy.«
  2. »... sem bil samoten in samostojen alpinist.«
  3. »... hočem seči globlje ter utemeljevati alpinizem sociološko in psihološko. Menda tod orjem v marsičem ledino. Moja metoda iskanja in sklepanja je dialektična.«
  4. »... alpinizem mi je odprl nov pogled na bisto in zgodovino našega naroda. Dotik človeka s narodo je v gorah vidnejši nego drugod...«
  5. »... sem zelo samozavesten in samega sebe gotov.«
  6. »Ako Kugy pravi »Der Alpinismus ist kein Sport«, misli »ist kein gemelter Sport.«*
  7. »... Ne priznavam opasnosti v tem, da človek stoji ali pleza nad prepadom. V tem oziru je zame plezanje v telovadnici prav tako nevarno kakor v gorah... V planinah se torej kakor v telovadnici prepuščam hladnemu razumu...«
  8. Kugy je »turo opisal iz fantazije kot umetnik, jaz poročal ne da bi dal mesta svoji čustvenosti, ne da bi hotel obujati o istinitem dogodku v čitatelju take...«
  9. »... želja po telesnem trudu, obenem pa globoka želja po samoti in spoznanju samega sebe, proč od družbe. Postal sem samotar.«
  10. »Nacionalizem kot nositelj tekmovanja plemen in narodov odbil me je bil že davno od sebe...«
  11. »... na vsakem človeku se alpinizem razvija precej determinirano po rodu in okolici. Dr. Kugy iz udobnega življenjskega položaja, v blagem miru svoje rodbine in družljivosti nemške kolonije v Trstu moral je postati alpinist — esteti, užival je v polni meri lepoto in mir življenja in prirode. Dr. Jug in jaz sva se izbegana in izmučena zatekla v narodo, v njej našla višje moči in osvežila sebe v težkem boju z življenjem. Stel bi torej dr. Juga, dr. Lammerja in sebe v vrsto alpinistov, pri katerih odločuje volja in dejanje, dr. Kugyja pa v vrsto, ker odločuje čustvo in uživanje. Vsi smo izšli iz svoje posebne okolice, ki je enega in drugega storila drugačnega...»
  12. »Vodilna ideja je ali etična ali estetična. Ne more pa biti ločena docela ena od druge, ena pretika drugo...«
- (Vse navedbe iz Tumove knjige »Pomen in razvoj alpinizma«, 1930, založba TK Skala.) Torej nobene srdite konkurence ali stremuškega tekmovanja, nobenega spora ali celo zagriženega sovraštva, še najmanj pa glede na narodnost in jezik!

12. »Nočem biti neskromen, ako tudi sebe smatram za poseben tip slovenskega alpinista. Zavedam se, da sem hotel hoditi svoja pota, da mi tudi ves preprosti turizem,

* Če Kugy pravi »alpinizem ni noben šport«, misli »ni noben navaden (umazan) šport«.

ki se je širil po ustanovitvi Slov. Plan. Društva, ni zadoščal, da me je celo od sebe odvrčal.«

13. »Po Kobariškem porazu Italijana ustanovila je avstrijska vlada odbor za obnovev Goriške-Gradišanske. Vlada me je poklicala kot zastopnika primorskega slovenskega delavstva. Odkazali so mi poročilo o stanju naših planin. Bila mi je prva tolažba po vojni, dobil sem zopet smer življenja. Goriške planine ležale so z malo izjemami vse ob vojni črti od Kolovrata do Matajurja, na Stolu, Krnu, Kaninu, Jerebici. *Od maja 1918 do septembra sem prehodil 53 planin, polezel še nekrat na vrhove Goriških Predalov in Alp...*«

III. Drenovec Pavel Kunaver:

»Dr. Tuma je bil samotni in hodil je v glavnem le s trentarskimi vodniki in odkrival smer za smerjo v Julijcih ter se srečeval tudi z dr. Kugyjem.« (Pavel Kunaver: *Moje steze*.)

Obžalujem, da je bilo za TV nadaljevanje na razpolago premalo časa in premalo denarja, pa zato niso bile izkoriščene vse neštete možnosti. Ob pripravi scenarija za to oddajo smo na začetku (žal pa ne med snemanjem) kot planinci in poznavalci Kugyja sodelovali tudi prof. dr. France Avčin, dr. Tone Stroj in jaz.

Svetovali smo — glede na prvi izredno pomanjkljivi in neustrezní scenarij Avstrijca Andieza, ki je v glavnem prikazoval Kugyja kot avstrijskega Hauptmanna na fronti v Zahodnih Julijskih Alpah z nalogo, da pobija sovražne in izdajalske Italijane, da mora oddaja predvsem in kot glavno vsebino dostojno prikazati naše gore, Julijske Alpe, in naše slovenske ljudi, ob katerih je rasel in se kalil Kugy ter dobival glavne vzgibe in navdihe za svoje poznejše literarno delo. Opozarjali smo tudi na dr. Tuma, ki v tem delu in prikazovanju zares ni ustrezno in pravično obravnavan. So tudi pomanjkljivo prikazane naše gore kot glavni igralci (izgovarjajo se na slabo vreme). Prikaz ni uporabil takih edinstvenih dramatičnih prizorov kot je dogodek, ko je medved Špiku odtrgal spodnjo čeljust (in je tako Špikov nastop v prizoru na sodišču z ruto zavezano čez odtrgano brado mnogim sprva nerazumljiv). Ali prizor, ko kranjskogorski vodnik Pečar-Bobek in za njim tudi Kugy v mrzlem nočnem bivaku v Kriški steni pijeta špirit iz steklenice, v katero sta čez dan nalovila in namočila razne žuželke, hrošče, metulje in močerade. Niti z eno besedo ali prizorom ni prikazano, da je Kugy s svojimi vodniki eden od izredno uspešnih zimskih alpinistov — pionirjev hoje v gore tudi pozimi (prizor ob prvem zimskem vzponu na Jalovec, ko je na »Strehi« pod vrhom ob sestopu na ledeni strmini zdrsnil Kugyjev prijatelj, spodbil in potegnil s seboj z vrvo še Kugyja, oba pa je z derezami trdno zasidrani Jože Komac-Paver z vrvo zadržal in rešil, kar je preprečilo podobno katastrofo kot jo je doživela Whymperjeva odprava na prvenstvenem vzponu na Matterhorn leta 1865. Ali nesreča dr. Stojca v »Kugyjevi smeri« v severni steni Škrlatice ter famozni poskus prvih reševalcev iz Kranjske gore, ki so sprva (neuspešno) poskusili reševanje z lesenim zabojem, pa so potem morali klicati na pomoč Trentarje, da so v prostem plezanju — uspešno prenesli ponesrečenca iz stene in v dolino (kar je dalo neposreden povod za ustanovitev naše Gorske reševalne službe — GRS — leta 1912). In še marsikaj.

Tako je velika tema naših gora še neobdelana, vse dokler ne bo na filmu ali na TV dostojno upodobljena in prikazana edinstvena svetovna bajka o Zlatorogu.

SLOVENSKA ALPINISTIČNA ODPRAVA V ČO OJU – JUŽNA STENA

DANI TIČ

ČO OJU

Čo Oju leži na meji s Tibetom in v neposredni bližini najvišjega vrha sveta — Mount Everest. Pri zadnjih meritvah so ga povišali za 45 m in je z 8201 m šesti vrh sveta. Ime vrha je tibetanskega izvora in pomeni: Čo — božanstvo, Oju — turkiz (drag kamen). Gora je dobra orientacijska točka, saj se razgleduje takorekoč po vsem Tibetu. V neposredni bližini drži iz Tibeta v Nepal čez prelaz tihotapska pot, (prenašajo tibetansko sol in kitajsko robo).

Vrh Čo Oju so dne 19. 10. 1954 osvojili Avstrijca dr. Herbert Tichy, Sepp Jochler in šerpa Pasang Dawa Lama. Od tega dogodka je torej minilo približno 30 let.

Na vrh držita le dve smeri, Klasična, s severne strani in Avstrijska smer iz leta 1978 po vzhodni steni. Medtem, ko so smer iz 1978 le enkrat ponovili, so se s severa povzpeli

na vrh že številni alpinisti. S tibetanske strani vrha še niso poskušali osvojiti, oziroma o tem ni podatkov. Nepreplezani sta ostali zahodna in južna stena.

Naš cilj je bil, preplezati južno steno v spodnjem delu po desni strani in naprej po JV grebenu na vrh.

Južna stena predstavlja s svojimi 3000 m višine objektivno eno najnevarnejših sten v Himalaji. Ni dela stene, kjer plezalec ne bi imel nad seboj visečih serakov. Plazovi so vsakdanja stvar, zato pred njimi nisi varen ne podnevi ne ponoči; mnogo je tudi zapadnega kamenja in ledu. Zaradi velikih temperaturnih razlik so se nam podirala sidrišča za stalne vrvi, ki smo jih napravili v ledu. Zaradi omenjenih surovih razmer še nikomur ni uspelo preplezati te stene, kljub številnim poskusom.

PRIPRAVE

Za priprave in organizacijo odprave smo imeli razmeroma malo časa, saj smo z njimi pričeli šele marca 1984. V treh mesecih smo zagotovili 92 % sredstev in to z osebnim delom. Popravljali smo fasade na mariborskem naselju S-23. Pri tem so nam pomagali nekateri člani alpinističnega odseka. Ostala sredstva smo dobili s prispevki delovnih in družbenopolitičnih organizacij. Organizacijo odprave smo imeli na skrbi člani odprave ob veliki pomoči načelnika KOTG Toneta Škarje; v veliko pomoč so nam bile tudi izkušnje iz Južne Amerike.

Organizator odprave: Alpinistični odsek PD IMPOL, Slovenska Bistrica.

MOŠTVO

Člani odprave:

1. Matjaž Pečovnik, 22 let, vodja odprave
2. Marjan Frešer, 31 let, član odprave
3. Franc Knez, 29 let, član odprave
4. Milan Romih, 24 let, član odprave
5. Danilo Tič, 23 let, član odprave

Šerpe:

6. Sonam, 24 let, sirdar
7. Danu, 36 let, kuhar
8. Ang Cerin, 21 let, kuhinski pomočnik
9. Zvezni oficir — podatki niso znani, ker je bil v bazi le eno noč

Vsi člani odprave smo člani alpinističnega odseka IMPOL Slovenska Bistrica. Med seboj se poznamo, zato je to ustvarilo dobro vzdušje tako med pripravami, kot med odpravo samo.

KRONOLOŠKI POTEK ODPRAVE

Marjan Frešer

5. 9. 1984: Odhod z zagrebškega letališča v Amsterdam.
6. 9. 1984: Polet iz Amsterdama preko Karačija v New Delhi.
7. 9. 1984: Katmandu. Opravki v agenciji Mountain Travel.
8. 9. 1984—16. 9. 1984: Nakup hrane, opreme, urejamo opremo v skladišču PZS in čakamo na prtljago, ki je ni iz New Delhija.
17. 9. 1984: Prva skupina (Frešer, Knez in Tič) se odpelje s tovornjakom do Kirantičapa, kjer se začne pristopni marš.
18. 9. 1984—29. 9. 1984: Pot do baze skozi naselja: Kabre, Tose, Bandar, Sete, Jumbesi, Namče Bazar, Dola, Gokio. Do Namče Bazarja nosijo 43 tovorov nosači, nato do baze tovorijo jaki.
28. 9. 1984: Frešer, Knez in Tič — opravili pristop na Gokio peak (5500 m).
29. 9. 1984: Ureditev baze IMPOL.
30. 9. 1984: Tič in šerpa uredita pot na ledenik. Knez in Frešer poiščeta in označita pot čez ledenik do stena.
1. 10. 1984: Knez, Frešer, Tič urejajo T 1 (5700 m). V bazo prideta Pečovnik in Romih.
2. 10. 1984: Dan počitka v bazi.
3. 10. 1984: V bazo pride sirdar in še zadnjih 15 tovorov. Knez in Frešer gresta v T 1.
4. 10. 1984: Knez, Frešer napeljujeta stalne vrvi in prespita v T 1; Romih in Tič prineseta opremo in hrano v T 1, vrneta se v bazo.
5. 10. 1984: Knez in Frešer nadaljujeta napenjanje vrvi nad T 1, nato sestopita v bazo.
6. 10. 1984: Romih, Tič prineseta opremo v T 1; tu prespita.
7. 10. 1984: Romih, Tič se vrneta v bazo. Knez, Frešer, Pečovnik nesajo opremo v T 1.
8. 10. 1984: Knez, Frešer pritrjuje vrvi nad T 1. Pečovnik, Tič prineseta opremo v bazo.
9. 10. 1984: Knez, Frešer, Pečovnik, Tič pritrjujejo vrvi nad T 1. Tič prespi, ostali sestopijo v bazo.
10. 10. 1984: Romih nese opremo v T 1.
11. 10. 1984: Zaradi sneženja Romih in Tič sestopita v bazo. V bazo pride zvezni oficir.
12. 10. 1984: Počitek v bazi. Zvezni oficir se vrne v dolino.
13. 10. 1984: Vsi se povzpemo v T 1.
14. 10. 1984: Knez pripleza do vrha 1000 m stebra (katedrale). Ker sneži, vsi sestopimo v bazo.
15. 10. 1984—17. 10. 1984: Zaradi slabega vremena počivamo v bazi.
18. 10. 1984: Vsi se povzpemo v T 1.

Vrisana smer
v Čo Oju z bazo,
tabori in bivaki

19. 10. 1984: Frešer, Pečovnik, Tič urejajo na vrhu »katedrale« T 2 (6600 m), Knez, Romih pritrjujejo vrvi nad T 2. Sestopimo v T 1, kjer prenočimo.
20. 10. 1984: Vsi sestopimo do ledenika in prinesemo opremo v T 1.
21. 10. 1984: Vsi nesemo opremo v T 2, vendar se na polovici poti obrnemo zaradi slabega vremena in sestopimo v bazo.
22. 10. 1984—23. 10. 1984: Počitek v bazi.
24. 10. 1984: Vsi gremo v T 1.
25. 10. 1984: Knez, Frešer, Pečovnik in Tič nadaljujejo vzpon v T 2, nekaj ur počivajo in proti večeru nadaljujejo plezanje nad stalnimi vrvi. Približno 400 m nad T 2 se Pečovnik poškoduje in sestopi v bazo. Romih zaradi otekline na nogi ostane v T 1 in nato sestopi v bazo.
26. 10. 1984: Knez, Frešer, Tič nadaljujejo vzpon, bivakirajo v ledni luknji.
27. 10. 1984: Knez, Frešer, Tič priplezajo do skalne stopnje (7500 m), kjer bivakirajo na ozki polčki.
28. 10. 1984: Kjub poslabšanju vremena priplezajo na plato (7700 m), od koder se morajo zaradi orkanskega vetra in mraza vrniti. Knez prenoči v T 1; Frešer in Tič v T 2. Frešer dobi omrzline na rokah.
29. 10. 1984: Vsi trije sestopijo v bazo.
30. 10. 1984: Počitek v bazi.
31. 10. 1984: Romih in Pečovnik izpraznita T 1, Frešer, Tič gresta v vas Kunde; tam je bolnišnica.
1. 11. 1984: Frešerja v bolnišnici pregledajo. On in Tič prenočita v Namče Bazarju. Romih in Pečovnik čakata na jake, Knez se ponoči povzpne v verigi Kangčung na vrhova, visoka 6089 m in 6103 m.
3. 11. 1984: Frešer in Tič prideta v Lukio; tu je letališče. Ostali trije gredo iz baze.
5. 11. 1984: Vsi člani se snidemo v Lukli.
8. 11. 1984: Polet z letalom v Katmandu.
9. 11. 1984—16. 11. 1984: Bivanje v Katmanduju.
16. 11. 1984: Polet iz Katmanduja, preko New Delhija, Amsterdama v Zürich.
17. 11. 1984: Prihod na zagrebško letališče.

OPREMA

Dani Tič

V Nepal smo prišli predvsem s svojo osebno opremo. Od te opreme so se zelo dobro obnesli čevlji KOFLACH ULTRA EXTREM, saj so topli in lahki. Lahki in topli so tudi vestoni in spalne vreče znamke NORTH LAND. Manj primerni so na višinah gorilniki

znamke GAZ. Zelo dobre so bile statične vrvi, ki nam jih je izdelal zasebni obrtnik Ivo Šoštarč iz Slovenske Bistrice.
V Katmanduju smo se oskrbeli z opremo iz skladišča KOTG PZS, predvsem s spalnimi vrečami, vestoni in šotori.

HRANA

Večino hrane smo kupili v Katmanduju in Namče Bazarju. S seboj smo prinesli le prepečenec, suho meso, salamo, juhe, pudinge, čokolino, eurokrem in bonbone. KRKA in LEK sta nas oskrbela z napitki VITANOVA, MARATONIK in OLIMPIK, ki v surovih življenjskih pogojih Himalaje resnično odžejajo in nadomestijo prepotrebne sestavine. Od višinske hrane smo imeli MOUNTAIN HOUSE obroke hrane različne sestave, juhe v kockah, čokolado, rozine, lešnike, čaj in zgoraj navedene napitke.

ZVEZE

Stena in baza nista imeli zveze, ker so bili »voki-tokiji« neuporabni. Dobili smo jih tri dni pred odhodom in jih zato nismo mogli dobro preizkusiti.

Z dolino smo imeli pošarsko zvezo trikrat, ko so šerpe odšli po hrano in ko smo jih pustili domov. Zaradi pomanjkanja denarja nismo imeli pošarja.

FOTOGRAFIJA

Fotografija je zelo pomembna za vsako odpravo, saj po eni strani predstavlja dokazni material o vzponih in so dokument. Po drugi strani pa so dober posrednik med alpinisti, plezalci in javnostjo.

Zaradi tega ni vseeno, kakšne filme in kakšne kamere uporabljamo in tudi ne, kako jih uporabljamo.

Naša odprava je imela na razpolago:

60 Fuji 100 Profesional (100 ASA) dia-filmov,

8-liford HP 4 (125 ASA) ČB filmov.

Uporabljali smo kamere:

Cosina CX 1, Olympus XA 2, Pentax, Nikon EM.

Rezultati:

— objava slik v časopisu,

— predavanja, ki so interesantom na voljo. Naslov: PD IMPOL, Slovenska Bistrica, alpinistični odsek, Grad 2.

ZDRAVSTVENO STANJE MOŠTVA

Med odpravo ni bilo hujših poškodb ali obolenj.

Med pristopnim maršem je Franček Knez zdrsnil in si zvil nogo. Na isti poti je Matjaz Pečovnik dobil velike žulje, saj je prišel iz Katmanduja v bazo v tednu dni. Za isto pot smo potrebovali 12 dni.

V bazi sta nam povzročala velike probleme herpes in hemeroidi, kuharja pa je bolel zob. V steni smo dobili številne zunanje poškodbe, in sicer zaradi zapadnega kamenja, ledu in mraza.

V noči od 4. na 5. 10. 1984 se je v T1 podrl velik granitni blok na Frančka Kneza, a je dobil le udarec.

21. 10. 1984 ponoči je na poti v T2 ujel kameni plaz Milana Romiha in Marjana Frešerja; Romiha je zadela skala v nogo; zatekla mu je. Frešerja pa je zadela skala v čelado.

24. 10. 1984 je na poti nad T2 Pečovnik padel v razpoko in se udaril v hrbtenico.

25. 10. 1984 je na 7000 m dobil Tič kamen v nogo; zatekla mu je. Med naskokom na vrh je Frešer dobil na rokah omrzline druge stopnje.

Neuporabljena zdravila in sanitetni material smo podarili bolnišnici v Kundeju.

POVZETEK

Dokazali smo, da se lahko mala odprava brez višinskih nosačev loti tako zahtevne stene kot je južna stena Čo Oja. Vsi, ki so južno steno želeli preplezati, so se obračali že na ledeniku. R. Messner je poskušal v vzhodni steni. Mi smo prišli na JV grebenu do višine 7700 m in so nam surove vremenske razmere preprečile priti na vrh.

Vse, kar je bilo opravljenega na odpravi, tudi glede organizacije, je uredilo pet članov odprave, od tega štirje še niso bili v Himalaji.

Čim prej bi bil potreben ponoven poskus, ker je veliko dela že opravljenega in bi nas utegnili prehiteti. Pomagati bi nam morala širša družbena skupnost.

NEZNANI UTRIP

MILAN ROMIH

Star, kamnit most povezuje dva bregova; oba sta si enaka in vabljiva. Na obeh so blatne ceste, hiše, majhne, neometane in revne. Samo listi samotnega drevesa se bleščijo v jutranjem soncu, ki z vsakim dnem prinese novo toplino. Stopim v njegovo senco in pogledam po blatnih stopinjah, ki so ostale za mano. Kmalu bodo izginile in nihče razen mene ne bo vedel, da sem hodil tukaj. Daleč pod mano se vali reka, umazana in utrujena od dolge poti. Ozrem se preko nje in mesta, ki se počasi prebuja, na zelena pobočja, nad katerimi še visijo deževni oblaki, na cesto, ki se izgublja v daljavi. Za vsem tem, nekje v daljavi, slutim deželo, ki nas čaka, z vso svojo lepoto in skrivnostno močjo. Ima me, da bi jokal. Pustil bi, da bi mi tekale debele solze, kajti ne bi si jih obrisal. Veliko se jih je nabralo v mojih očeh, v meni samem, v tujcu, ki stoji, osupel pred tem neznanim življenjem, mostom in ljudmi. Toda sram me je, da bi me videl starec, katerega tovor je težak in nihče mu ne pomaga; sram me je, da bi videla moja žalost lačna usta; otroci, ki pozabljajo, kdaj so bila oprana njihova oblačila, počesani črni lasje; da bi me videli številni mirni in zbrani obrazi, stotero razprtih oči, v katerih ne najdeš žalosti, kesanja ali obupa. Samo majhen žarek, svetel in bel, poln radosti, se svetlika globoko v njih in le redko ga zasenči solza. Zato ne jočem in solze ostajajo skrite v meni; so kot boleča otožnost, ki izginja v nebo; so kot skrite besede, ki jih človek nikoli ne sliši in jih zato ne more razumeti.

Na poti v bazo:

- Vsak dan se prične z vročim soncem, ki v poznih urah popoldneva izgine za oblaki in skriva svoje rumeno lice.
- V telesu čutim prijetno utrujenost, ki premaga trdo ležišče.
- Na ožganih deskah visijo črni lonci. Lesen pladenj je naložen z belim rižem, ki čaka na lačna usta.
- Ob izviru se umiva otrok; njegovo zamazano lice je lepše, kot bistra voda.
- Mračni se, nihče ne pomisli na hladno noč.
- Sedim pod lesenim napuščem s slamo krite strehe, ki me brani pred sivo zaveso dežja.
- Izpod močnih obrvi me gledajo plahe oči.
- Kdaj bo to šibko telo postalo močnejše?
- Ne razumem teh besed.
- Rdeče mandarine padajo po blatnih tleh; deček joka.
- Ptica se ne zmeni za temno nebo.
- Številne molilne table stojijo ob poti, stare, razpokane, izprane. Stopam mimo njih in nehote pomislim na tiste, ki so odšli.
- Pot sameva v mesečini, nosači spijo, nihče ne mara temnih senc.
- Starec počiva v senci, skrit pred vročim soncem.
- Bel dan je, pot izginja v peščenih tleh.
- V stisku rok in obeh se kaže žalostno slovo.
- Nebo je odkrilo mogočne vrhove. Nosači se vračajo.

Pod mogočno senco:

Vsa dolina je prepojena z ostrim vonjem, ki ga sem pošiljata večni sneg in led. Luna je zašla in mi odvzela še tisto medlo svetlobo, s katero sem lahko razločeval svoje lastne korake. Mogočna, strma kamnita boginja, katere senca je z lahkoto pokrila neskončna snežišča pod sabo, se dviga skoraj do zvezd, v katerih se oglašajo želje, kažejo poti, daljine in bogate. Potihoma se vprašam, ali je med njimi tudi moja. Ne morem je najti, gotovo je premajhna med temi velikimi; in ostaja skrita, kakor ostajajo skriti v travah cvetovi, ki jih nikoli ne opaziš in so zato lepši in toplejši, kakor želja, za katero ne veš niti sam in ostane s tabo, topla in edina tudi potem, ko se izpolni.

* * *

Sneži, povsod se kažeta bel sneg in mraz, ki se plazi do kosti. Kakor brezbarvne sence se spuščamo po vrh in hitimo v tabor ena. Po slabi uri obupan ugotovimo, da mu sneg in veter nista prizanesla. Sestopamo dalje in kolnemo zahrbtno naravo. Na koncu ledenika nas ujame noč. Zmučeni smo in počitki so vse pogostejši. Kamenje,

pokrito s snegom, je spolzko in nobena jeza ne pomaga, ko pristaneš na zadnji plati in požiraš ostre bolečine. Od nenehnega sneženja sem že ves premočen. Star goreteks ne opravlja več svoje naloge. Smrkam in si brišem ledeno svečo izpod nosa; kot otrok sem. Capljam zadnji v počasni koloni. Nepretrgoma si mrmram pesmico, ki sem jo že zdavnaj pozabil, zdaj pa si jo znova in znova brezhibno ponavljam in poskušam prignati utrujenost in slabo voljo, ki se vse globlje useda vame. Pozno ponoči pritavamo v bazo. Šerpe spijo in pozabljajo na snežno ihto, ki se zaganja mimo šotorov.

Težak nahrbtnik, v katerem imam sto metrov vrvi, me vleče v globino. Visim na žemarju; navpičen leden skok mi je pobral moči. Hlastam za zrakom, dokler ga nimam dovolj in se mi pljuča umirijo, potem grem naprej meter za metrom. Žemar včasih zdrzne na zaledeneli vrvi, stisnem ga močnejše v bojazni, da ne bi popustil. Strah mi bliskovito ogreje telo. Šele sedaj opazim velikanske ledene sveče, ki se vesijo nad mano. Zahrbtni ne nevarne se lesketajo v žarkih jutranjega sonca, ki jih neusmiljeno drugo za drugo odnašajo v dolino. Zakličem Marjanu, ki je dober raztežaj vrvi pod mano. Nekaj kratkih besed in nasmeh prijatelja me opomni, da nisem sam; vendar ostane občutek tesnobe v meni enak in njegova teža izgine šele takrat, ko stojim na varnem, skrit pod previsnimi skalami katedral.

Pod grebenom ujamem Denija. Skupaj s Francijem napenjata zadnje metre vrvi do tabora dve. Visiva na klinih, zabitih v trhel led. Cel kup jih je. Dani jih neprestano potiska nazaj in žmrka s prestrašenimi očmi, ne da bi katero rekel. Pod nama je strašansko brezno, ki sili na bruhanje. Tresem se. Glavo potisnem med ramena. Sneg in led se neprestano usipata na naju. Poskušam se ogreti. Z nogami tolčem ob led, v rokah pa preganjam mravljinke tako, da drgnem drugo ob drugo. Žaželenega učinka skorajda ni. V dobri uri se oglasi Franci s stojšča. Dani prične žemarit. Nekako deset metrov nad mano zakriči in že binglja nad mojo glavo. Odlomila se je snežna streha okoli katere je bila napeta fiksna vrv. Prestrašena in tiha imava podobne obraze, kot pred leti v Stebru Šit, ko se mi je v previsu izpulil klin. V takih trenutkih je človek potreben tolažbe. Pomagava si, kolikor se pač da, potem začne Dani znova. Opazujem ga, dokler ne izgine v snežni luknji, ki drži na greben. Katedrala, v kateri smo preživeli neskončne ure strahu.

Skozi noč se še vedno svetlikajo zvezde, edine ki so bdele z nami v mrzlih nočeh, pa tudi one bodo počasi pozabile na nas. Kakor globoke stopinje so, posejane v dolgih dnevih, nočeh brez spanca, stopinje, v katerih bi lahko videli odvratni ledenik, podira-joče se serake, zasnežene tabore, ledne strmine, preko katerih so izginjale napete vrvi v praznino in modro nebo; stopinje, v katerih bi lahko slišali bučanje plazov in kamenja, vplitje, v katerega se je skrila mešanica strahu in obupa in nazadnje bi se v njih pokazali naši obrazi, ožgani, resni, upadli, tuji, veseli. Gora bo ostala nespremenjena, lepa in samotna kot pred tisoč leti. V nas samih pa bodo stopinje in dnevi, v katerih so nastale; ostale bodo, kot ostane veter, ki veje skozi trave, skozi kamne, skozi listje, skozi droben mah, skozi sneg, led, prah in misli... Pomagali nam bodo, ko bomo potrebovali njihovo moč, samo poiskali jih bomo, tam v deželi skritega pričakovanja, nepojmljivega hrepenenja, lepote, čakanja, življenja in belih vrhov; v svetu, ki je lepši od rosnega jutra; barv, ki vzbudijo toplino in slo po življenju tudi v tistih dušah, ki živijo samo zato, ker morajo.

SKOZI ZADNJA VRATA PRIDE NA UREDNIKOVO MIZO TUDI KAJ TAKEGA, KAR BI SODILO NARAVNOST NA JEZIKOVNO RAZSODIŠČE, NA PRIMER TOLE:

Spoštovana-ni:

Da bi mogli izplačati, avtorski honorar Planinskega vestnika, št. 1/3 za leto 1985. leto. Prosimo da nam pod hitro dostavite, en podatek:

1. Št. žlr. tek. računa
2. Če nimate odprtega tek. računa (Izjavo da vam ne presega avtorski honorar v letu 1985. v skupnem znesku od 5.000.
3. Ali pa izjavo, da se odpovedujete avtorskega honorarja v korist in pomoč Planinskega vestnika za leto 1985.

PLANINE KOT JEZIKOVNO VPRAŠANJE, I. DEL*

DR. VLADIMIR ŠKERLAK

UVOD

A

Za vse, ki zahajamo v gore ter o tem pišemo in beremo, so temeljne besede: gora, hrib, Alpe, planine in izpeljanke iz njih.

Namen tega spisa je, da sistematično prikaže zvezo med temi besedami in njihovo problematiko, kakor tudi vplive, pod katerimi se je razvijalo slovensko izražanje na tem področju.

Članek naj da pregled o razlogih za tako ali drugačno rabo posameznega izraza.

B

V jezikoslovju se uveljavljata dve nasprotni načeli: normativnost in raba, z drugima besedama izraženo, konstitutivnost in deklarativnost. To pomeni: ali naj iščemo besede in izraze po določenih pravilih in predpisujemo, kaj je pravilno, ali naj samo ugotovljamo, kako se dejansko govori, in se vdajamo v to, da je pač pravilno tako, kot govori večina.

Ta članek se ne naslanja na izključno upoštevanje samo enega od teh načel, temveč je sestavljen z vodilno mislijo, da je jezik sredstvo za izražanje misli, zato mora biti za pravilnost odločilno, kaj je bolj jasno in bolj razumljivo.

Pisec je ob predelavi literature ugotovil, da imajo številni spisi veliko skupnih značilnosti. Zato je naštevanje podatkov in navedb zelo skrženo.

Močno pa naglašamo, da na izbiro citatov ni vplival prav nikakršen osebni odnos do avtorja tistega dela, iz katerega kaj navajamo. Prav tako poudarjamo, da opustitev navajanja iz katerega spisa ne pomeni podcenjevanja pisca ali njegovega dela.

Že večkrat smo ugotovili, da navedbe v tujih jezikih motijo številne bralce. Zato so taki citati po možnosti opuščeni. Seveda pa to ni bilo povsod mogoče, ker bi v nasprotnem primeru onemogočili bralcu, da spozna izvirno besedilo, izvirno misel citiranega pisca. Previde iz tujih jezikov je opravil avtor tega dela sam, zato je za pravilnost teh prevodov tudi sam odgovoren.

C

Snov tega spisa se prepleta z imenoslovjem slovenskih gor. Kljub temu pa ni mogoče obravnavati obeh snovi v celoti skupaj, temveč bodo imena slovenskih gor in pogorij obdelana posebej.

Morda bo zbudila pozornost bralcev okoliščina, da je v poglavju o pomenu besede »planina« zelo veliko navedb. To je bilo potrebno, kajti skrajni čas je, da se konča prerekanje o vprašanju, kaj je planina in kaj so planine. Zato je bilo treba to snov obdelati izčrpno.

Č

Besede je podčrtal pisec tega članka. V tistih primerih pa, v katerih je kaj podčrtal avtor dela, iz katerega se kaj navaja, je to označeno z razprto pisavo.

V okrogle oklepaje je pisal besede pisec tega članka, oklepaji avtorja, čigar besede so citirane, so pa označeni takole: /: /:

D

Pisec se zahvaljuje za pojasnila in nasvete: tov. dr. Alenki Šivic-Dular glede besede »gornik«, dr. Vilku Novaku glede etnoloških podatkov, dr. Viktorju Petkovšku glede starejših prirodnoslovcev in za podarjeno literaturo o njih.

I. GORA

Ko se je začelo razvijati človeštvo, je bila zemeljska skorja že toliko nagubana, da je človek moral oblikovati besedo, s katero je označil njene vzvišene dele. Za najbolj dvignjen del zemeljske površine je Slovenec uporabil besedo »gora«.

Maks PLETERSNIK prevaja v Slovensko-nemškem slovarju iz leta 1894 besedo »gora« z nemškimi besedami »ein hoher Berg«, kar dobesedno pomeni »visoko goro«, smi-

* Pričujoči sestavek predstavlja prvi del spisa, ki ga je s tem naslovom in z vsebino o jezikovnih vprašanjih v slovenskem planinstvu, namenil za Planinski vestnik dr. Vladimir Škerlak. Spis smo vsebinsko razstavili na deset delov, ko bomo odslej v vsaki številki Planinskega vestnika objavili po en del do zaključka.

selno pa bi to morali prevesti z »veliko višavo« za razliko od besede »hrib«, ki pomeni po Pleteršniku »Anhöhe, mässiger Berg«, to je, višavo, manjšo od gore.

Rudolf BADIJA izraža v Ljudski geografiji iz leta 1953 na str. 116 pod točko 95 pomislek zoper Pleteršnikovo trditev, češ: »Imamo visoke, velike, pa tudi majhne gore, včasih celo neznatne višine« /:Mucna gora, Vesela gora, Žalostna gora, Magdalenska, Kriška, Planinska, Limbarska, Trška itd./.

Badjurov pomislek pa ni utemeljen, kajti ljudstvo gleda na stvar lokalno, brez upoštevavanja povsod veljavnih kriterijev in točne opredelitve sorazmerij. Znano je, da nekoč niti tega niso vedeli, da je Triglav višji kakor nekateri vrhovi nad Kamnikom in Kranjem. Zato je nekdo začel imenovati kako višje ležečo, zlasti bolj markantno točko »goro«. Toda to nič ne spremeni na dejstvu, da je v povprečju in v rabi ogromne večine vendarle pomenila »gora« najvišje dele zemeljske površine. Pač pa jasno razlikujejo gore od drugih vzpetin prebivalci takih krajev, kjer obstajajo razne vrste višav, na primer, Gorenjci.

Da pomeni beseda »gora« nekaj velikega, se vidi tudi iz prenesenega pomena: gore spisov, gore odpadkov, gore grehov.

Upoštevati moramo tudi to, da so pisci v preteklih stoletjih označevali kot gore tudi take gorske predele kot so prelazi, torej ne samo vrhov ali celotne mase, na primer: v Valvazorjevem delu »Slava Vojvodine Kranjske« je tudi prelaz Ljubelj označen z besedami »Die Strassen aus Crain in Khaerndten über undt durch den Perg Loibl« (Ceste s Kranjskega na Koroško čez goro Ljubelj in skozi njo). Tudi Joannes Antonius Scopoli piše o stebrih na gori Ljubelju (columnae Montis Loibl). Balthasar Hacquet trdi, da meri vse gorovje od gore Ljubelj do omenjenih Alp štiri in pol milje. Dalje pravi: »to predgorje, kakor tudi gora Ljubelj sama...« Med imeni iz starega veka pa je takih primerov še veliko. O njih bomo govorili v poglavju o Alpah.

V Slovarju slovenskega jezika iz leta 1936 (sestavil Joža GLONAR) je zapisano: »gora«: 1.) višina zemeljske površine, presegajoča hrib; 2.) gozd, vinograd.

Slovar slovenskega knjižnega jezika iz leta 1970:

»gora«: 1.) izrazila, visoka vzpetina zemeljskega površja, ... itd.

France BEZLAJ, Etimološki slovar slovenskega jezika (prva knjiga A—J, 1976):

»góra« = mons, na vzhodu tudi silva (gozd).

Pleteršnikov prevod je torej potrjen kot pravilen tudi s spisi iz našega časa.

Kot vidimo iz gornjih navedb, je hrib vzpetina, nižja od gore. V pogovornem jeziku se pa ta beseda uporablja tudi v pomenu »gora«: »rad hodim v hribe«, »vsi smo hribovci«, »vem, da imate radi hribe«. Ta način govorjenja izraža šaljivost, skromnost v nasprotju s slovesnim značajem besede »gora« in izpeljank iz nje (zlasti besede »gornik«). Tako kot se reče namesto »puške« »pihalnik«, namesto »ustreliti« »pihniti«. Gre za žargon, običajen med tistimi, ki zahajajo v gore in se hočejo ogniti vsemu, kar spominja na (nekoč tako zelo razširjeno) patetičnost. Strokovno izražanje pa to, seveda, ni.

Besedo »gora« poznajo vsi slovenski jeziki. »Srbski »gora«, češki »hora«, ruski »gorá«, makedonski »gora«, poljski »góra« (izg. gúra) itd.

Ima pa ta beseda pri Srbih bolj kakor v slovenščini tudi pomen »gozd«, »hrib«. Na primer: »šta se bijeli u gori zelenoj?« »goro, goro zelenijih lista«, »goro, goro zelenijih grana«.

V ljubljanski okolici se večkrat sliši označevanje gozda z besedo »hrib«. Na primer: »to je lep hrib« = to je lep gozd.

V to zvezo spada tudi pisanje dr. Antona Melika: »Turist gre na goro (recimo, Krim), kmet pa v Krim«. V bistvu je to res, toda ni odločilno, kdo gre, temveč, kam gre in zakaj. Če se nekdo vzpne na goro ali hrib zato, da stopi na vrh, gre na Krim, na Storžič, če pa gre v gozdove na pobočju, da bi tam napravil drva, gre v Krim, v Storžič.

Na splošno se tako izražanje pojavlja pri nižjih, z gozdom poraslih vzpetinah, zato lahko rečemo: hrib je dvignjen del zemeljske površine, ki sega do gozdne meje; višava, ki presega gozdno mejo, pa je gora.

Dvignjeni deli zemeljske površine, ki so še nižji kakor hribi, so griči, brda in holmi. Omeniti jih moramo zaradi primerjave s pomenom teh besed v drugih jezikih. Pojem gore namreč izražajo na srbskem in hrvatskem območju tudi z besedo »brdo«: Sveto Brdo na Velebitu, Crnogorska Brda (Durmitor, Komovi, Maganik, Sinjajevina itd.).

V slovenščini ima podoben pomen kot »brdo« beseda »grič«. Srbi pravijo taki višavi »humak«, »hum«. To je brez dvoma ista beseda kot »holm«, ki se je ohranila v slovenščini v krajevnih imenih. Nekdaj pa je morala biti zlasti v severovzhodnih krajih zelo v rabi, kajti Madžari so jo prevzeli v obliki »halom«. Sicer ni izključeno, da so si Madžari to besedo sposodili od vzhodnih Slovanov — tudi v ruščini se reče »holm«, toda bolj verjetna je razlaga, da je madžarski »halom« panonskoslovenskega izvora. Z navajanjem teh podrobnosti smo želeli pokazati, kako se po pomenu razlikujejo besede, ki so po obliki enake. V tem je bistvo vprašanja, ali je danes slovenščina ogrožena. K temu se bomo še vrnili v naslednjih poglavjih.

Na razvoj slovenskih izrazov so bistveno vplivali tudi neslovanski jeziki. Zato naj povemo, da ustreza slovenski besedi »gora« nemška »Berg«, švedska »berg«, iz latinske besede »mons« pa so nastale: italijanska »montagna«, španska »montaña«, francoska »montagne«, angleška »mountain«. Kot del posebnega gorskega imena pa se ta beseda glasi: Monte, Mont, Mount, na primer: Monte Rosa, Monte Blanco, Mont Blanc, Mount Everest.

Toda s posredovanjem latinščine smo dobili še eno važno besedo: »alpis«, v množini »alpes«.

II. ALPE

V zgodnjem starem veku je živel v današnji Franciji, Belgiji, v zahodnem in južnem delu današnje Nemčije, torej na severnih pobočjih Alp, skupnost ljudstev, imenovana Kelti, po latinsko Galli. Njihova pradomovina pa je bila verjetno današnja Češka, Bavarska in dolina Rena. Iz teh krajev so prodrli v razne smeri: na Pirenejski polotok, v Italijo, v današnjo Britanijo, v Panonsko nižino, na Balkan in celo v Malo Azijo (tam so jih nazivali »Galati«).

V Italiji so se dolgo obdržali v severnih predelih, zlasti v Padovi nižini (Pad se danes imenuje Po). Zato so Rimljani imenovali v III. in II. stoletju pred našim štetjem Severno Italijo in današnjo Francijo Galijo. To so po imenih delili na Galijo Tostran Alp (Gallia Cisalpina) in Galijo Onstran Alp (Gallia Transalpina). Deželo tostran Alp so delili na Galijo Tostran reke Pad (Gallia Cispadana), to je v glavnem pokrajina Emilija, in Galijo Na drugi strani Pada (Gallia Transpadana), to je v glavnem današnja Lombardija.

Kelti so torej živeli nekaj časa na obeh straneh Alp (na severni in južni). Kelti so bili številni in bojeviti, toda preveč so se razdrobili po raznih ozemljih, zato so jih bodisi prejšnji prebivalci, bodisi novi priseljenci, podjarmili, iztrebili ali pa raznarodili. Svoj keltski jezik so ohranili do danes samo Irci, Škoti, Valižani in Bretonci. Galijo Tostran Alp so Rimljani zavzeli veliko prej kakor tisto na drugi strani Alp (današnja Francija in Belgija); z zavzetjem ozemlja pa so prevzeli tudi elemente iz keltskega jezika. To velja tudi glede imena »Alpe«.

MEYERJEV KONVERZACIJSKI LEKSIKON pravi: Ime »Alpe« izvira verjetno od keltske besede »alp« ali »alb«, kar pomeni »visok«, »gora«.

v sedmem zvezku VELIKEGA DUDENA (Etimologija nemškega jezika) iz leta 1963, je na strani 20 zapisano:

»Alp, Alpe« /ženskega spola/: izraz za *gorski pašnik* /srednjevisokonemški »alpa«/ izvira z gorskim imenom »Alb« in »Alpen« verjetno od predindoevropske domnevane besede »alb« = »gora«, ki se je pa že zgodaj priključila po preprosti etimologiji rodu latinskega »albus« = »bel«. Od 15. in 16. stoletja uporabljena oblika »Alm« je nastala z zlitjem iz alb(e)n«, katerega -n izvira iz tistih oblik srednjevisokonemške besede »albe«, ki nastajajo ob sklanjativu.

Iz teh izvajanj v Velikem Dudenu se vidi, kako napačno je mnenje, da pomeni samo oblika »Alm« gorski pašnik. Značilno je tudi, da je oblika »Alm« v rabi predvsem na Tirolskem, ne pa v Švici. Pozneje so zaradi razločevanja pomenov z *dogovorom* določili: za višinske pašnike v pomenu »planine« naj se uporablja beseda »Alm«, za pogorje pa »Alpen«.

Nemško stališče se je pozneje še bolj preciziralo. Novi BROCKHAUS iz let 1973—1975 pravi:

a) *Alb* /verjetno keltsko/: planina — Alp, Alpe, Alm; tudi v zvezi z lastnimi imeni. Schwäbische Alp = Švabska planina.

b) *Alm* /bavarsko/: Alp /alemansko/: (nekdanji Alemanci ali Svebi so se razdelili na tele današnje skupine: Švabi, Alzačani, Švicarski Nemci in prebivalci pokrajine Vorarlberg — torej je švicarska oblika »Alp«, ne pa »Alm«) = gorski pašnik, deloma s planšarskimi kočami, hlevi, mlekarskim obratom. Planine so naseljene letno pet mesecev /planinska, planšarska sezona/, včasih postopoma po višinski legi. Pohod planšarjev na planine in njihov povratek praznujejo svečano (primerjajmo »kravji bal« v Bohinju).

V Slovarju pogovorne latinščine CHARLESA DU GANGE-a je zapisano:

1. »Alpes: Tako se imenujejo ne samo gore, ki ločijo Italijo od Galije in Germanije, temveč na splošno katerekoli višje gore. Namreč: v keltskem jeziku se imenujejo »alpe« vse višje gore.«

Iz tega odstavka se vidi: beseda, iz katere je nastala latinska oblika »alpis«, množini »alpes«, je prodrla tudi po mnenju starejših etimologov v latinski jezik s posredovanjem Kelto v in je pomenila dvoje: v širšem smislu gore na splošno, v ožjem smislu pa je to bilo posebno zemljepisno ime za pogorje, ki ga še danes označujemo z imenom »Alpe«, z neznatnimi razlikami glede območja, zlasti v Sloveniji.

Toda ob pogledu na zgodovinski zemljevid opazimo dve značilnosti:

a) Gore južno od »Galije Tostran Pada« se imenujejo »Montes«: Mons Aetna (vulkan Etna), Fiscellius Mons (Gran Sasso d'Italia), Mons Apenninus (Apenini med Padovo

nižino in Srednjo Italijo); v Liguriji se pa že začena lok z galskimi imeni: Alpes Maritimae, Alpes Cottiae, Alpes Poeninae (Primorske, Kotijske, Peninske Alpe), itd.

b) Značilno je, da imajo Alpe kot ime gorovja vedno izključno le množinsko obliko. Beseda »alpis« v ednini pa pomeni *gorski prelaz*: Alpis Graia = Mali Sveti Bernard, Alpis Poenina = Veliki Sveti Bernard; Alpis Iulia = prelaz čez Hrušico. Označevanje Ljubelja kot gore v Valvazorjevi in v Scopolijevi knjigi torej ni niti izjema, niti novost.

2. »Alpes: Gorski pašniki, na katere ženejo poleti živino zaradi paše.«

Du Cange našteva številne listine o dodeljevanju takih pašnikov posameznikom za pašo ovcam, o dodeljevanju njiv, da jih pretvorijo v gorske pašnike, itd. Potem omenja uporabo te besede še za »višino«, pa razne izvedenke iz nje, na primer, »alpagium« = pravica do paše na »alpah«, itd.

Za tvorbo slovenskih izrazov naj povzamemo kot bistveno troje:

— da je ta beseda prešla v nemščino in je imela v 19. stoletju oblike »die Alpe« v edinini, »die Alpen« pa v množini;

— »die Alpe«, die Alm v ednini pomeni v nemščini (drugače kakor v latinščini) *samo gorski pašnik* z gospodarskimi poslopji,

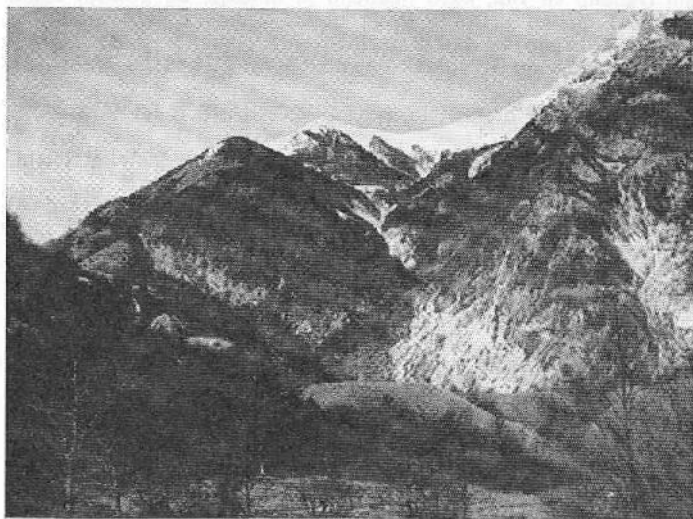
— »die Alpen« (samo v množini!!) pa pomeni *dvoja*: višinske pašnike s stajami oz. drugimi gospodarskimi poslopji, *hkrati pa nemško obliko zemljepisnega imena za pogorje, ki se v slovenskem jeziku glasi »Alpe«.*

(Dalje)

SLAPOVI POD ŽAGARSKIM SKUTNIKOM IN ŠE KAJ

STONE WRABER

Kot pred leti, sem se spet enkrat usedel v avtobus, ki me je iz Ljubljane odpeljal v Soško dolino. Po koledarju je bilo sredi zime, a so bile doline in pobočja visoko nad njimi brez snega. Tako je ostalo do konca tistega januarja in še kakšen dan čez. Izstopil sem na Žagi. Nobenih velikih ciljev nisem imel, prišel sem, da bi hodil in gledal. Na večer tretjega dne sem nameraval priti v Kranjsko goro in tako se je tudi zgodilo. Ko sem se takoj nad vasjo zagledal proti severu, me je sicer obšla misel, da bi v Trento ne šel po cesti, temveč kar Za Kanjo. Na srečo so me v Bavščici od te »bližnjice« odvrnili, saj bi v čisto nepredelanem snegu obtičal že kmalu nad Bukovcem, lahko pa bi mi se pripetilo kaj še bolj neprijetnega.

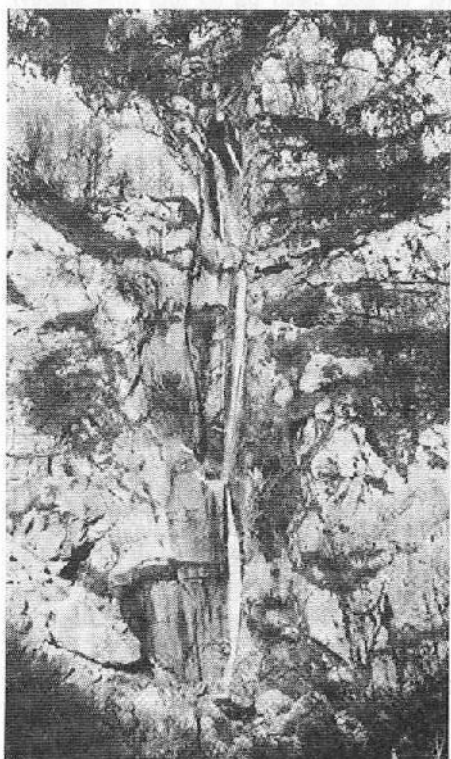

Pogled na Skutnik.
Na levi gozdni
Osredok (1099 m)
s pašniki opuščene
planine Oslovo brdo,
desno za njim Skutnik
(1720 m) in vezni
greben proti Mali Babi;
v sredini slike grapa
Globoškega potoka,
ki pada v dolino
Učje s slapovi

S ceste, ki drži na mejni prehod, sem se razgledoval po dolini Učje in pobočjih na njeni levi strani. Težka in komaj razčlenjena se spuščajo k Učji, navzgor pa prehajajo v nerazločne vrhove, ki jih od spodaj le s težavo določiš: Mala Baba, Velika Kuhinja in — že malo bolj zadaj — Veliki Babanski Škedenj, trdnjave v južnem obzidju

nelepih, okornih, a vseeno vabečih kaninskih gora. Spodaj raste črno gabrovje, nato skoraj do roba bukovje, ki na sami meji drevesne rasti preide v ozek pas raztrose-nega smrečja.

Lep in izrazit stožec pa je Skutnik (1720 m), prvi vrh v grebenu, ki se naslanja na južni bok kaninske skupine, konča pa šele daleč na zahodu; če ne upoštevamo predoline iz Učje v Rezijo, šele z Lopičem, že čisto zunaj privajenega dojemanja Julijskih Alp. Lepo vrsto let sem si Skutnik le ogledoval, seveda ne brez načrtov, potem pa sem l. 1978 prišel z Andrejo, Meto in Mišo. Naselili smo se v popotresni baraki na Žagi in botanizirali v okolici. Prvi dan se nam ni mudilo, pot na Skutnik smo šele iskali in prišli komaj pod opuščeno planino Oslovo brdo. Postalo je močno soparno, nebo nad Breškim Jalovcem in Terskimi Muzci pa je vse bolj temnelo. Ulilo se je, mokro in mrzlo, a bi na tisti dež že davno pozabil, če dekleta ne bi pripravila »presenečenja«. Ko smo v gozdu ždeli pod pelerinami, so iz nahrblnika izvlekli skrbno v staniol zavite pločevinke s pivom. Mrzlo pivo je v splošnem res dobro, tokrat pa je bilo dobrega vseeno malo preveč... Premraženih smo se odločili za umik, ki pa je bil prezgoden, saj se je nepričakovano hitro zvedrilo. Na to smo mislili, ko nas je drugi dan — že v najvišjem skrivenčenem bukovju, dobre pol ure pod vrhom — spet ujela nevihta. Ko je po nas ropotala sodra, je bil vrh Skutnika spet skoraj nedosegljiv, a glej, odprlo se je modro okence, postajalo vse večje in se razprlo v sončo popoldne.

Globoški potok se v skalno kotanjo, od katere ni več daleč do Učje, požeje s tremi slapovi, od katerih ima zgornji dva pramena

Zgornji trije slapovi Globoškega potoka sicer niso visoki, so pa jasno izraženi
Vse fotografije Tone Wraber

Na temačnem ozadju umikajoče se nevihte se je zablestelo še mokro pečevje Krna, bližnji grebeni, odeti v zelenilo mladega bukovja in z belimi lisami starega snega so — pravkar umiti — izstopili v plastiki svetlobe in sence: Matajur, vrhovi Stolovega grebena, Breški Jalovec, Sjenovik pa bolj oddaljeni Terski Muzci in Karnijske Alpe z Amariano in Serniom. Takoj pod nami je bila čista vsa Rezija. Nekaj lepih panoramskih fotografij sem naredil tedaj, tudi tisto s košutnikom, ki krasi ovitek »Alpske flore«. S takšnimi doživetji mi tokrat, pet let pozneje, ni bilo treba na vrh in sem se toliko lažje posvetil Skutnikovemu vznožju ter slapovom na potoku, ki teče izpod široke šije med Malo Babo in Skutnikom. Najprej pa sem moral priti do Učje in čez njo. Prvo je bilo — s cestnega ovinka pri Melanu — hitro opravljeno, drugo pa se je

izkazalo za bolj nerodno. Učja je bila kar dobro vodnata. Malo niže spodaj bi jo lahko prebredel, ker pa se mi ni dalo sezuvati, sem jo poskušal više zgoraj, kjer se struga zoži in je v njej polno velikih skal, po teh preskočiti. Nekajkrat ni šlo, vedno je bila kakšna razdalja prevelika. Ko sem se končno že zamislil, da sem našel pravo, sem zmoto odkril šele na predzadnji skali, s katere sta bila tvegana tako zadnji skok, ki bi se skoraj gotovo končal v tolmunu, kot tudi vrnitev, saj sem že do nje »goljufal«. Skale niso bile samo zlizane od vode, temveč nekatere tudi ledene. Skoku sem se torej odpovedal in se na zadnjo skalo vrgel z rokama, misleč, da se bom že kako potegnil čez. Zdaj pa vrnitve res ni bilo več, moral sem naprej, z odzivom, ki bi me spravil čez povsem suhega, še verjetneje pa vrgel v tolmun. Po premišljevanju sem se odločil za manj športno možnost, se z eno nogo zavihtel skozi vodo in skoraj suh zlezal na skalo in tudi že na levi breg Učje, s tem pa tudi pod slapove.

Te pravzaprav najbolje pregledaš kar s ceste na desni strani Učje ali pa z vrha pomola med Učjo in pritokom s slapovi (493 m). Potok teče po grapi, ki se spušča izpod planine Globoko, je stalen in precej vodnat. Na novi jugoslovanski specialki v merilu 1 : 25 000 se imenuje Globoški potok, a o imenu pozneje. Prečka ga steza, ki se začne na Žagi, onkraj mostu čez Učjo, in po njeni levi strani pripelje v vas Učjo. Ne pozabimo pa, da je vmes državna meja, zaradi česar je ta steza zdaj brez večjega pomena, a je bila nekoč najbližja zveza med Bovškim in Rezijo. Nad stezo ima potok tri stopnje, voda se zliva iz ene skalne kotanje v drugo (sl. 2), pod stezo pa so tudi trije slapovi (sl. 3), od katerih ima zgornji dva pramena, spodnji, ki pada v skalnat kotel kot nekakšen majhen Peričnik, pa je najlepši.

Nad opisanimi slapovi je gotovo še kakšen, ki pa ga bo treba še poiskati, tako kot bo treba slapove tudi izmeriti. Svojo oceno bom raje zamolčal, saj je dovolj zgledov, kako se lahko pri tem ušteješ. Prav gotovo pa slapovi niso »curljavčki«, ker imajo dovolj stalne vode. Ko sem se še istega dne ozrl proti Boki, sem bil presenečen, saj vode skoraj ni bilo, kar najbrž pomeni, da vodno zaledje Globoškega potoka in Boke najbrž ni isto.

Ime Globoški potok sem na omenjeni specialki našel šele v Ljubljani, spraševal pa sem že na Žagi. V gostilni pri mostu nisem izvedel ničesar, naletel pa sem na domačina, ki je bil sicer mnogo let zdoma, a je v mladih letih precej hodil po Skutnikovih pobočjih. Ta mi je omenil imeni Potok in Pod Sapotom. Če sem ga prav razumel, je s prvim mislil na naš slapnati potok, čisto v skladu z opazovanjem F. Bezljaja, ki v »Slovenskih vodnih imenih« pravi, da »imenujejo domačini zelo pogostno najbližji potok kratko malo Potok, z drugim pa na svet pod najnižjim slapom. Mimogrede: ko je govoril o reki in vasi Učji, ju je imenoval Uča.

Iskal pa sem tudi v literaturi. V knjigi »Slapovi v Sloveniji« (1983) omenja A. Ramovš med slapovi Julijskih Alp Potoški slap pri Žagi. To ime mu je povedal njegov geološki tovariš S. Buser, ki je geološko raziskoval tisti del Julijscev. Tudi v starejšem slovstvu je nekaj opisov, ki se nanašajo na slapove na učejski strani Skutnika. Češki planinec V. Dvorský opisuje l. 1903 v Alpskem vestniku pot iz Bovca v Rezijo in omenja slapove potoka Globoko. V še danes zanimivem vodniku »Guida delle Prealpi Giulie« iz l. 1912 G. Bragato in O. Marinelli v opisu poti iz Terske v Soško dolino govorita o sijajnem slapu (»splendida cascata«) na hudourniku, ki se spušča s Skutnika, leto pozneje pa H. Tuma v Planinskem vestniku na zemljevidu Rezije našo potočno grapo imenuje V. Globokem. V novejšem času je H. Uršič l. 1968 opisal Žago v Krajevnom leksikonu Slovenije in omenil, da teče izpod Skutnika potok Globoko, ki pada v dveh slapovih, vendar pa se na priloženi karti tako označeni potok ne ujema z našim in tudi ne s tako označenim potokom na omenjeni specialki. Kaže, da bo za določitev vseh potoških grap in slapov pod Skutnikom treba prehoditi vso pot od Žage do državne meje.

Slapovi so še čisto v pasu toploljubnega kraškega rastlinstva. Pobočje je obrnjeno na jug in zlasti poleti zelo vroče. Po skalovju se razraščata črni gaber in mali jesen, na bližnjih meliščih pa uspevajo pasja črnobina (*Scrophularia canina*), kraški šetraj (*Satureja montana* subsp. *variegata*), Braunejev čober (*Calamintha brauneana*), vejčata kraslika (*Melica ciliata*), navadni kokoševcec (*Vincetoxicum hirsutinarum*), škrlatna lakota (*Galium purpureum*) in še druge tople »vajene« rastline. Vendar pa voda in osojne lege precej spreminjajo splošno podnebje in omogočajo rast rastlin z drugačnimi ekološkimi zahtevami. Na skalovju okrog zgornjih slapov se je naselil Hostov kamnokreč (*Saxifraga hostii*). Njegovi čvrsti, po robu z apnenčastimi luskami pokriti listi so bili tistega januarskega dne rdečkasti in so, zgoščeni v slikovite rozete, kar dobro nadomeščali manjkajoče cvetenje. Čisto pa tudi to ni manjkalo, saj je toplo vreme k temu pripravilo — trobentico. Klinolistni kamnokreč (*Saxifraga cuneifolia*) je bil s svojimi temnozelenimi usnatimi listi še bolj opazen kot poleti in tudi za temnozeleno gostolistnate poganjke soške smiljke (*Cerastium subtriflorum*) se je zdelo, da komaj čakajo na pravi čas.

Steza prečka potok na višini 530 m. Tam okrog in še niže sem videl gladko bilnico (*Festuca calva*), ki jo domačini na Bovšem dobro poznajo in ji pravijo ležka. Njeni šopi so izredno čvrsti, in se jih v strminah brez skrbi oprimeš. Tukajšnje pojavljanje

sem si posebej zapomnil zato, ker sem bil dotlej prepričan, da ne raste pod 1000 m nadmorske višine.

Mokrota v levem čevlju se mi je že zdavnaj posušila, ko sem se od slapov obrnil proti Žagi. Na Hleviščih, kjer sta še dva senika, sem se predal sončni kopeli. Čeprav je sonce potovalo nizko nad Stolum, so me njegovi žarki dobesedno oblivali. Zabrisovali so vsako podrobnost na obojni strani Stolovega grebena in jo spreminjali v enotno temno ploskev. Seveda bi bil rad na Stolu ali še kje drugje, a mi tudi tukaj, na južnem vznožju Kanina, v malo znani Učji, ni bilo težko obuditi spomine na poti iz Breginja na Stol in naprej po grebenu na oba Muzca, in še naprej, kolikor najbolj daleč proti zahodu se da po tem grebenu priti v Jugoslavijo, na bogato floro južnih travnišč Stolovega pogorja, na slikoviti, do gradnje gozdne ceste tudi zelo samotni Napoleonov most in tolmune Nadiže pod njim.

Vse prehitro sem se potem znašel na Žagi. Zvečer sem prišel v Bavščico, na prag Moreževega kraljestva, in tako končal 21. januar 1933. leta.

90 LET PD RADOVLJICA

PD Radovljica je bilo ustanovljeno kot tretja podružnica Slovenskega planinskega društva. Nastala je kot odpor proti takratnemu nemškutarstvu in njemu vdanemu uredništvu, kajti Radovljica je bila tistikrat mesto z okrajnim glavarstvom in sodnijo.

Ustanovni občni zbor je bil 10. marca 1895 v takratni Klinarjevi gostilni (danes Linhartov trg 21). Odbor so sestavljali: načelnik dr. Janko Vilfan (advokat), tajnik Planecky (učitelj), blagajnik Gerčar (učitelj) ter odborniki: Jakob Aljaž, Josip Jalen, Ivan Čop, Josip Ravhekar, Rihard Schrey (poštni uslužbenec), Hugon Roblek (lekarnar) in Jakob Žumer. Območje društva je obsegalo tudi gornjesavsko dolino in bohinjski kot, zato so bili tudi odborniki iz različnih krajev.

L. 1898 je bil za podnačelnika izvoljen Jakob Aljaž. To dolžnost je opravljal do l. 1904, ko so v Kranjski gori ustanovili novo podružnico.

Društvo sta izmenoma načelovala dr. Janko Vilfan in Hugon Roblek. Slednji je ustanovil markacijski in kolesarski odsek, pisal je tudi članke za PV.

Valvazorjev dom,
1180 m

L. 1895 je odbor pričel graditi Vodnikovo kočo na Velem polju. Otvoritev je bila komaj dobrih 5 mesecev po ustanovitvi društva, 19. 8. 1895. Koča je bila Nemcem v veliko spotiko, saj je bila to prva slovenska koča pod Triglavom. Izogibali so se je, pot na Triglav pa speljali nekoliko višje. Društvo je kočo preneslo ob novo pot (1910), kjer stoji še danes.

Druge koče, ki jih je društvo gradilo, so bile še:

- na Rodici, 1899,
- na Poljški planini, 1901,
- v Planici, 1903,

- pod Babjim zobom, 1907,
- Tomčeva koča na Begunjščici, 1908,
- na Konjščici,
- Vilfanova koča na Begunjščici,
- Roblekov dom na Begunjščici, 1933.

Zgradili so dva mostova, pod Rodico in pod Radovljico (Fuksova brv), skrbeli za markacije in pota, prirejali izlete in predavanja. Zelo priljubljene so bile planinske veselice.

Članstva je bilo iz leta v leto več. Bili so to predvsem meščani, obrtniki in inteligenca. Kmetov ni bilo, prav tako ne delavcev, saj industrija takrat še ni bila razvita. Zelo številni pa so bili dijaki, ki so za obisk koč dobili brezplačne izkaznice. Članstvo je l. 1905 nekoliko upadlo, ker je bila ustanovljena nova podružnica v Krajski gori.

Roblekov dom
na Begunjščici,
1657 m

Med 1. svetovno vojno se je arhiv porazgubil, delavcev s planinskimi izkušnjami pa je bilo malo. Šele l. 1923 je delo društva spet oživel. Do l. 1926 so bili načelniki: dr. Mirko Triller, Jakob Špicar in Alojzij Langus. Obnovljeni sta bili koči pod Babjim zobom in Vilfanova koča. Med aktivnimi člani je zlasti Hugon Roblek. Bil je resnično velik pobudnik planinstva in pravi planinec. V oporoki je del svojega premoženja zapustil društvu. Žal se je pri požigu Narodnega doma v Trstu, ki so ga požgali fašisti 14. 7. 1920, pri skoku iz gorečega nadstropja, smrtno ponesrečil.

L. 1932 je društvu načeloval Slavko Šušteršič. Zavzel se je za gradnjo Roblekovega doma. Koča je bila odprta 30. 7. 1933. L. 1935 so ustanovili markacijski, alpinistični in literarno-propagandni odsek, delovala pa sta le prva dva. Članstva je bilo vedno več, l. 1923 — 186 članov, l. 1940 — 358 članov.

Zadnja seja pred 2. svetovno vojno je bila 27. 2. 1941. Vodili so jo: Šušteršič kot predsednik, Vladimir Krištof kot tajnik, Ivo Bulovec kot blagajnik ter odborniki: Franc Šolar, Janko Novak, Slavko Vengar, Vatroslav Tratnik, Ivan Pazler in Bogdan Vovk.

Med vojno je delo zamrlo. Roblekov in Valvasorjev dom so 1. maja 1943 požgali, arhiv je bil porazgubljen in uničen. Nekaj pa je ostalo: agilni ljudje iz predvojnih odborov, ki so imeli veliko izkušenj in dobre volje ter poguma, da so že l. 1945 v Lescah osnovali nov odbor. Ta se je zavzel za obnovo Roblekovega doma. Po starih načrtih in z veliko večino lastnih sredstev ter mnogo prostovoljnega dela so dom 15. 9. 1946 izročili namenu. Ko so se uredile meje z Italijo, se je porodila misel, da bi društvo imelo svojo kočico tudi v Julijcih in tako pripomoglo k razmahu planinstva tudi v visokem gorstvu.

L. 1947 sta dr. Jakob Prešeren in Jože Pavlin našla primerno mesto na Grivi pod Razorjem, nad Križkimi jezeri. L. 1948 so pričeli graditi; dela so trajala tri leta. Leta 1951 so dom dogradili in ga izročili namenu. Ime je dobil po takratnem načelniku gospodarskega odseka pri PZS, Jožetu Pogačniku; bil je velik pobudnik za gradnjo tega doma, a se je na poti k otvoritvi smrtno ponesrečil. L. 1973 so domu dozidali prizidek s sodobno urejenimi sanitarijami, umivalnicami in pralnico.

Valvasorjev dom je bil zgrajen l. 1939 in je bil last kranjske podružnice, po vojni je prešel v last PD Radovljice, ki je požgani dom na novo pozidalo in odprlo l. 1954. Nekaj let je društvo upravljalo tudi Dom na Goški ravni na Jelovici.

Zaradi vedno večjega obiska Pogačnikovega doma je bilo z enim nosačem vedno težje oskrbovati dom s potrebnim materialom, zato se je društvo odločilo, da bo zgradilo

tovorno žičnico iz Trente do doma. Pripravljalna dela so stekla in žičnica je l. 1933 pričela obratovati. V to gradnjo je bilo vloženega mnogo prostovoljnega dela, v veliko pomoč pa sta bila alpinistični odsek in GRS.

V gradnji je še gornja postaja oziroma bivač z zimsko sobo, ki bo tedaj, ko je dom zaprt, nudil planincem in turnim smučarjem varno zavetje. Tudi ta bo zgrajen večinoma s prostovoljnimi delovnimi akcijami, odprli pa ga bodo 15. 9. 1985.

Povojni predsedniki društva so bili Pavel Olip, Franc Prešeren, Božo Černe, Almir Kostanjšek, Janez Pretnar, Joža Smolej in Miha Finžgar.

Danes šteje upravni odbor 27 članov in ima več poverjenikov za pobiranje članarine. Območje društva sega od Žirovnice do Podnarta in ima približno 2400 članov. Dejavnost se je razširila na odseke: mladinski, alpinistični, gospodarski, gradbeni, markacijski, propagandni in na postajo GRS. Delo odsekov poteka zadovoljivo. Mladinski odsek že 20 let organizira smučarske tečaje med zimskimi počitnicami pri Valvasorjevem domu,

Pogačnikov dom
na Križkih podih,
2052 m

ki je nekakšna planinska šola v naravi; alpinistični odsek je svoje vrste pomnožil z novimi člani, ko vsako leto organizirajo alpinistično šolo; GRS prav tako skrbi za nove člane in imajo redne vaje; gospodarski in gradbeni odbor skrbita za redno vzdrževanje postojank in gradnjo bivača; markacisti redno urejajo pota in skrbijo za markacije.

Poleg 90-letnice društva so v tem letu pomembne še druge obletnice:

- 20 let mladinskega odseka,
- 20 let postaje GRS,
- 10 let pobratenja s PD Ravna gora iz Varaždina.

Društvo si bo tudi v prihodnje prizadevalo širiti članske vrste, skrbelo bo za vzgojo mladih planincev, da bodo tudi v prihodnje uspešno vodili društvo.

Društvo ima danes že 15 članov, ki so mu zvesti že več kot 50 let.

Po zapisih dr. Jakoba Prešerna
sestavila Verena Mencinger

TEČAJ ZA PLANINSKE IN GORSKE VODNIKE V NEPALU, 1984

ZVONE KORENČAN

V organizaciji NMA (Nepalske planinske zveze) je bil v drugi polovici avgusta in prvi polovici septembra 1984 v Manangu 5. tečaj za planinske in gorske vodnike. Ker je NMA zaprosila PZS za pomoč pri izvedbi tečaja, in ker PZS zaradi znanih finančnih težav ni mogla poslati dovolj inštruktorjev (zvezni zavod za mednarodno sodelovanje pri tej najbolj neposredni pomoči nerazvitim ne sodeluje več), smo v Nepal odpotovali: Zvone Korenčan kot vodja tečaja, iz Zagreba pa Vlado Mesarič, Darko Berljak in Željko Gobec ter alpinista Branimar Predovič in Drago Baruškin, ki sta imela v načrtu trekking in ogled Himal Šullja.

Na tečaju je bilo 31 udeležencev, od tega eden iz Južne Koreje in dva Američana. Nepal je lani močno dvignil takso za vrhove in to se pozna tudi na NMA. Ko smo namreč napisali dolg spisek opreme, ki jo je bilo treba kupiti, niso niti trenili z očmi, in že naslednji dan je bila oprema nabavljena. Dovoljenja za potovanja po notranjosti — permite — zdaj za svoje ljudi izdaja NMA, kar pomeni, da ga dobiš v enem dnevu. Da pa s tem permit ni izgubil na veljavi, dokazuje primer našega J. Korejca, ki je svoj permit pozabil v Katmanduju in čeprav je na las podoben Šerpam, so ga v neki vasi zadržali na policiji, dokler za njim ni prišel — permit.

V šoli v Manangu, do koder smo spet hodili kot običajno 8 dni, smo še pred tečajem uredili kuhinjo, vodovod, WC in elektriko.

Tipičen delovni dan v šoli se je začel že ob 6. uri, po gimnastiki in teku je bil ob 6.30 do 8. ure čajni zajtrk, od 8. do 13. ure smo imeli predavanja in praktične vaje, po kosilu smo od 15. do 17. ure predavanja in vaje nadaljevali, po obveznem čaju smo začeli diskusijo (od 17.30 do 19. ure). Po večerji ob 19. uri smo gledali diapozitive ali pa so tečajniki pripravili program — pesmi ali ples.

Letos je NMA napravila preskus in je v tečaj, poleg profesionalnih gorskih nosačev, vključila tudi amaterje. V Nepal amaterskih planincev ni, zato se je na tečaju znašla skupina »popolnih amaterjev«, ki navkljub dobri volji, ni zmogla niti osnovnega znanja, ki je potrebno za planinskega vodnika. Zato smo, poleg treh medalj (zlate, srebrne in bronaste), uvedli še potrdilo o opravljenem tečaju.

Razen predavanj in prakse v šoli smo vadili nad baznim taborom pod Anapurno 4 (pribl. 5000 m v snegu in ledu), pod Nitje Peakom, na ledeniku pod Gangapurno in na Pisang Peaku.

Na Pisang Peaku se je pripetila resnejša nesreča. Tečajnik Ang Dava Šerpa je brez derez, čelade in rokavic, zdrsnil z vršnega grebena približno 200 m. Prenesli smo ga do 1. tabora in do baze ter v Pisang, od tam pa s helikopterjem v Katmandu.

Zlato medaljo so sprejeli štirje tečajniki, srebrno pet tečajnikov, bronasto 14 tečajnikov, potrdilo je prejelo 7 tečajnikov, eden pa tečaja ni opravil.

Funkcionarji NMA načrtujejo za leto 1985 še obširnejši tečaj, saj pravijo, da so interesi za tečajnike celo iz Indije in Šri Lanke. Zanimivo, saj ima Indija svojo šolo v Dardjilingu.

Časi se vedno hitreje spreminjajo tudi v Nepal. Pol ure nad šolo građe na Sapče Koli elektrarno. Od Ongreja do Mananga građe široko cesto za volovsko vprego.

Nasproti Bradanga građe v živo skalo pot, ki ne bo več odvisna od monsuna. Po drugi strani pa je v spodnjem delu doline Marsjandija cesta do Besisaharja, po kateri se je spomladi z džipom peljal Aleš Kunaver, komaj še prehodna za pešca. Monsun pač gospodar po svoje.

SONCE NE ZNA LAGATI

ANDREJKA FRELIH

*Ker le ti izžarevaš
moč, o žametni žar,
dolžnost iz tebe odseva,
muke ni mi več mar.*

*Znova sem jo odkril,
večnost, tam se razgrinja:
morje, ki vzvalovi
in ki s soncem izginja.*

(Arthur Rimbaud)

Tako lepo knjigo sem brala. Tako lepo. Bile so pokrajine, obdane z gorami in ravnine, objete z morjem. Bilo je polno obrazov. Ne, bil je točno določen obraz. Mlad in lep. Zakaj se nam nekateri ljudje zdijo lepi? Ugledaš lep obraz, v tebi se prebudi želja, da bi se ga dotaknil in si rekel: »Zakaj si tako lep?« Pa se ga ne dotakneš in besede ostanejo v grlu. Nehote se zamisliš, kakšen je, ko ga spači bolečina ali se ga dotakne žalost. In potem si želiš, da tega ne bi videl. Rad bi zakril oči, legel v travo in sanjal do onemoglosti. Kličeš srečne trenutke in srečne obraze. Misliš na ljubezen, sanjaš o

Članek je napisan v spomin na Marka Kogoja, 26-letnega alpinista soškega AO, ki se je 2. januarja letos ponesrečil pod vršnim grebenom Naboisia (Zah. Julijske Alpe). Marko je v dveh letih, kar je bil član, kljub delu na Institutu J. Štefan in kljub študiju tretje stopnje fizikalnih znanosti, preplezal več kot 200 smeri, med njimi mnogo prvenstvenih; stopil je v svet ekstremnega alpinizma — VII. stopnje in bil eden prvih v našem AO, tisti ki gazi sneg v célo. Z njim smo izgubili izjemnega prijatelja in izredno sposobnega alpinista. (Opomba: Janko Humar).

prijateljstvu, spomniš se njegovega začetka, pa te še preveč boli njegov konec. Ostanesh neboglen, rad bi zavpil, pa veš, da te nihče ne bo slišal. Še želiš sanjati, pa ne moreš in tiho ti ovija dušo tista siva, čudna in zoprna tesnoba. Naenkrat ti je vse pretesno. Le zakaj pride vate v trenutkih največje zbranosti? Odganjaš ta čuden nemir, rad bi zbežal, pa ne veš, kje je kraj, da bi te misli zapustile.

A: Pozdravljena, Žalost! Kar dolgo je že, ko si me zadnjič obiskala. A pozabiš me ne, kajne?

Ž: Lé kako naj bi te pozabila? Si pozabila, na zadnjem obisku si mi očitala, da nisem videla sonca. Prišla sem, da mi poveš, kakšno je.

A: Ne, ne povem ti. Nikoli ti ne povem, ker nisi človek želja, saj niti svojih nimaš.

Ž: Kaj so to želje? Če poveš, kje so, pa jih poiščem.

A: Nikoli ne izveš. Morda... v najbolj globokem vodnjaku, na najvišji gori in v največjem morju.

Ž: Lažeš!

A: Ne, ne lažem. Ti ne boš nikoli človek želja.

Ž: Pa vsaj sonce mi pokaži. Povej, je lepo?

A: Nič lepšega ne more biti.

Ž: Je, pridi, nekaj ti pokažem.

Trdo me je prišla za roko. Konice prstov so me zbolele. Njena roka je bila tako hladna in v drobovju me je stisnilo.

Ž: Povej, kaj vidiš?

A: Belo goro, pa stopinje...

Ž: Vidiš, tik pod vrhom se končajo.

A: Ne, saj se ne končajo.

Ž: Nočeš videti! Pa poglej niže. Vidiš, praviš, da ni nič lepšega od sonca. Slišiš, kako se smejejo srečni otroci. Ni lepše melodije.

Bilo je vse belo od snega. Gruča rdečeličnih otrok je poskakavala okoli košate smreke. Sami srečni otroci. V rokah so držali okraske vseh oblik. Trakovi — srebrni, pisani, zlati. Ves prostor je napolnjeval njihov srečni smeh. Kričali so: »Okrasimo jelko, okrasimo...« In so krasili. Zaplesali so okoli nje, peli in cepetali z nožicami. Druščini se je pridružila še neznana deklica in imela je iskrice v očeh. Zdelo se mi je, da drži v roki nekaj dragocenega. Razprla je svojo dlan in v njej je zasijal balonček vseh barv. Prelivale so se iz modre v vijoličasto, iz rožnate v belo, iz bele v srebrno. Otroci so razprli oči in radostno začebjali: »Joj, kako lep balonček!« Deklica je bila srečna. Nisem se mogla znebiti občutka, da se ga boji dati iz rok. A zmagala je želja in v vsej svoji lepoti je zasijal na jelki. Zdelo se mi je, da jo vodi neka čudna pobožnost, ko ga je obešala na največjo in najbolj košato vejo. Zdaj je sijal in barve so živele. Zdaj šele so otroci zavriskali. Radostno so si podali roke in zarajali. Veselje je bilo neizmerno. Sami srečni nasmehi. Ni bolj srečnih. Želela sem si, da bi prizor večno trajal. Ni bilo dolgo, naenkrat se je jelka nevarno zamajala in z nje je padel najljepši balonček. Ni ga bilo več, samo kup prelivajočih se kristalov je ostal v snegu. Otroci so obstali kot okameneli in deklica je nakremžila svoja usteca: »Balončka ni več!« Sključenost od žalosti je začela pobirati kristalčke v svojo drobno dlan. Tudi otroci so ji pomagali in tiho so govorili: »Ni ga, pa tako lep je bil.« Ni bilo več otrok, srečnega smeha, namesto jelke je v zrak molela rogovila.

A: Odidi, prosim, nočem te več videti!

Ž: Jočeš?

A: Jočem, dobro veš, zakaj jočem.

Ž: Nisi lepa, ko jočeš. Tako čudna in spačena si.

A: Ti želiš, da jočem.

Ž: Ne, ne krivi mene. Sonce ti je lagalo.

A: Sonce ne laže!

Ž: Lažejo pa želje.

A: Tudi želje ne lažejo. Ne, samo ti lažeš, želje nikoli ne lažejo!

Ž: Kako bodo lagale? Ne morejo, če jih ni.

A: So, mnogo želja je. Povsod, kamor se ozreš.

Ž: To ni nič.

A: Ti praviš, da to ni nič, pa je cel svet.

Ž: Zakaj potem jočeš, če so želje? Pokliči jih, če so.

A: Samo ti odidi, pa bodo prišle.

Ž: Že grem, pustila sem ti rogovilo, glej, tja lahko obesiš svoje želje.

In je šla. Čisto tiho in počasi so se zaprla vrata za njo. Glej, in potem tudi rogovile ni bilo več. Ostala je samo gora, tako čudno bela. Vanjo je bila vtrta gaz. Držala je prav pod vrh. Iznad njenega vrha je posijalo sonce; objeli so jo žarki in zažarela je v vsej svoji veličini.

V daljavi sem uzrla podobo. Ne, bil je točno določen obraz... Nasmejan, mlad in lep. In vedela sem: »Sonce ne zna lagati!«

ŠE ENA ALI DVE VEVNICI POBRANKOV IZPOD RETE

JANEZ LONČAR

Mraza je bilo kar za dobrih dvajset stopinj pod ničlo. V pretrgani vrsti smo se zlagoma vzpenjali po pobočju gore. Sključeni in poviti v vetrovke, šale in kapuce, v mrzlem vetru in po sipkem snegu nismo veliko gledali okrog sebe. Dohitel in prehitel nas je planinec in nas, vse do oči pokrite, podražil. »Kogar danes zebe ni zdrav!« Ko je stopal pred menoj, sem ga pogledal v glavo, pokrito samo s klobukom in ga pobaral: »Vas res nič ne zebe v uhlja?« »Nič,« je bil kratek in jednat. »Seveda ne, ko pa imate že pomrznjena.« Bila sta resnično za centimetrski rob povsem prstena — brez prekrvitve. Potipal se je in tudi sam ugotovil, da so neobčutljiva. Nekaj časa sva uhlja natirala s snegom in s toplimi rokami, vendar brez uspeha. Potem sem mu svetoval, naj se podviza do kože in si tam izmenoma s toplo in mrzlo vodo poskuša zmrzline odtažiti. Kako so zadevo v koči urejali, ne vem; koča je bila namreč polna do vrat in se nisem mogel prebiti niti do čaja. Prav brez bolečin in posledic tovariš pohoda na Stol prav gotovo ni prestal.

* * *

Na Sedmerih se nisva mogla odločiti, da bi turo nadaljevala. Sam dež na dež! Posedali smo po ves dan, hodili na prag in k oknom, polegali po ležiščih, jedli in čakali. Kadar koli se je pojavil nov, moker planinec, se spravil k užitni vsebini svojega nahrbtnika ali pa k ponujeni enolončnici, smo tudi mi postali lačni in spet smo — jedli. Četrti dan nam pa zaradi praznih malh ni preostalo drugega, kot da smo se vrnili v dolino. V dežju smo se pognali k Črnemu jezeru. Po poti čez Komarčo se z otrokom nisva upala spustiti, zato sva šla po grebenu proti Komni in naprej navzdol do Savice. Dež nas je namočil do poslednjega vlakna obleke in centimetra kože. V čevljih je žvokljalo in ob slehernem koraku se je voda odtakala čez robove obuval. Na srečo smo v fičko imeli nekaj oblačil, tako da smo se preoblekli in v koči na hitro popili še čaj. Deževati ni prenehalo še dva dni, triglavska tura pa je za tisto leto splavala po vodi.

* * *

Najin turni smuk čez Konjščico sva z Jurjem zaključila s spustom z vrha Ženiklovca (Vel. Javornik). Po debeli in sipki snežni odeji sva drsela kot po mehki preprogi. Jur precej hitreje od mene! Nižje spodaj pod lesom sem ga dohitel le zato, ker je bil z nosom zarit v metrski mehak zamet. Niti premakniti se ni mogel. Nahrbtnik mu je z naramnicami vezal roki in mu s svojo težo potiskal glavo v sneg. Ena od palic se mu je zapletla med nogi in tako tudi desnico nekam med stegni; smuči niso bile le navzkriž, temveč tudi z nogama vred zamenjani, leva na desni in desna na levi. Ko sem ga odmotal, sva ugotavljala, da bi si sam skoraj ne mogel pomagati in odvozlati. Z vsakim gibom bi z obrazom vse globlje ril v sneg. Varnostnih vezi tistikrat še nismo poznali.

* * *

Nekaj let po zadnji vojni nam ni bilo dovoljeno vstopati v mejni pas in tako tudi ne na vrhove Košute. Mladi pa so zato preganjali čas ob koči in ugnali tudi kako norčijo. Tokrat so se sončili v kopalkah in opazovali ovčji trop, ki je k planšariji prišel po svoj obrok soli. Urh se je domislil šale, pa je jarcu nataknil svoje irhaste hlače z naramnicami. Bilo je smeha do solz, posebno še takrat, ko mu je oblečena žival pobegnila tja nekam pod veliki vrh. Z veliko težavo so fantje tretji dan pregovorili graničarje, da so dovolili lov s soljo. Dobil je Urh svoje hlače nazaj, vendar vse premočene, smrdeče in premazane. Dvomim, da jih je še kdaj oblekel.

* * *

Zadihan sem novembra prišel na vrh Stola. Še preden sem uspel spustiti svoje sedalo na primerno mesto, se je ob meni na skalo vsedla kavka. Črna, z majceno belo liso na trici in živorumenim kljunom. V pesek sem ji položil nekaj rozin. Pazljivo se je postrani približala, pogledovala, kavsnila po najbližji in odskočila. To se je ponavljalo še tudi potem, ko sva skupaj jedla kruh in salamo. Dokler ni okusila salame, ji je kruh teknil, potem pa ne več tako zelo. Približala se mi je, da bi jo dosegel, po salamo pa si je upala celo na čevlji. Ko je prvega kosa zmanjkalo je počakala še na drugega in ko je bilo malice konec, se je odgnala nad globino in se oglasila s svojim značilnim

»ghri-ighrii«, kot v zahvalo. Na ta klic pa so priletele še tri druge. Ko sem razdelil še tretji kos kruha, so posedale po kamnih in na križu. Ob koncu smo družino pojedli še čokolado. Vse te dobrote so jih tako užejale, da so potem jedle še sneg.

* * *

Za začetek izvedbe tajnega načrta sem imel le uro časa. Sinko je bil star dve leti. Tistikrat za preganjanje oslovskega kašlja ni bilo zdravlil, pa tudi nisem mogel poleteti z letalom na dvatisoč metrov, da bi si tako bolezen olajšal. Tako sem se odločil za goro. Zbasa! sem kramo in malega Janezka v nahrbtnik, ga še otvezil z varnostno vrvico in že sva bila pripravljena na pohod. Toni sva doma pustila listek s sporočilom, da sva šla na Storžič. Bilo je lepo oktobrsko nedeljsko jutro in na toplem soncu je bilo kar prijetno. Ob primernih presledkih sem malega jemal iz nahrbtnika, da je mogel pretegniti nožici in seveda tudi zato, da je ostal suh.

Na vrhu Storžiča mu je moj brat Matevž, ki je pravkar s tovarišem v navezi izplezal iz stene, dal čez rame plezalno vrv in Janezov prvi vzpon smo še ovekovečili.

Toni nama je prišla naproti; srečali smo se na Zgornji plani. Postavil sem malega planinca pred njo na tla. Kot bi vedel, da sedaj sme, je izza njegovih hlačk sumljivo za-dehtelo! Oslovski kašelj pa se je umiril in v nekaj dneh ga ni bilo več.

* * *

Pred leti smo na enem od sestankov gospodarskega odseka društva razpravljali o tem, kam bi z nekaterimi kosi porcelanaste posode, ki za planinske postojanke ni bila primerna. Bil je namreč ostanek še od svoječasnega oskrbovanja gostišča na Brdu pri Ljubnem. Ogleдали smo si tiste »čpine« in med njimi lonec za juho. Nekdo je rekel, da se slovensko temu reče ne »topf«, temveč jušnik, drugi pa, da bi mu lahko rekli kar župnik, ker je za župo. Vrč za pivo bi naj po čmtakem postal pivnik, lonček za omako pa omačniki!

* * *

S Prehodavcev sva ubrala manj uhojeno, vendar pa izredno lepo pot pod Vršaki, čez Vrata pod Zelnarico in navzdol po prijetni dolinici Za Kopico na Dedno polje. Upala sva, da je planina živa in se nadejala skodelice toplega mleka. Tam pa o živini ne duha ne sluha! Ob sirarni sva skuhalo kavo, vodo nama je dala gospodinja družine, ki je že mesec dni počitnikovala v enem od planšarskih stanov. Mimo sta prišla dva Nizozemca in njena sinova sta jima v popolni angleščini razložila, kje sta in kam naj se obrneta proti Krstenici. V razgovoru nam je potem povedala, da začasno žive v Pakistanu, kjer je njen soprog zaposlen na velikem gradbišču.

Kdo bi si mogel tistikrat verjeti, da bo ta družina dve leti kasneje gostoljubno in prijazno sprejela tržiško karakorumsko odpravo v Tarbeli in da bo ing. Marko Čibej imel velik delež zaslug za izvedbo podviga Karakorum — Gašerbrum.

* * *

Poslovila sva se od prijazne oskrbnice Angele in njene pomočnice v Vodnikovih kočih. Današnji cilj je bil Planina ob Jezeru. Čez Velo in Malo polje sva prišla na Mišelsko planino. Stanovi so tam v zadnjih zdihljajih. Vse propada, od temeljev do odprtihi streh. Doma hranim dva lesena klina, ki sem ju izpulil iz trhlega tramu. Kdo ve kdo od planšarjev ali pa gospodarjev ju je izrezljal in nanju obešal svoj »pruštah«.

Med potjo navzgor je gorski mir presegal strel. Zatem sva srečala oprtanega lovca in višje gori na stezi še rdeče sledi minuloga življenja.

Na Jezerskem prevalu sem med Adamom in Evo moral čakati na Toni. Spotoma je namreč nabirala regrat. Onkraj sedla naju je sprejela v svoje okrilje lepa planina Jezerce s čudovito dobro mrzlo studenčnico. Od tamkajšnjih korit kar ne moreš proč. Na Krstenico sva prišla sita in odžejana in se rad odzvala povabilu dveh študentov na kavico. Tam sta v enem od stanov uživala počitnice in se iz te baze odpravljala na obiranje kucljev in dolin med Vogli, Kanjavcem in Mišelskim vrhom. Sirar Janez pa nama je potem razkazal še sirarno.

Pod Ogradi sva se pomudila še na planini V Lazu. Za uho prijetno pozvanjanje kravjih zvoncev je dokazovalo, da vse planine le še niso opuščene. Na cilju, v koči na planini Ob Jezeru sva večerjala regrat s krompirjem.

Tistikrat je bilo jezero spodaj pod kočo kristalno čisto; nebesna modrina in zelene smreke ob obrežju so mu dajale svojstveno globoko modro, temno barvo. Dve leti kasneje pa sva jezerce našla motno, rjavo — zeleno in bolno.

(Dalje)

PO KAMNIŠKIH IN JULIJSKIH ALPAH '84

ING. LADISLAV JIRÁSKO

V dneh od 10. do 26. avgusta 1984 se je v Grintovcih in Julijcih mudila večja skupina češkoslovaških planincev. Potovanje je priredil odsek za visokogorsko turistiko pri TJ Slovan v Lysi ob Labi, v sodelovanju s Turistično zvezo pri ČUV ČSTV in našo PZS. Pokrovitelj potovanja je bil Mirko Felih. Štiriinštirideset planincev iz cele Češkoslovaške se je odpravilo v naše gore zato, da bi spoznali nekaj najlepših nadelanih poti.

V potek, 10. avgusta, ob 14. uri odpelje avtobus iz Lyse. V Pragi se vkrca večina udeležencev in ob 15. uri smo že na avtocesti proti Bratislavi; tam se nam priključijo še zadnji štirje udeleženci. Naš voznik vztraja prav do Maribora. Potem, ko smo si mesto ogledali, nadaljujemo pot do Celja in Šempetra in proti Gornji Savinjski dolini. Gladka cesta je speljana po slikoviti dolini ob bistri Savinji. Občudujemo lepo sotesko. Kmalu smo v Solčavi in pri planinskem domu v Logarski dolini. V dogovoru z oskrbnikom postavimo v bližini šotore, takoj nato pa pripravimo vso potrebno opremo za nekaj dni.

Doma je deževalo, na poti proti Mariboru so se oblaki pretrgali in nazadnje je posijalo sonce, ki nas je spremljalo na vsej poti do Logarske doline. Savinjske Alpe so nas pozdravile v soncu. Večina vodnikov jih je bila že večkrat obiskala; dobro poznamo kočice, poti in vrhove, tako da bomo lahko vodili nad štirideset udeležencev.

Razdelimo jih na nekaj skupin. Tako prevzamem s svojim prijateljem, alpinistom Jirijem Koubo, skupino dvanajstih planincev, ki naslednje jutro krene mimo slapa Rinke do Frischaufovega doma. Tam smo si nakupili nekaj spominkov in razglednic in žigosali dnevnike. Nato gremo naprej do Mrzlega dola, medtem pa opazujemo trop šestnajstih gamsov; pasejo se le sto metrov od nas. Potem pračimo melišče pod pobočjem Križa in pridemo do skal. Zavarovana pot je dobro vzdrževana in jo vsi občudujejo. Čeprav je zelo izpostavljena, se ni treba navezati. Pogled globoko dol na gornji Okrešelj, Mrzli dol in na Mrzlo goro, Logarsko dolino in Olstrico je lep, še mogočnejši pa je zaradi nenavadnih oblik visokih kopastih oblakov, ki jih osvetljuje dopoldansko sonce. Na grebenu počivamo, medtem pa naši pogledi uhajajo na drugo stran, proti Ledinam, Češki koči, Ravenski Kočni, Veliki in Mali Babi, predvsem pa proti Skuti in grebenu Dolgega hrbta, ki se pne visoko nad nami. Opazujemo, kako na ledeniku pod Skuto, globoko pod nami, smučarji vadijo paralelni slalom. Vsi tisti ki so prvič tuka, neutrudno fotografirajo. Vsak bi rad ovekovečil te trenutke.

Pri sestopu tudi ni nobenih težav. Zložno se spuščamo po poti ob ledeniku h Kranjski koči na Ledinah. Naš novi cilj je Češka koča; tam smo ob treh popoldne. Najprej si zagotovimo prenočišče, nato pa občudujemo bližnji amfiteater gora. Ob ohranjenih zgodovinskih posnetkih se spominjamo tistih let, ko so naši dedje postavljali to kočo in obžalujemo, da ne moremo sem večkrat na leto. Nič se ne čudimo, da so jo v začetku stoletja postavili prav tukaj. Pogovarjamo se z oskrbnikom in planinci in čutimo, da smo si blizu, da sta si slovenščina in češčina precej podobni.

Zvečer opazimo, da severno ostenje Grintovca polagoma zagrinja nepredirna zavesa oblakov. Poti, ki nas bo jutri vodila po njem navzgor, ne razločimo več. Toda star pregovor pravi, da je jutro pametnejše od večera, in s tem spoznanjem ležemo k počitku. Zjutraj ugotovimo, da je bila naša bojazen upravičena. Vremenska napoved je bila podobna včerajšnji, ker pa nam je oskrbnik Andrej Karničar svetoval, naj gremo na pot, smo po zajtrku — odšli na pot.

Približno po uri hoda, smo že pod severno steno in si ogledujemo Zgornje Ravni. Ozračje je čisto, vidljivost dobra, oblaki zagrinjajo samo vrhove Kočns in Grintovca. Ko minemo strmo snežišče nad prvimi skalnimi platmi, nam nadaljnjo smer vzpona nakazuje jeklena vrv, s katero je pot zvarovana. Lepo je speljana, z nje je izreden pogled na Karavanke in na Češko kočo. Škoda, ko ni vsaj malo sonca, da bi lahko več fotografirali. Tik pod grebenom, pod Mlinarskim sedlom, nas zagrne zastor oblakov, na sedlu pa spet odrgne. Odločimo se, da ne bomo sestopali proti Kokrskemu sedlu, temveč bomo zavili po Dolgem hrbtu na Skuto in šele z nje šli na sedlo.

Zavarovana pot po Dolgem hrbtu je lepa. Od časa do časa posije sonce, da vidimo Skuto in Križ, globoko spodaj pa so naše »včerajšnje« Ledine. Na vrhu Dolgega hrbta počivamo in se krepčamo. Kaže, da bo vreme lepo, zato ne hitimo.

Na Skuti ni pričakovanega razgleda. Ko sestopamo proti Velikim podom, začenja pršeti, pri bivaku pa že dežuje. Nadenemo si dežna ogrinjala in spešimo proti koči, ki nas vabi. V Cojzovi koči se spet snidejo vse skupine, zato vlada veselo razpoloženje. Koča je zasedena. Z oskrbnico in drugim osebjem se kmalu dobro razumemo, zlasti še zvečer, ko zapojemo. Slovenski napevi se menjavajo s češkimi, dokler se ne razkropimo po sobah.

Zjutraj so bližnje gore zavite v gosto meglo. Zato spremenimo načrt in jo uberemo proti Doiški škrbini. Tam smo odložili nahrbtnike in se povzpeli na Kočno. Medtem ko sestopamo po zavarovani Kremžarjevi poti, občasno dežuje in tako se k Češki koči vrnemo premočeni. Pri Planšarskem jezeru nas čaka avtobus, od katerega smo se ločili pred tremi dnevi. Okrog pol petih popoldne smo zbrani vsi, odpeljemo se na Jezersko do hotela Kazina, kjer se utaborimo in se pomenimo o dosedanjem romanju po gorah in o bližnjih načrtih.

Trije dnevi pohodov so bili naporni, kljub temu pa imamo še dovolj moči, da se zvečer na igrišču pomerimo z domačo nogometno reprezentanco, z mladimi Jezerčani; premagali so nas, nam pa to ni vzelo dobre volje.

Zjutraj se prebudimo navsezgodaj. Sončno, jasno je. Uživamo ob čudovitem pogledu na Grintovčevo ostenje, na sosednje vrhove, nad katerimi kraljuje Kočna.

Poslovimo se od Jezerskega; pred nami so — Julijske Alpe. Ob Kokri hitimo proti Kranju. Mesto smo si na kratko ogledali, nato pa jo brž popihali proti Mojstrani. Tam smo zavili v dolino Vrat, k Aljaževemu domu. Šotori so bili kmalu nared. Samo ob sebi se razume, da se bomo povzpeli na vrh Triglava. Oblikovali smo tri skupine, vsaka je dobila po dva, tri vodnike. Mojo skupino čaka najbolj naporna pot: povzpeli se bomo na Škrlatico, čez Plemenice na Triglav, nato pa še na Rjavino. Druga skupina se bo povzpela na Triglav s Kredarice, sestopila na Dolič, obiskala Kanjavec ter čez Prehodavce sestopila na Luknjo. Tudi tretja skupina se bo povzpela s Kredarice na Triglav, sestopila na Dolič, se napotila proti Planiki ter se po Tomlinškovi vrnila v Vrata.

Po vročem poletnem dnevu je večerni hlad kar prijeten. Oblakov ni, kar napoveduje lepo vreme. Bližina mogočne in veličastne Triglavske stene nas prevzema. Ozračje je tako čisto, da razločimo najmanjše podrobnosti v prepadnih strminah.

Budilka je neusmiljeno zgodnja. Toda jutro je pravljico. Že zgodaj se vzpenjamo po poti na Škrlatico. Kmalu smo na Rušju ter pri bivaku IV. Po krajšem oddihu nadaljujemo pot najprej po trati, nato po kamniti groblji in do naravnega bivaka pod Kučljem. Nekateri pred zadnjim vzponom odložijo nahrbtnik in vzamejo s seboj samo fotoaparati. Od naravnega bivaka drži pot po melišču, nato pa se vzpenja po skalah in plateh. Smo v težavnem skalnatem svetu, vendar je pot dobro zavarovana. Ko imamo najbolj izpostavljeni del poti za seboj, pridemo na jugovzhodni vršni greben Škrlatice. Ob 11. uri smo na vrhu. Razgled ni več tako obsežen, zakriva ga poletni mrč, kljub temu pa razločimo obrise Jalovca, Prisojnika in Razorja, na drugi strani doline Vrat pa Cmir in Triglav. Najbolj razločen je niz Karavank. Na vrhu smo pol ure, nato se vrnemo do naravnega bivaka.

Potem zavijamo proti izraziti in barviti Rdeči škrbini. Vzpon je zopr in naporen, ker se pot vije po melišču. V pol ure smo na škrbini. Odpre se nam nov pogled na mogočni skalnati amfiteater okrog Rušja. Zdi se, kot da na melišču in med skalami ni življenja, mi pa odkrivamo mnogo lepih, barvitih gorskih cvetlic. Grapo pod Rdečo škrbino prečimo po skalah in po vzhodnem robu Križke steno. Medtem se že začne zbirati nevihtni oblaki. Od Križke stene do Bovške škrbine hodimo v gosti megli, ki se privlači k nam iz doline Vrat čez Stenar. Ko se spuščamo na Križke podo, grmenje in prve kaplje že napovedujejo nevihto. Slišimo jo, kako razsaja okrog Triglava, čez dobre četrte ure pa se ulije tudi na nas. Hitimo in ob 16. uri smo že v Pogačnikovem domu.

Jutro po nevihti je hladno in sončno, tako da nam ni treba spreminjati načrtov. Ob sedmih zapustimo Pogačnikov dom in hodimo po transverzali do Dovških vrat. Medtem ko se vzpenjamo proti vrhu Bovškega Gamsovc, se nam odpira krasen pogled proti Triglavski severni steni.

Vrh, ki se boči nad njo, se nam zdi tako blizu, da bi ga lahko kar prijeli. Veliko fotografiram. Sestopamo proti Luknji, od koder se poganja kvišku greben Plemenic, po katerem je speljana ena izmed najlepših poti v vseh Julijskih Alpah, pot čez Plemenice ali Bambergova pot.

Po njej se vzpenjamo proti vrhu najvišje gore Julijcev, na Triglav. Že kakšnih petdeset metrov nad Luknjo se začne najtežavnejši in najbolj izpostavljeni del poti. Pot je tako dobro zavarovana, da brez nevarnosti minemo ta odstavek in naglo pridobivamo na višini. Medtem iz neposredne bližine občudujemo Steno. Ob pogledu na Slingo, njeno okolico in v globlino Vrat, se nam v glavi zavrti. Za nas je to nenavadno in nepozabno doživetje.

Zadnji konec zavarovane poti po tem grebenu je že blizu vršne gmoše Triglava; smo na njegovi rami, na apnenčastih še snežnih Triglavskih podih. Po snežiščih se čedalje bolj blizamo vrhu. Ob jeklenih vrveh pridemo na Triglavsko škrbino. Tudi naprej je pot dobro zavarovana. Skoraj točno ob nih smo na vrhu, na najvišjem cilju našega potovanja. Zato bodo žigi z vrha na razglednicah in v dnevnikih ter številni posnetki pričali o teh trenutkih, ko je marsikdo dosegel svoj višinski rekord.

Po polurnem razgledovanju, ki prehitro mine, nas čaka sestop proti Malemu Triglavu in naprej na Kredarico. Ura je dve. V novem domu smo nameravali prenočiti, vendar je petek in je zaseden do zadnjega kotečka. Zato gremo do Staničevega doma, kjer nas

sprejme enaka gneča. Oskrbnik nam zagotovi, da bomo lahko prenočili v dnevni sobi na mizah...

V domu vlada dobra volja, ki se po večerji še stopnjuje. Nazadnje začnemo prepevati. Dolgo v noč in do zgodnjih jutranjih ur se menja je razlegajo slovenske in češke pesmi. Čeprav smo navsezgodaj spet na nogah, se dobro počutimo. Vse naokrog je mnogo novih prijateljev. Večina je namenjena na Triglav, naš cilj pa je Rjavina. Časa imamo kar dovolj, zato gremo na pot šele po 7. uri. Po mestoma zavarovani poti se vzpenjamo proti vrhu; le eno izpostavljeno mesto je pod njim. Sestopimo v Pekel, po treh urah smo spet v koči. Po kratkem oddihu se poslovimo od oskrbnika. Spuščamo se v dolino Vrat. Pot čez Prag nam spet približa Steno. Kmalu smo na snežišču v povirju Bistrice. Poletje je in vsak po svoje uživa v enem od najlepših gorskih kotičkov, kar jih je. Okrog 13. ure se vse tri skupine snidejo pri Aljaževem domu. Vsem se je posrečilo doseči, kar so želeli.

Po kosilu smo odbrzeli proti Mojstrani. V Kranjski gori smo nakupili vse potrebno in se nato odpeljali čez Vršič v Trento. Tam smo se utaborili pri Zlatorogu. Kmalu so pripravljeni načrti za naslednje dni. Najbolj zahtevno pot ima naš vodnik Josef. Še enkrat bo moral na Vršič, na izhodišče za naslednjo etapo pohoda po Julijskih Alpah.

Ob osmih zjutraj smo na Vršiču. Václav Jindra in Karel Nič sta si za svojo skupino izbrala najdaljšo pot. Najprej se bodo povzpeli na Mojstrovko in šli naprej proti Travniku, nato sestopili k lovski koči pod Veliko Dnino, prenočili pa bodo v Zavetišču pod Špičkom. Navsezgodaj se bodo povzpeli na Jalovec, sestopili po zavarovani poti na Kotovo sedlo in naprej skozi Konec ter se povzpeli po grebenu čez Hudo škrbino na Mangart. Avtobus bo čakal na Predelu. Snidenje z drugimi bo v Bovcu, v kampu Polovnik.

Druga skupina, ki jo vodijo Milo Souček, Mirko Krušina in Peter Najmon, se bo z Vršiča najprej povzpela po Kapiščarjevi poti skozi Prednje okno na vrh Prisojnika, nadaljevala pot po Jubilejni skozi Zadnje okno na Mlinarico in čez Razor k Pogačnikovemu domu. Preden se bo odpravila na vrh Pihavca, bo počivala ves dan, sestopila pa bo v Zadnjo. Okrog 13. ure se bo vkrcala na avtobus pri Zlatorogu ter se odpeljala v Bovec.

Koča na Ledinah in Jezerska Koča z ledenika pod Skuto

Foto ing. L. Jirásko

Zgornja postaja vzpenjače pod Prestreljenikom

Foto ing. L. Jirásko

Z Jirijem imava tokrat relativno manj zahtevno turo. Prvi dan gremo po transversali z Vršiča do Zavetišča pod Špičkom, od koder se po Velikem Ozebniku povzpneemo na Jalovec. Ob lepem poletnem dnevu smo na vrhu ob pol enih, pol ure nato pa začnemo sestopati po isti poti proti lovski koči in naprej v Zadnjo Trento, k Izviru Soče. Ogladali smo si izvir Soče in spomenik dr. Juliusu Kugyu. Avtobus nas zapelje v bovški kamp Polovnik.

Drugega dne se seznanimo z območjem Kanina. Pod Prestreljenik se potegnemo z vzpenjačo. Okrog 9. ure se odpravimo naprej na Kanin. Pot je dobro markirana, pa tudi zavarovana je na grebenu pod vrhom. Na vrhu se ne mudimo dolgo; sestopimo po isti poti. Časa imamo še dovolj, zato obiščemo še vrh Prestreljenika. V dolino se odpeljemo z zadnjo vožnjo in čez dobro uro smo že v bovškem kampu, kjer se snidemo s skupino, ki je obiskala Prisojnik in Razor. Skupina, ki se je povzpela na Jalovec in Mangart, pa se bo predvidoma vrnila okrog 18.30.

Bivanje v Julijcih bomo sklenili tako, da bo ustrezno dvema skupinama. Prva se bo z avtobusom peljala okrog Krna in Bohinjskih gora ter se ustavila ob Bohinjskem jezeru, druga pa bo s tremi vodniki in večino udeležencev zapustila avtobus v Drežnici.

Ob 10.30 se po markirani poti vzpenjamo na Krn. Odločimo se za najlepši pristop, za novo zavarovano pot Silva Korena. Pri prvem razpotju zavijemo na levo proti Drežniškemu bivaku, kjer smo čez dobro uro. Uživamo ob čudovitem razgledu po Soški dolini, vrh Krna pa je zavil v oblake. Upamo, da ne bo deževalo. Po daljšem počitku gremo naprej. Pot se vzpenja po bujnih tratah, nato skozi bukov gozd pod zahodno sieno Krna k snežišču. Čezenj nam pomaga vrv. Nato se pot začne zelo strmo in vrtoglavo vzpenjati, najprej po trati, potem po skalah, po izrazitem skalnatem grebenu, kjer je na novo zavarovana. Ob 13.45 smo na razpotju: na desno drži drežniška zahodna smer, mi se pa obrnemo na levo in se zelo strmo vzpenjamo po skalnatem grebenu, dokler nas na koncu ne zaustavita dve lestvi. Ob treh smo pri Gomiščkovem zavetišču. Krn je še zmerom zavil v gosto meglo, tako da smo prikrašani za razgled.

Naslednjega dne že zgodaj zjutraj zapustimo kočo ter sestopimo čez Planino na Polju h Krnskemu jezeru. Tu si malo oddahnemo, nato pa se začnemo zložno vzpenjati čez Bogatinsko sedlo h Koči pod Bogatinom in naprej k Domu na Komni.

Časa imamo še dovolj, zato gremo po kosilu proti Dvojnemu jezeru. V koči pri Triglavskih jezerih bomo zadnjič prenočili.

S težkim srcem se ločujemo od gora. Pot nas pelje navzgor po Dolini Triglavskih jezer na Hribarice, kjer se simbolično, ob pogledu na mogočni in prelepi Triglav, poslovimo od Julijskih Alp. Nato se vrnemo k Dvojnemu jezeru, obiščemo Črno jezero in čez Komarčo sestopimo v Bohinj. Ob koncu si ogledamo še slap Savico. Na cilj, v kamp Zlatorog, pridemo nekoliko pozneje, kot smo predvideli.

Peter, 24. avgusta. Zvečer je uradni konec našega popotovanja. Vse prehitro so minili dnevi, ko smo se neposredno seznanjali z gorami, ki so jih vzljubili naši dedje. V začetku stoletja so bile to za Čehoslovake tako rekoč domače gore, tako radi in tako pogosto so jih tistokrat obiskovali.

Iz pogovorov in izmenjave vtisov in doživetij je očitno, da so slovenske gore prevzele vse udeležence, ki so jih prvič doživeli. Duh prijateljstva, stiki s Slovenci in ljubezen do teh gora, ki se je zbudila v srcih planincev, vse to je velika nagrada za organizatorje in vodnike takih potovanj. Mi smo že dolgo navezani nanje, zato radi seznanjamo z njimi planince iz Češkoslovaške.

(Prev. F. V.)

Spoštovani,

ob častitljivem in za slovensko družbeno skupnost pomembnem jubileju, devetdesetletnici izhajanja PLANINSKEGA VESTNIKA, se čestitkam pridružuje tudi Založba Obzorja. PLANINSKI VESTNIK je bil v vseh časih svojega skoraj stoletnega izhajanja svetel vodnik slovenskega planinstva. Njegovo poslanstvo ni bilo le v združevanju slovenskih planincev in vseh ljubiteljev gora nasploh, bil je tudi ohranjevalec slovenstva, glasilo, ki ima svoje trdno in dragoceno mesto v naši občli kulturni in politični zgodovini. Naj bi še vnaprej opravljal svojo veliko in težavno dolžnost.

Z dobrimi željami za prihodnost
in priskrbnimi čestitkami
Vaš Branko Avsenak l. r.,
urednik v imenu vodstva
Založbe Obzorja

Čestitko, ki nam jo je ob 90-letnici PLANINSKEGA VESTNIKA poslala Založba Obzorja, Maribor, objavljamo iz dveh razlogov: Tako so nam namreč pisali ali pa nam osebno čestitali mnogi prijatelji PLANINSKEGA VESTNIKA in se jim za te želje na tem mestu iskreno zahvaljujemo. Hkrati pa tudi zato, ker je ta založba edina na Slovenskem, ki ima v svojem knjižnem programu tudi zbirko Domače in tuje gore. Prav zdaj je izšla v okviru te zbirke že 25. edicija, kar spada že v srebrni jubilej. Čestitamo.

Planinska zveza Slovenije —
Uredniški odbor Planinskega vestnika

Z NAJMLAJŠIMI V PLANINE*

MIJA ŠKRLEP

Vzgojna varstvena organizacija Kranj se že od šolskega leta 1975/76 vključuje v tekmovanje za športno značko, kamor je vključeno tudi tekmovanje za našitek ciciban planinec.

V šolskem letu 1978/79 smo uvedli tudi knjižice RINGA RAJA, v maju 1979 pa organizirali prvi pohod na Jošt; tu smo podelili prve značke ciciban planinec.

Pri organizaciji izletov skrbimo, da 5- do 6-letni otroci opravijo manj zahtevne izlete, le-ti pa se v mali šoli stopnjujejo. Komisija za športno značko in ciciban planinec pri vzgojno varstveni organizaciji je pripravila 16 izletniških točk. Vzgojiteljice jih lahko izbirajo glede na sposobnost otrok, oddaljenost in glede na vreme. Izleti so nekateri ravninski, npr. Rupa, Puškarna, Kokrica, Hrastje, Brdo, Stružovo, Preddvor in Okroglo; izleti v hribe pa: Pševo, Čepula, Možjanca, Jakob, Jošt, Zabukovje, Bašelj in Šmarjetna gora. Z izleti želimo vzbuditi veselje za hojo v planine, navajati jih na pravičen odnos do narave in do njenih lepot. Vsako leto v novembru, ko je večji poudarek na domovinski vzgoji, povabimo v vrtec našega znanega planinca tov. Ganterja, ki z diapozitivi približa otrokom gorski svet, cvetje in živali v gorah. Otroke ob diapozitivih seznanja tudi z odnosom do narave: da ne odmetavajo odpadkov, ne trgajo cvetja in ne plašijo živali. Prav zaradi prijetnega odnosa do otrok in velikega znanja o naših gorah, se vedno udeležijo tudi zaključnega pohoda cicibanov planincev na Jošt, kjer vse cicibane pozdravi v imenu PD Kranj in jim želi, da bi hribe imeli radi in se v ta svet pogosto vračali. Ko opravimo vse potrebne izlete, gremo v maju na že prej omenjeni zaključni izlet na Jošt, kjer predstavnik Ob. ZTKO Kranj in PD Kranj slovesno podelita značke ciciban planinec in zlato športno značko. Ob tabornem ognju in ob zvokih harmonike cicibani veselo zapojejo. Na travniku tudi pomalica in popijejo sok. Nekateri se povzpno na vrh, od koder navadno odmeva pesem, drugi se igrajo igre, za katere poskrbijo vzgojiteljice.

Ko zapustimo goro, ostane Jošt za nami čist. Otroci za seboj vse pospravijo. Cicibani planinci se vsako leto veselih obrazov in prijetno utrujeni vračajo proti Javorniku, kjer jih čakajo avtobusi. Zaključni izlet na Jošt ostane otrokom še dolgo v spominu.

Primer izleta na Jošt, za Kranj je zelo značilna izletniška točka, predstavlja tipičen planinski izlet, medtem ko si pri nekaterih drugih zastavljamo drugačne smotre in cilje, npr. v Hrastju si ogledamo farmo govedi, na Okroglem obiščemo partizanski spomenik, na Možjanci nabiramo kostanj, na Kokrici si ogledamo zimsko pokrajino, zamrznjeno jezero.

* * *

Z otroki smo se dogovorili, da bomo šli na izlet na Jakoba. Po skici, ki smo jo pripravili v začetku šolskega leta, smo ugotovili, da nam za akcijo ciciban planinec manjka le še ta izlet. Pogovorili smo se, kako se bomo naslednji dan oblekli za pot. Ker je pot na Jakoba strma, bomo obuli visoke čevlje, s seboj bomo vzeli vetrovke in kape ali planinske klobučke. Pogovorili smo se, kako hodimo v hrib, da se ne poškodujemo. Hodimo samo po markirani poti. Med potjo ne kričimo, da ne preplašimo živali. Ob tem jim povem svoje srečanje s tropom kozorogov s poti na Križke pode, pokažem fotografijo kozoroga, ki smo ga slikali čisto od blizu.

S posebnim plakatom sem starše seznaniła z izletom.

Navedla sem:

- datum in uro odhoda iz vrtca,
- prevoz z avtobusom do Preddvora (ceno vozovnice),
- obleka in obutev; topla oblačila, vetrovka, kapa ali ruta, visoki čevlji, planinski klobuček in nahrbtnik,
- malico bomo vzeli v vrtcu — kruh, salamo, sir, čaj, jabolko,
- čas povratka.

Na dan izleta so bili otroci razigrani; težko so čakali čas odhoda.

Ogledovali so značke na klobukih, pumparice, nahrbtnike. Pripravili so hrano, čaj, prvo pomoč, robčke, toaletni papir, mokro brisačo in seveda bonbone. Otroci so v svoje nahrbtnike zložili jabolka in jogurtove lončke. Ko smo odhajali iz vrtca so glasno pozdravljali tiste, ki so ostali v vrtcu. Na avtobusni postaji smo počakali nekaj minut do prihoda avtobusa. Nestrpno smo ga čakali in medtem opazovali promet. Ko smo ga zagledali, smo še enkrat povedali, kje in kako bomo vstopili in kako se bomo v avtobusu

* Sestavek objavljamo kot enega izmed primerov, kako je treba organizirati izlete v gore za cicibane; pa v morebitno ravnanje drugim VV organizacijam, mentoricam; in tudi za vzpodbudo pri tem zanimivem in hvaležnem delu z otroki.

obnašali. Le nekaj minut smo se peljali, ko so otroci samoiniciativno začeli prepevati. Posamezniki so se med petjem oglasili in pokazali svojo hišo. Na Visokem sem jih opozorila na Jakob. Lepo ga je bilo videti. V Preddvoru smo izstopili in v koloni po dva odšli proti jezeru Črnjava. Na drugi strani, kjer v jezero teče potok, smo videli v mlakuži žabje paglavce. Pozabili smo na naš izlet, pogovarjali smo se o žabah. Previdno smo posamič stopali po brvi čez potok in mimo velikega sadovnjaka jablan in hrušk.

Kmalu smo zagledali prve markacije. Povedali smo, kaj pomenijo, kakšne barve in oblike so.

V strmino smo hodili v koloni. Občasno sem jih opozorila, naj gledajo pod noge, da se ne bi spotaknili ob korenine, ali da ne bi stopili s poti. Večkrat smo se ustavili in opazovali pomladansko cvetje. Ko smo opazovali naravo, so se otroci delno tudi odpočili. Večkrat sem jih opozorila na brstenje bukev, na lepo zeleno barvo listov. Predlagala sem jim, naj sami poiščejo zanimivosti, da bi se tako ustavili in se pogovorili. Po uri hoje smo se ustavili pri koči Pri Franciju. Med tednom je zaprta, zato smo iskali primeren prostor za počitek in malico. Otroci so najprej oblekli vetrovke, ki smo jih ob vznožju hriba slekli. Pripravili smo vse potrebno za malico in popili čaj. Papirčkov od sira ni bilo treba pobirati po tleh, ker so jih vsi odložili v zato pripravljeno vrečko. Na izletih so zelo pozorni na odpadke in jih ni več treba opozarjati, naj jih ne mečejo po tleh. Po malici sem vse otroke pohvalila, ker so prišli na vrh. Tistim, ki so bili prvič na Jakobu, smo zapeli pesem. Ni jim bilo treba prigovarjati, da so si ogledali po grapah še zasneženi Storžič in Zaplato s Hudičevim borščom.

Razgled je bil lep: jezero Črnjava, Možjanca, Šmarjetna gora, Jošt in Kranj. Tudi naša najvišja gora Triglav, se je lepo videla. Vse, kar sem jim povedala, jih je zanimalo.

Pobrali smo vse stvari in se napotili proti cerkvi. Vesela sem bila, ko je Mojca rekla: »Tovarišica, poglej čudovite ivanjščice.« Bile so samo tri med množico drobnega cvetja. Na vrhu bi bila priložnost, da bi požigosali knjižice, vendar zaradi časa raje žigosamo v vrtcu.

Zapeli smo pesmico, tovarišica, ki nas je spremljala, pa je skrila bonbone. Iskali smo jih, seveda tudi našli in pojedli. Neopazno so papirčki romali v žepi in nahrbtnike.

Na jasi smo našli lepe spomladanske sviščo-zaspančke. Enega smo utrgali za naš herbarij. Prav tako žanjevec in v gozdu vejico navadnega volčina. Otroci vedo, da se planinskega cvetja ne trga, da je najlepše tam, kjer raste. Poiskali smo skalico, da bomo v vrtcu nanjo narisali markacijo. Nato so se otroci sprostili, nekateri lovili, bolj utrujeni pa so sedli in se pogovarjali.

Ko je bil čas za odhod, sem jim spat povedala, kako hodimo po hribu navzdol. Opozorila sem jih na počasno hojo, naj gledajo pod noge, ker je sestopanje nevarnejše kot hoja navzgor.

Opozorila sem jih tudi, naj ne prezrejo korenine, ki smo jo pripravili ob poti, da jo bomo vzeli, ko se bomo vračali. Pot je hitro minila, manj smo se ustavljali in opazovali. Potrebno jih je bilo več opozarjati na previdnost. Ob jezeru Črnjava smo se ponosno ozrli proti Jakobu. Bilo je prijetno, lepo. V Preddvoru smo se vsedli v avtobus in se odpeljali v Kranj. Otroci so prepevali, ne samo v avtobusu, tudi na poti v vrtac.

Naslednji dan smo že takoj zjutraj, v času zaposlitev, po želji narisali na skalico markacijo in na kratko ponovili, kaj markacija za planince pomeni. Pri skupni zaposlitvi smo podoživljali izlet na Jakob. Kaj smo videli, katere cvetice, drevesa, živali ..., na kaj smo bili na poti pozorni, kako se imenujejo tisti, ki hodijo v hribe, kako tisti, ki plezajo, zakaj so markacije; kako se obnašamo, katere živali živijo višje v gorah, o razgledu z Jakoba, katere planinske točke smo že obiskali za cicibana planinca (akcija) in nazadnje, kaj jim je bilo najbolj všeč. Na skici smo označili, da smo vrh Jakoba osvojili.

V planinski kotic smo nalepili razglednico koč pri Franciju, ki jo je prinesel eden od otrok, dodali korenino in skalico z markacijo. To, kar je bilo otrokom najbolj všeč, so narisali v knjižico RINGA RAJA.

Pri vseh izletih v planine je pomembno, da jih znamo otrokom približati in jih zanje navdušiti. Približati jim je treba gore kot nekaj lepega, čeprav jih gledajo je od daleč. Če nam pomeni izlet v gore doživetje, bo prijetno doživetje tudi za otroke.

PO DALMATINSKI PLANINSKI POTI

MARJAN KRAŠOVEC

PD Šentjur je v počastitev Dneva republike organiziralo pohod po planinski poti »po gorah Dalmacije«. Ta pohod so povezali s srečanjem s planinci po-bratenega PD Kozjak iz Kaštel Sućurca. Izleta so se udeležili tudi planinci iz PD Lisca — Sevnica, PD Aero Celje in PS Cinkarna Celje.

Motiv iz kraške jame Vranjača

zavetišča Ante Bedalov. V spomin na sina — alpinista, ki ga je, skupaj s prijateljem Nenadom Čulićem, pokopal plaz med vzponom na Užbo, je postavil zavetišče Bedalov starejši. V prijetni izbi najdemo pravi dalmatinski kamin, veliko mizo, po stenah pa više fotografije v čast pokojnemu Anteju. Pot nadaljujemo pod samo steno Kozjaka. Ko smo v steni opazili plezalca, smo pogovor nevede utišali, kot bi se bali, da ga hrup ne bi zmotil v njegovem ravnotežju. Po dveh urah hoje nas je sprejel planinski dom Putalj, last PD Kozjak iz Kaštel Sućurca. Bil je razsvetljen in praznično okrašen. Snidenje je bilo pristrčno in veselo. Po okusnem ribjem brodetu s polento je stekla beseda o skupnem sodelovanju.

Naslednji dan nas je prebudilo lepo, jasno jutro in po izdatnem zajtrku smo se od prijateljev iz PD Kozjak poslovili in se povzpeli na grebene Kozjaka. Po poti, ki je bila za las podobna poti prejšnjega dne, smo prispeli do Klisa in do mogočne trdnjave, znane tudi iz NOB. Potem pa nas je sprejel Mosor, s svojimi kamnitimi obronki. Okoli nas so vrtače, škraplje, luknje, zemlje pa je le za kakšno pest. Pokrajina je podobna tisti na luni. Na Mosorju človek resnično spozna pravo vrednost dalmatinskih gora. Srečni smo, ko po naporni hoji zagledamo planinski dom Umberto Girometta, last PD Mosor iz Splita.

Jutro prvega dne v decembru je bilo tako, kot bi nas hotelo opomniti, da je vendarle že december. Oblaki, mrzel veter, megla... Obiskali smo spominske plošče splitskim alpinistom in našemu Nejcu Zaplotniku, kateremu je plaz pod Manaslujem pretrgal njegovo Pot. Oljčne vejice v njihov spomin.

Med hojo na najvišji vrh Mosorja, 1352 m visok Vickov stub, opazim, da so Splitčani najvišji vrh Mosorja uredili po svojem veliko višjem vzorniku in simbolu Slovencev, Triglavu. Pričaka nas Vickov stolp, podoben Aljaževemu na vrhu Triglava, le da je ta šesterokoten. Tudi tu prireajo vsako leto pohod sto žensk na vrh Mosorja. Samo v

Veseli je nad izletom je bilo čutiti že na železniški postaji v Zidanem mostu, čeprav je bila pred nami dolga nočna vožnja do Splita. Tam so nas na postaji pričakovali planinci planinskega kluba »Split«, ustanovitelja planinske poti po gorah Dalmacije. Začetek poti je na Labinštici, 701 m nad dalmatinskim Labinom, odkoder je prekrasen razgled po jadranskih otokih vse tja do Visa. Z Labinštice gre pot proti Oporu, do njegovega najvišjega vrha Crni krug. Na poti je lepija dalmatinska zemlja, ostro skalovje, so kamnite ograje in nizko bodljikavo grmičevje. Vidimo tudi mnogo zapuščenih in napol podrtih hiš ali celo vasi. Domačini so prijazni, po dalmatinsko glasni, ustrežljivi in vedno pripravljeni za pogovor. Radi ponudijo bevando (vino, pomešano z vodo) iz bukare (dalmatinska posoda za pitje vina). Nekateri so to gostoljubnost z veseljem sprejeli, drugi pa smo morali počakati do doma na Malački, da bi se osvežili z vodo, ki je v teh krajih primanjkuje.

Pred domom na Malački smo se »po galsko« fotografirali, kajti na tej poti za dokaz v dnevniku je treba storiti pred vsako KT, ker ni žigov. Od doma gremo naprej po grebenu Kozjaka do cerkvice sv. Ivana na vrhu Biranj. Cerkvica stoji tik ob steni Kozjaka. Z Birnja smo se spustili pod ostenje Kozjaka in prišli do planinskega

nečem si Triglav in Mosor nista podobna. To je izredna čistoča, ki vlada ob planinskih poteh in na samem vrhu. To kaže na njihovo visoko razvito planinsko etiko, po kateri bi se morali zgledovati tudi pri nas. Z Vickovega stuba nas pot popelje proti Lubljani, 1261 m visokem vrhu Mosorske skupline. Greben nas spominja na greben med malim in velikim Triglavom, le da ni tako izpostavljen. Po grebenu hodimo zelo previdno, saj so skale polne lišaja in so vlažne. Na vrhu Lubljane smo se spat fotografirali, potem pa smo se vrnili do križišča, kjer se odcepi pot do kraške jame Vranjače. Ob poti smo opazili še eno zanimivost. To so vrtače, kvadratne oblike, s povsem navpičnimi gladkimi stenami, nekatere so visoke tudi do 100 m. Na dnu pa je plast črne zemlje, verjetno zelo rodovitne, a žal, nedosegljive. Tudi zajemanje vode iz ozkega vodnjaka ob poti je posebna spretnost, saj je za to potrebna precej dolga pomožna vrvica in kamenje, tega je pa tu na pretek. Postopek je zamuden, vendar je voda zelo čista in hladna. Krono na glavo našemu izletu je postavil še ogled kraške jame Vranjače; odlikuje jo velika razgibanost, v njej je pa tudi mnogo prelepih kapnikov. Tura je tako za nami, na obrazih se zrcali utrujenost, veselje, sonce, veter in nepozabno doživetje.

Na peronu smo si obljubili, da bomo naslednje leto zaključili pot po Dalmaciji šo z vzponom na Omiško Dinero in Biokovo.

80 km prehojene poti v 25 urah je za nami, ostala je dobra volja. Vodnik Franci Zabu-kovšek je mimogrede spesnil tudi pesem: »Zbogom Dalmacija, zbogom Mosor moj, na svidenje Biokovo, nasvidenje Dalmacija! Da, na svidenje naslednje leto.

TRIGLAV – 16. OKTOBER 1984*

TATJANA JEREB

Začelo se je s tistim dnevom, ko sem prvič doumela pomen besede Triglav, ko sem prvič začutila čar lepote, ki se skriva v gorah. Z dnevom, ko sem zaslužila, da so trenutki, preživeti v skalnih pečinah, posutih z redkim planinskim cvetjem, najlepši v življenju.

Od tistega dne sem v sebi negovala upanje, da bom morda nekoč, ko bom starejša, lahko tudi sama preživela v gorah trenutke, ki bodo pomembni za moje življenje. In v meni je rasla silna želja, da bi lahko spoznala Triglav. Občutila sem silno moč, ki je vsa ta dolga leta, vlekla očka na naše slovenske vršace.

Dolgo sem čakala na tisti srečni trenutek, ki mi ga je očka že davno obljubljal. Stopila sem v osmi razred, in dočakala. Dočakala dan, ko bom lahko odšla v svet resničnih bajk, kot je naše gore nekoč imenoval Jaka Čop. Odločili smo se za dan, zunaj planinske sezone, saj po mojem mnenju pride lepota gora do izraza šele v resničnem miru. Pokljuka me je skupaj z očkom in njegovim znancom prijazno sprejela. Prvi del poti nas je spremljala luna. Razsvetljevala nam je temno noč, ki se je počasi že poslavljala, in naznanjala jutro. Prvi jutranji svit nam je čudovito razkazal svet, v katerega smo vstopali; svet, v katerem bomo preživeli današnji dan. Bilo je še prijetno toplo, čeprav je bil že pozen jesenski dan. Kmalu je vželo sonce. Res enkratno je bilo to jutro. Vsa Pokljuka je bila, kakor bi jo gledala skozi odprto okno. Gore so žarele v škrlatni barvi. Tako ponižna sem se počutila pred tolikšno lepoto.

Rosna steza nas je pripeljala do table, na kateri je pisalo: »Tu se začenja triglavski narodni park«. Tu se torej začenja tisti čudoviti kraj neminljive lepote, ki se je v jesenskem jutru tako čudovito ujemala z naravo. Pot smo nadaljevali prek široke planine. Tedaj je očka spregovoril z veselim prizvokom v glasu: »Poglejta ga, to je Triglav!« Vsak od nas treh ga je občudoval po svoje. Prostora za besede ni bilo več. Vse bi pokvarile. Jutranje sonce mu je ožarjalo vrh, ki ga je že pokrival prvi sneg. Stal je kakor pastir med svojimi ovčicami in budno pazil nanje. S svojimi tremi vrhovi je naredil name nenavaden vtis. Po dveurni hoji je pod nami ležalo Velo polje. Kaj kmalu pa smo že stali pred Vodnikovim domom. Za trenutek smo postali in si ogledovali naravo. Dan je postajal vse svetlejši in lepši. In pomislila sem: »Za koliko lepih trenutkov je pri-krajsan človek, ki ne zahaja v planine.« Po enourni hoji smo prišli do Planike. Tudi ta dom je bil že zaprt. Stala sem tik pod Triglavom. Mislim, da je bila to najlepša slika, ki so jo kdaj videle moje oči. Pot smo nadaljevali proti Malemu Triglavu in od tam po grebenu na vrh. Na Mali Triglav smo prišli brez težav. Na grebenu je pihal močan veter, ki ga nisem bila navajena. Trdno sem se oprijemala jeklene vrvi in si pomagala s klini. Čeprav je bila pot zaradi vetra naporna, smo kaj kmalu prišli pod našega očaka. Do vrha nas je ločilo še nekaj deset metrov. Tedaj je znanec opazil največjo težavo, ki mi je vzela veliko volje in poguma. Ves greben do vrha je bil poledenel. Očka in zna-

* Sestavek T. Jereb objavljamo zato, ker je v njem mnogo pristnosti in prepričljivih doživijskih misli. Op. ur.

nec sta se povzpela deset metrov višje, sama pa sem ostala spodaj. Pod mano je bil veličasten zasnežen prepad in veter je še vedno nausmiljeno bril.

»Tatjana, nič ne bova tvegala! Sama se odloči. Se bojiš?« Očkov glas je prihajal od daleč, čeprav je bil le nekaj metrov nad mano.

»Ni me strah!« Glas mi je drhtel, bala sem se, da me bo posilil jok, čeprav me strah res ni bilo.

»Boš šla?«

Pokimala sem. Očka je še pomišljal. Nato mi je vrgel vrv. Roke so se mi tresle, ko sem si jo zavezovala okrog pasu. Prvič v življenju mi je brez popravljanja uspel mornarski vozec.

»Zdaj pa počasi naprej!«, mi je ohrabrujoče rekel očka.

Ni me bilo strah, gledati v prepad pod mano. Napredovala sem po polževo in le po kolenih, saj mi je močno drselo. Počasi sem prešla najbolj strm del grabena. Do vrha nas je ločilo še kakih dvajset metrov. To pot je bil veter še močnejši, zato smo se spustili na kolena. Korak za korakom. In na vrhu smo. Bila sem najsrečnejši človek na svetu. To je bila zame največja preizkušnja v življenju in hkrati zmaga, ki je ne bom pozabila. Vse težave so bile pozabljene, ko sem se ob Aljaževem stolpu lahko ozrla po naših, slovenskih gorah: Jalovec, Škrlatica, Spik, Mangart... Pod nami je ležala čudovita dolina Trente in na drugi strani dolina Vrat.

Sestop je bil podoben vzponu. A kljub težavam mi je bilo hudo pri srcu, ko sem zapuščala kralja Julijcev.

Proti večeru smo prišli na Pokljuko. Dan se je poslavljal. To ni bil navaden dan. Bil je to dan, ki mi je prinesel največje doživljanje, in hkrati spoznanje, da ljubim ta mirni svet gora, kjer vlada prijateljstvo, lepota. Kraj, kjer ne ukazuje ura, kraj kjer ni časa za sovraštvo. Svet, ki je očaral že marsikoga — tudi mene.

POSLEDNJE PISMO

ERNA MEŠKO

Draga Fanči, nenehno mislim nate in Te čakam — a Tebe ni in Te nikoli več ne bo. Namesto Tebe je prišlo sporočilo Tvoje, za Tebe tako materinsko skrbeče sestre Milke, da si 9. 11. 1984 umrla. Še je napisala, da si herojsko prenašala vse težave in da si bila deset dni srečna, ker si bila doma. Zatem je prišlo še pismo Tvojega zdravnika — alpinista. Takole je napisal: »Vaša prijateljica Fanči je umrla. Nekaj dni pred smrtjo je bila še pri nas v bolnišnici. Ležala je na smrt obsojena in tega ni vedela. Ushala je in vsi smo vedeli, da bo morala kmalu umreti. Toda to, kar bi Vam rad povedal, je nekaj drugega: Vedno, kadar sem jo obiskal in sem se Vas spomnil, se je tako razveselila in je kar zaživela. Potem sva se nekaj časa pogovarjala o Vas in o planinah in ko je bila utrujena, sem odšel. Fanči je bila vedno bolj slaba; odšla je domov. Posušila se je kakor planika. Ta planika, ki je bog ve od kod in Vam jo pošiljam, je v spomin na Vašo prijateljico Fanči, ki je umrla.«

Sprijazniti sem se morala s kruto resnico, toda v sebi čutim, da Ti nisi umrla. Toliko dobrega si v življenju storila in v spominu na to vrednoto živiš naprej v naših srcih — vsa nasmejana, dobrovoljna, vsak hip pripravljena, da pomagaš človeku v stiski.

Pred leti, po smrti moža, ko sem redno začela pisati v Planinski vestnik in sem v glavnem opisovala naše prielške griče, si mi pisala iz Ljubljane: »... pa Ti odkrivaš čisto nov, nam neznani svet. Kako smo Ti hvaležni!« Pa sem Te povabila v našo zeleno dolinico, med naše mehke griče, žvrgoleče šume, rodne vinograde, kjer se oglašča pesem klopotcev, v objem dobrih, veselih ljudi. Odločila si se in prišla za nekaj dni. Moja snaha Te je pri vlaku pričakala s traktorjem. Kako od srca si se nasmejala, ko Ti je Zinka pomagala na prikolico in ko si se usedla na pripravljen udoben naslanjač, si rekla: »Zdaj pa se počutim, kakor kraljica.« in si razprostrla roke. Potem sva preživeli nekaj prijetnih dni ob križarjenju po naših »vrhéh«: Jeruzalemu, Svetinjah, Stanovščaku, Litmerku, Runču, Lahonsčaku... Sončni zahod sva doživeli vedno kje visoko, potem pa se zadovoljni urno spustili v zavetišče našega kmečkega doma, kjer sva vedno našli vse potrebno za dušo in telo. Še več, kako smo po večerji v živahnem pomenku z vsemi člani naše planinske družine, obujali spomine na naše visokogorske ture, da smo imeli občutek, kot da kramljamo v prijazni planinski koči tam visoko med Julijci, Kamniškimi in Savinjskimi Alpami, Karavankami ali se sprehajamo po obširnih, legendarnih pohorskih gozdovih. Kajne, kako je bilo lepo! Ne tožimo, da je prešlo, vesel bodimo, da je sploh bilo. In ob tem spominu, ljuba Fanči, zaključujem svoje pismo.

Sonce je zašlo, toda še žari njegov odsev izza prelestnih gor, katerim je veljala Tvoja neizmerna ljubezen, izza naših gričev, kot poslednji pozdrav.

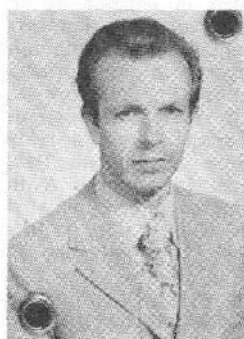
Utrujena si. Spočij se! Naj Te uspava naša topla misel in hvaležnost.

Tvoja Erna.

JANEZU KORENU V SPOMIN

»Planine sončne, ve, moj raj!«

S. Gregorčič

Tak je bil navadno Tvoj vzklík.

Zdaj so to le spomini na izlete v Julijce, s pisano družino italijanskih planincev na Kaninu; ko so naju na Rdečem Robu pozimi lovci zamenjali za divje lovce; ko sva meglenega dne šla po Jubilejni v Malem Prisojniku in nama je skozi zadnje okno prišlo naproti sonce; ko si me na Morežu učil prepoznavati košutnik. Jaz pa sem ti na Brežicah pokazal v skalo vklesan italijanski fascio. Te sramote naših planin nisi pronesel. Še isti mesec sta z bratom obračunala s tem onesnaževalnim znakom. Občudoval si kamnite stolpe ob Findeggovi v Poliškem Špiku, navduševal si se nad gladko odsekano zahodno steno Vršaca. Na Svinjaku sva ugibala, odkod na južni strani rumen sneg. Skratlatica nama je bila posebno doživetje, že zaradi dolge in naporene poti po Kriških podih.

Bil si tudi fotograf. Na poti na Javoršček sva izgubila del aparata, iskala sva ga po snegu v »Kapallen Talu«. Nisva si znala razložiti, zakaj so bile ptice tako nemirne. Umirile so se šele, ko sva izgubljeno našla in spravila v nahrbtnik... Neznane, črne predmeta na snežni belini v svojem bivanjskem prostoru niso trpele, kakor ni prinesel fascie prijatelj Janez. Tudi na Špiku sva gazila sneg in občudovala spretnost Oskarja Piusija iz Rajblja, pa mu te njegove spretnosti nismo hoteli priznati. Na Jerebici sem ti pokazal okameneloga polža in zaman sva iskala še drugih. Na Triglav sva šla kot bi naju kdo pobral iz ulice. Potem sva šla še, ponosna in pogumna, na Razor, Stenar, Bavški Grintavec in po Zahodni na Malo Mojstrovko. Za kondicijo sva že pozimi in zgodaj spomladi hodila na Krn in Krasji vrh, kjer si zamudil enkratno priložnost kot fotograf. Pod nama je orel bliskovito zgrabil jagnje

in preden si segel po aparatu, je že izginil izpred oči. Ni manjkalo tudi pridruženega smeha, ko si npr. Tržačanom na Rombonu dopovedoval, da je zadnjih osemnajst metrov najzahtevnejših. Niso razumeli tihe hudomušnosti, ko pa niso imeli tega posluha. Še bolj je bilo zanimivo srečanje na Višu. Z Janezom (iz Nove Gorice) sva prišla (jaz iz Ital. Gorice) na vrh; tja je prišel še en planinec. Pozdravil sem ga po italijansko. Odzdravil nama je po nemško, ko pa naju je slišal govoriti slovensko, nama je povedal, da je Slovenec iz Celovca. Trije Slovenci po državljanstvu pripadniki treh velikih narodov Evrope: Slovanov, Germanov in Romanov, vsi pa sinove slovenske matere. Na Polovniku nisva mogla razvozlati uganke, ko sva zgodaj spomladi v razpadajoči staji našla okostje ovce, jagnjeta in lisice. V zaprto stajo je mogel planiti le kragulj iz zraka in dokončati tragedijo narave. Vsekakor snov za Svetinovo »Orlovo gnezdo«. Kot vsi gorniki, sva doživljala tudi hude trenutke v gorah. Dvakrat naju je na primer slabo vreme odvrnilo, da bi šla po Bambergovi. Najina zadnja tura je bila na Kanjevec v hudi nevihti in je naznanjala tvoje slovo od planin za vedno. Zdaj počivaš v Solkanu ob Soči, kamor te je spremljala velika množica, ker je v tebi videla plemenitega planinca, občudovala navdušenega pevca in zvestega prijatelja. Sabotin in Sv. gora ti bosta prinašala gorske sapice in žuboreča bistra hči planin melodije izpod Triglava.

Stanko Uršič

AMATERSKI FILM MORA MED PLANINSKO MNOŽICO

Tako kot lani v Ljubljani, v Cankarjevem domu, in lani v Mariboru v ponovitvi, je bila tudi v Kranju dvorana kina Storžič polna, ko so v režiji prikazali kranjskemu občinstvu serijo domačih alpinističnih amaterskih filmov. To se je zgodilo letos 15. februarja. Ob tej priložnosti je imel predstavnik kranjskega PD Franc Ekar nagovor, v katerem je predvsem poudaril tole misel: »Prikaz podrobnosti v alpinističnih dejanjih, naravnih lepot in bisero narave najširši planinski publiki tiči v globokem smislu, ko je take stvaritve, ki se porode v glavah posameznikov, se ustvarjajo v ožjem krogu prijateljev, znancev, treba ponuditi širši publiki, ker bi bili prikazi teh lepot sicer brez velikega pomena in vrednosti.

Skozi to dejavnost pa se hkrati kaže, kako je razvoj na alpinističnem področju pri nas zavzel že nesluten razmah in sega v sam svetovni vrh. Prav pa je, da vsaka generacija alpinistov pokaže, kaj zmore

tudi na tak način kot je prikaz prizadevanj na amaterskem filmskem področju, kajti le tako se lahko trdneje in v dokumentarni veljavi vključijo v zgodovinski tok razvoja na tem področju. Pri tem prizadevanju pa bi nujno morali upoštevati tudi to, da je še vedno prisotna naša 'pionirska alpinistična generacija', ko ne bi smeli dopustiti, da stoji ob strani in zgolj opazuje dogajanja, ampak bi jo morali vključiti dejavno v vsa ta dogajanja, sredi katerih se vrti mlada in mlajša alpinistična generacija. Alpinizem pri nas postaja v nekem smislu množična dejavnost, ko se iz dneva v dan večja želja po raziskovanju sveta — gorskega sveta — zunaj nadelanih poti. To je očiten nasledek napredka, ki se širi tudi v planinstvu in mu tega hotenja v nobeni smeri ne smemo krati, sicer bomo ostali tam, kjer smo, torej bomo nazadovali. Zavoljo tega je treba vključiti v ta planinski razvoj več kot 500 000 slovenskih obiskovalcev gora in iz te množice črpati alpinistične in sploh kakovostne planinske aktivne delavce.

Planinstvo je v nekem smislu tudi pokazatelj razvoja na določenem področju. Prav alpinizem pa to domnevo še potrjuje, saj nosi ugled na podlagi svojih uspehov tudi v svet.

Kranjski prikaz so prireditelji upravičeno poimenovali v 'filmski festival', saj v resnici, tako po svoji vsebini kot po širini vsebinskega izbora in po svoji razvojni nujnosti, te značilnosti v sebi tudi nosi.

VEZI S KOROŠČI SO UTRJENE

»Poglej, tole, včeraj na konferenci... No, pa saj boš videla,« mi pomoli tovariš razrednik pred nos list. Popisan list. Pa s kakšno privlačno vsebino! Pliberk... Peca... 7 dni. To je bilo vse, kar sem v tistem trenutku dojela. »Saj ni res,« dahnem vsa iz sebe. No, pa na srečo je bilo res in to že s tistim dnem so se priprave začele. Smučarsko opremo obrisati prahu, podaljšati potni list, potrditi knjižico... Uh, kar srečna sem bila, da se je končno prikotalila sobota 19. »Saj veš, lepo se obnašaj in...!« Zадnjega mamičinega navodila iz repertoarja o lepem vedenju nisem več ujela, ker sem se že zavihtela na avtobus. Z mano še 19 srečnikov. Čeprav eni bolj, drugi manj znani, smo si bili do Pliberka kar stari »pajdaši«. Na hitro smo si ogledali okolico in ljudi, (pre)slišali nekaj uvodnih besed in že smo dobili nove starše. Z nasmehi smo se sporazumeli in se »vkrkali« v avto. Tako, tukaj pa se začne eno najlepših poglavij v moji knjigi življenja.

S Polono, pri Šumnikovih, sva bili dve; kar hitro sva se opogumili in se seznanili z ljudmi, s hišo, sobo... Z novo okolico sploh. Nedelja je bila kar prekratka, a uspelo se nama je privaditi. V ponedeljek

pa na Peco. Vse novo ali »nu, pje,« po Štajersko. Pomislite, lepo z deko ovit se pelješ 20 minut s sedežnico in s pogledi počivaš na prekrasnih gozdovih, hribih in oblakih. Potem še enkratna smuka do 16. ure in brez nosil, na srečo, smo prispeli v dolino. Tu smo se spet razkropili po domovih. Kako je bilo doma, vprašate? Še nosu nisva pomolili v kuhinjo, že so naju posadili za mizo in »mizica se je takoj pognila«. V pogovorih sva jim razkrivale najino življenje in spoznavale njihovo. Toda ta večer sva bili preveč utrujeni in s »canšteharji« (poučili so naju, da so to zobotrebci) v obeh sva se od vlekli v sobe in zaspali. Torej je minil podobno. V sredo pa nas je na Peci razočaral sneg. Začel je kopneti. A to še malo ni načelo dobre volje. Šumnikovi so si prizadevali, da je bilo veselo, pa tudi midve nisva zaostajali za njimi; bilo je res kot doma.

Zvečer pa družabni večer. V prijetnem klubu smo slišali (tokrat res) nekaj besed o preteklosti, sedanjosti in o naporih za prihodnost Koroške in Korošcev. Res so trdni in vztrajni ti Slovenci, ne dajo se za nobeno ceno. Domov smo se vrnili, ura prihoda ni važna, mokri, a vseeno bogatejši za lep dogodek.

V četrtek pa smo zaradi pomanjkanja snega ostali doma. Rade volje smo pri-skočili na pomoč gostiteljem. Zvečer nas je prijetno presenetil spet sneg in petek na smučišču je bil nepozaben. Sonce, sneg, jasno nebo, prekrasna panorama in seveda — vesela družba. Kaj bi dali, da bi se vse to ponovilo... Bolj in bolj pa sva slutili, da se bliža sloves. »Ravno bi opravili izpit za vpis v družino Korošcev, pa morata oditi,« so naju pospremili Šumnikovi. Spet sva se nasmehnil, kot prvič. Seveda smo se prav pristržno poslovili in si obljubili, da se bomo še videli. Čisto tiho, zamišljeno sva se vozili v avtu, do zbirališča...

Sobota 26. Zakaj si tako prihrumela? »Mečem« še zadnje poglede na orjakinjo Peco in na ostalo pokrajino. V moj najlepši kotiček jih bom spravila, skupaj s spomini. Prijatelji so povsod po svetu, o tem smo se več kot prepričali...

Avtobus se premakne. Nekaj časa še neutrudno mahamo, potem pa se spogledamo in oči se nam nekaj čudno orosijo... No, pa gotovo zaradi prepiha. Seveda, to bo, a ne?

Katarina Meštrovič, 8. a

LETOŠNJI FILMSKI FESTIVAL V TRENTU

33. festival planinskega in raziskovalnega filma »mesta Trenta« v Italiji bo letos trajal od 28. aprila do 4. maja. Festivalni odbor je tokrat na eni svojih prvih sej sklenil, na predlog predsednika Festivala,

Pierra Zanottija, da podeli tudi »srebrni svišč« filmu, ki bi najbolje obdelal temo s področja naravoslovja. Ostali »srebrni svišči« pa so namenjeni — najboljšemu alpinističnemu filmu, najboljši fotografiji v alpinistični dejavnosti, najboljшему planinskemu filmu, najboljšemu raziskovalnemu filmu in najboljšemu filmu o jamarstvu. »Zlati svišč, veliko nagrado Festivala« pa bo dobil film, ki bo tematsko originalno obdelal festivalsko temo in je ta tema tudi prvokrat prikazana na tem renomiranem Festivalu.

Tako kot v minulih letih bodo na tem Festivalu tudi letos podelili »srebrni svišč« s strani občinstva najbolj ocenjenemu filmu planinsko raziskovalne vsebine v »video Tape« tehnični izvedbi.

M. K.

OBVESTILO PD RADE KONČAR

Planinci PD Rade Končar pišejo v svojem pismu uredništvu Planinskega vestnika med drugim tudi tole: ko smo pregledovali knjigo obiskovalcev planinskega doma Rade Končar na Belih stenah, kjer je tudi kontrolna točka Kapelske planinske poti, smo ugotovili, da prihaja v to naše gorsko področje vse več planincev iz Slovenije. Doslej je nekaj nad štiristo planincev iz Slovenije prehodilo Kapelsko planinsko pot na Veliki Kapeli.

Da bi tudi naši bralci bili obveščeni o poslovanju te koče, nam pošiljajo tale pripis: V letu 1985 bo planinski dom Rade Končar na Belih stenah obratoval takole:

maj: 1.—5., 11.—12., 18.—19., 25.—26.;
junij: 1.—2., 8.—9., 15.—16., 22.—23., 29. do 30.;

julij: 4.—7., 13.—14., 20.—21., 27.—28.;
avgust: 3.—4., 10.—11., 17.—18., 24. do 25.;

september: 30. 8.—1., 7.—8., 14.—15., 21. do 22., 28.—29.;

oktober: 5.—6., 12.—13., 19.—20., 26. do 27.

Pohodnike po Kapelski planinski poti tudi obveščajo, da je bivač »Dragutin Hirtz« v neposredni bližini doma, stalno odprt.

III. NOVOLETNI POHOD NA KUM

PD Kum Trbovlje je 2. 1. 1985 izvedlo III. tradicionalni pohod na Kum. Vsi, ki so ta dan hodili po pobočjih Kuma, predvsem po Čebulovi dolini, so uživali v čudovitem sončnem in ne prehladnem vremenu. Prelep pa je bil pogled na množico pohodnikov, ki se vesele zimske hoje in uživajo v njej.

Letos je bilo na pohodu 735 udeležencev iz vse Slovenije. Srebrno značko za trikratno udeležbo je prejelo 219 planincev. Posebej so bili veseli starejših mariborskih planincev, ki so kljub prometnim zagatam na železnici v poznih popoldanskih urah le prišli na Kum. Tu so bili tudi stari »kumlanci«, ki se že dolga leta na ta dan tu shajajo, da bi se naužili svežega zraka.

Letos je bila organizacija nekoliko bolj zahtevna, ko je bilo treba pot pregaziti. To so opravili vodniki in ekipe prve pomoči. Nesreč ni bilo. Pomoč sta potrebovala dva planinca (zvin noge). Zanimanje za ta pohod kažejo tudi kolektivi in družbenopolitična skupnost v Trbovljah, saj so vsi, ki so jih zaprosili za pomoč, radi pomagali. Še posebej naj omenimo pokrovitelja Ipoz in Rudis iz Trbovelj.

Janez Brinar

varstvo narave

FAUNA DURMITORA, zvezek I. Crnogorska Akademija nauka i umjetnosti. Posebne izdaje knj. 18, Oddelak za prirod. vede knj. 11. Titograd 1984.

Jugoslovansko entomološko društvo in črnogorska akademija znanosti in umetnosti sta 1. 1980 organizirala sistematične terenske raziskave žuželk durmitorskega narodnega parka. To sicer ni bil prvi poskus take vrste, vendar je v prejšnjih letih ostalo vse pri enkratnih poskusih in stvar ni hotela prav zaživeti. Tokrat pa je delo resnično steklo ter se celo razširilo s področja entomologije na celotno živalstvo. Črnogorci so očitno resno zastavili. S prvim zvezkom Favne Durmitorja so nas prepričali, da so na najboljši poti, da v

doglednem času izdelajo temeljito osnovo za varstvo, nadaljnje raziskave in najširšo afirmacijo favne durmitorskega narodnega parka. Vsej Jugoslaviji so tudi pokazali na enega osnovnih namenov narodnih parkov, t. j. preučevanje njihove žive in nežive narave.

Obsežna (394 strani) in tehnično lepo urejena prva knjiga (zvezek) Favne Durmitorja predstavlja zbir člankov, katerih avtorji so strokovnjaki za posamezna področja. Prvih 90 strani je uredniški odbor namenil geografiji in vegetaciji Durmitorja, dvema dejavnikoma, ki pogojujeta življenje živali. Tako v tem splošnem delu spoznavamo relief (avtor B. Radojčić), geologijo (Z. Bešić), hidrografijo in hidrogeologijo (V. Radulović) ter klimo (D. Ivezić) Durmitorja,

R. Lakušić pa nam na 30. straneh predstavlja durmitorsko floro in »ekosisteme«. Z dnevnimi metulji (Rhopalocera) začne skupina avtorjev (R. Siljarić, Z. Lorković, J. Carnelutti, P. Jakšić) specialni del knjige, ki je posvečen durmitorskemu živalstvu. To obsežno (90 strani) prvo poglavje je naravnost vzorno napisano. Avtorji so do podrobnosti obdelali razširjenost 130 vrst durmitorskih dnevnih metuljev, njihovo vezanost na habitate, višinsko razširjenost, zoogeografski položaj itd. Podobno je v tej knjigi obdelanih še 141 vrst hroščev brzcev (Cicindelidae) in krešičev (Carabidae) (avtor je B. Drovenik), 184 vrst enakokrakih (Homoptera; avtor je L. Jančević), 84 vrst hroščev bolhačev (Alticinae; avtor G. Nonveiller) ter 88 vrst polžev (Gastropoda) in dve vrsti školjk (Bivalvia; avtor je J. Bole). Na Durmitorju so zoologi našli tudi nekaj vrst in podvrst (geografskih ras) žuželk, ki jih znanost dotlej še ni poznala, zato so v knjigi tudi prvič opisane. Naštejmo jih: *Laemostenus cavicola durmitorensis*, *Streptopyx durmitoricus*, *Leptusa nonvelleri*, *L. durmitorensis*, *Lathrobium nonvelleri* in *Anommatus nonvelleri*. Vidimo, da se nova imena nanašajo na Durmitor ter na prof. G. Nonveillerja, ki je bil vsa ta leta motor favnističnih raziskav.

Bralec, ki je že doživel Durmitor (Črnogorci mu ne pravijo zaman »soa nebeska«), lepoto njegovih gorskih oces, temnih gozdov, strmih sten in divjih dolov, bo bržkone vesel tudi tako lepe monografije o delu živalstva, ki tu živi. Vendar pa Favna Durmitorja ni favnistični priročnik

za široko uporabo na nedeljskih izletih. Ni vodič in ne učbenik. Pisan je z namenom, da opiše stanje našega poznavanja živalstva v Narodnem parku Durmitor, ne pa, da ljubitelja narave uvaja vanj. Planinec, ki pogleda tudi za gorskimi živalmi, bo sicer našel v knjigi veliko zanimivih podatkov o skoraj neverjetni pestrosti bežnemu pogledu navadno skritega živalstva, izvedel bo marsikaj novega o njegovem življenju, kar mu bo morda razbistrilo pogled na naravo in na njen stroj, samih živali pa z njo ne bo mogel prepoznati. Favna Durmitorja bi v celoti zaživel v kombinaciji s poljudnim priročnikom, ki bi nas s sliko in besedo učil vsaj grobega prepoznavanja živalskih vrst v Dinarskih gorah. Tega pa žal nimamo. Številne podobne izdaje, katerih na nemško govorečem knjižnem trgu ne manjka, so narejene predvsem za srednjo Evropo. Zato na Balkanskem polotoku, še posebej pa v njegovem gorskem svetu, ki je dobesedno nasičen z endemiti, navadno odpovedo.

Tole kratko razmišljanje seveda ni pisano z namenom, da planince odvrne od Favne Durmitorja. Knjiga je na visoki ravni, je pa strokovna in zato za najširši krog manj privlačna. Toliko bolj dobrodošla bo zahtevnejšim ljubiteljem gorskega živalstva, ki pa jih med planinci ni malo. Na koncu skoraj ne moremo mimo vprašanja, ki je hkrati tudi pobožna želja: Mar ne bi bilo lepo (pa ne samo lepo), če bi lahko kmalu vzeli v roke tudi Favno Triglavskega narodnega parka?

Boris Kryštufek

iz planinske literature

ALPINISTIČNI RAZGLEDI ŠT. 20, 1984

V tokratno številko AR nas vpeljuje likovno zanimiva naslovnica z risbo Matjaža Deržaja, ki upodablja »ajdovsko deklico« v severni steni Prisojnika in z vrisano smerjo Janeza Jegliča, Silva Kara in Frančka Kneza, uvodnik pa je namenjen vprašanju, kaj je to — prosta ponovitve. Besedilo je podpisal Rok Kovač in se je v njem dokaj polemično lotil pojmovanja in definicije *proste ponovitve*, ki za zdaj pri nas mirskdaj ni tisto, kar bi, glede na izkušnje drugod, morala biti. Toda, pravi Kovač na koncu, vsaka stvar potrebuje svoj čas, zakaj bi torej nekaj počeli na silo.

Zanimiv in razmišljajoč je tudi prispevek Milana Vošanka s simboličnim naslovom *Poti in smeri...* Tudi Vošank se loteva prostega plezanja, le da ga postavlja v

širši kontekst alpinizma in ga obravnava kot pojav nasploh. In prav zaradi te široke optike avtor nujno trči tudi ob tehtno vsebinsko vprašanje — kam vodi razvojna pot (ali smer) slovenskega alpinizma. Sam si sicer odgovarja, toda oprijemljivega odgovora ne da, ker ga preprosto ne more dati, saj ni jasnovidec. Kam bo izrazita športizacija pripeljala slovenski alpinizem, bo najtehtneje pokazal čas. Torej počakajmo in opazujmo. Na naslednji strani so AR objavili spominski zapis Toneta Strojina Francetu Avčinu, ki je dolga desetletja pomenil športni in razmišljajoči vrhunec slovenskega alpinizma, cenjen in uveljavljen pa je bil tudi na svojem strokovnem področju — elektrotehniki.

Potem pa sledi nekaj polemičnih iskric na Malešičev zapis v 19. številki AR o problematiki knjižnice na Planinski zvezi Slovenije. Malešiču najprej odgovarja

Tomaž Banovec, ko piše, da je planinsko knjižnico nujno treba rešiti, vendar menda to ni mogoče na Planinski zvezi, zato naj bi knjižni fond preselili nekam, kjer bi bil čuvan in ohranjen (med imeti ali biti, sem za biti, pravi Banovec), Franci Malešič pa mu odgovarja, da bi knjižnica nujno potrebovala strokovnjaka, statut o delu knjižnice in še vrsto drugih strokovnih ukrepov, kajti čustvena opozorila, ki jih je vedno pogostejše slišati, so ponavadi zelo pozna in pravzaprav zadnji znak, da je nekaj narobe. S selitvijo knjižnice kam drugam in da bi jo prepustili tujim rokam, pa se Malešič ne strinja, in tudi po mojem skromnem mnenju je ena najpomembnejših nalog Planinske zveze Slovenije (in nikogar drugega), ohraniti in naprej bogatiti našo osrednjo planinsko knjižnico, ki naj bo nekakšna srčika slovenskega planinsko-kulturnega utripa.

Z odmevi na odmeve se še enkrat oglašajo tudi Tone Stroj in odgovarja Janezu Bizjaku na njegov članek o letu 1983 kot o letu jubilejev, hkrati pa se bežno dotakne še problematike osrednje planinske knjižnice. Prav na koncu njegovega razmišljanja pa se mu zapiše nekoliko nenavadna misel, ki pravi, da malo ali skoraj nič ne damo na to, kaj planinskega objavi Vestnik ali zapiše Delo. Alpinistični razgledi so edini tisk za kulturo in kritiko alpinističnega čtiva. Nekoliko nenavadna misel pravim zato, ker Tone Stroj prav gotovo ve, da je predvsem Planinski vestnik široko odprt razmišljanjem o planinski kulturi in kritiki (ali vsaj ocenjevanju) planinske in alpinistične besede, da so temu čtivo, kot pravi, odprta tudi druga občila, od revij in časnikov pa tja do osrednjega radia in da bi, ko bi napravili analizo vsebine, prav v Alpinističnih razgledih našli manj tovrstnega čtiva kot denimo v Planinskem vestniku. Seveda AR ničesar ne očitam, ker so po vsebinski zasnovi namenjeni predvsem konkretnim vprašanjem alpinizma.

Tu sta potem še Bine in Nada Mlač z dvajsetim nadaljevanjem velikih pionirjev alpinizma in tretjim delom o zgodovini lednega plezanja. Bine Mlač piše tudi o zamisli, kako bi napravili vsaj del uredništva AR gibljiv in sicer tako, da bi ga delno od številke do številke opravljali člani kakega drugega alpinističnega odseka. Nekakšno temeljito podružbljanje. Davorin Kodele, Luka Karničar in Igor Mezgec so avtorji zapisov na temo: kaj me je najbolj razjezilo, tem pa sledi še vrsta ustaljenih rubrik in opisov novih smeri v domačih gorah, dodatno opremljenih s skicami. Skratka, 20. št. AR je zanimiva, informativna in polemična, to pa ji daje še dodatno vrednost, jo aktualizira.

Mitja Košir

Tone Cevc: ARHITEKTURNO IZROČILO PASTIRJEV, DRVARJEV IN OGLARJEV NA SLOVENSKEM

Knjiga je izšla konec jeseni 1984 pri Državni založbi Slovenije, ob sodelovanju SAZU.

Slovenci nimamo dosti knjižnih del, ki bi sistematično in poglobljeno obravnavala našo stavbno dediščino. Čeprav si domišljamo in dopovedujemo, da nam je ta dediščina dragocena in blizu, smo o njej zelo malo razmišljali, malo povedali ali zapisali in zelo malo raziskovali. Vsekakor manj, kot bi si stavbarski del naše materialne kulture zaslužil. In dosti manj, kot so na tem področju postorili sosednji narodi. Zato so tovrstne novosti na knjižnem trgu zaradi redkosti, resnični knjižni darovi.

Ob Izbrani slikovni dokumentaciji nam Tone Cevc v svoji knjigi odkriva razgled v bogato zakladnico slovenskega arhitekturnega izročila, bolj natančno povedano, v tisti del izročila, ki je večidel nastajalo in ostalo v našem planinskem svetu. Zato je nam, gornikom, veliko bližje, bolj znano in drugače vrednoteno. Izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev je slovenskemu gorskemu in planinskemu svetu vtisnilo razsežnost človeškega žitja; dalo mu je podobo in vrednoto tako imenovane kulturne krajine. Brez tega izročila bi bil naš gorski svet siromašnejši; kot je siromašen, zapuščen in kulturno razvrednoten povsod tam, kjer dandanes stavbna dediščina propada, kulturna podoba krajine pa izginja. S tem nehanjem pa izginja iz naše zavesti v trajno pozabo ustvarjalno izročilo večidel anonimnih ljudskih umetnikov, zidarskih in tesarskih mojstrov, katerih delo je po svoji izvirnosti, prostorsko pogojeni različnosti, spontanosti in izpovednem bogastvu dalo naši gorski krajini pristne materialne dokaze naše prisotnosti. Samo zaradi teh dokazov smemo gorsko krajino šteti za svojo. In se z njo postavljati. Seveda, če nam to kaj pomeni in če smo tega vredni.

Cevčevi knjigi želim, da bi jo naši gorniki pozorno in zbrano, predvsem pa veliko prebirali. Kajti pot v gore in po gorah je bolj doživeta in bolj bogata, če o stvareh, ki jih srečujemo in gledamo, tudi kaj vemo. Stvari pa, ki jih poznamo, ali o njih nekaj vemo, bolj cenimo in jih znamo občudovati. To velja tako za planinsko cvetje kot za živali, okamenine, široke panorame ali naravne posebnosti. Enako velja za pomnike naše stavbne dediščine. Del krivde za propadanje te dediščine tiči nedvomno v brezbrizičnosti in napačnem odnosu do izročila. Predvsem pa v nevednosti. Kdor o stavbnem izročilu ne ve dosti ali celo ne ve ničesar, o njem nič ne razmišlja, zato ga tudi vrednotiti ne more. In ne zna. V tem smislu moramo pozdraviti Cevčevo knjigo kot dolgo pričakovano

osvežitev za prevrednotenje našega véde-
nja do dediščine.

Planinci poznamo Cevca tudi kot avtorja študijske monografije o Veliki planini (DZS 1972), ki ji je uvodno besedo napisal tedanji urednik Planinskega vestnika Tine Orel, opremil pa jo je arh. Vlasto Kopač. Delo o arhitekturnem izročilu je dolg korak naprej in globoka gaz v razmišljanjem iskanju in raziskovanju korenin in posebnosti pomembnega področja naše stavbne dediščine. Vsak, ki bo prebral knjigo, bo pozneje na planinskih potepanjih morda občutil, da ga spremlja nevidni sopotnik in razlagalec, ki kot vodič po katedrali ali muzeju ve za vsako podrobnost, za vsakim vogalom natrosi kup zanimivosti in nas zna opozoriti na prefinjene posebnosti, na lepoto in enkratnosti, katere sicer gledamo, pa jih ne vidimo, če nas nanje nihče ne opozori. Cevc je sistematično obdelal stavbne posebnosti na pašnih planinah, senošetih in rovtih nad Trento, nad Bohinjem, pod Krnom in Triglavom; razkazuje nam izjemnost pastirskih bajt in naselja na Veliki planini, popelje nas v zamejstvo, v planine nad Kanalsko in Ziljsko dolino, kjer raziskuje, z državnimi mejami sicer ločene, drugače pa naseljitveno pogojene in povezovalne niti skupnega slovenskega arhitekturnega izročila. Avtor se ne loteva le arhitekturne in etnološke tematike, ampak je v raziskavo vključil dragocena toponomastična razmišljanja o izvoru imen in pojmov, povezanih s stavbnim izročilom v planinskem svetu. Enako skrbno je sistematično obdelal utilitarne predmete vsakdanje rabe v pastirskih stavbah. Dobili smo široko paleto izrazov in pojmov, ki tonejo v pozabo in le redki ljudje še vedo za njih pomen.

Slikovno gradivo v knjigi ima dokumentarno vrednost. Številnih opisanih stavb namreč ni več. Od tistokrat, ko je avtor začel zbirati gradivo pa do izida knjige, so se mnoge stavbe podrle in propadle. Knjiga je zato svojevrsten dokument izumrle materialne kulture v našem gorskem svetu. Morda se bo komu ob prebiranju Cevčeve knjige porodilo nelagodje ob spoznanju o izginevanju našega arhitekturnega izročila, pa bo zato začel drugače gledati na vse tisto, kar se je doslej zdelo obrobno, preživelo in preživeto, tako tudi nikomur več potrebno.

Še eno spoznanje veje iz knjige. Namreč to, da je bil človekov odnos do bivalnega prostora, doma in na planini, vedno pogo-

jen z uporabnostjo in skromnostjo. Toda hladnim funkcionalnim osnovam je človek nekaj znal dodati še nekaj več: dodal jim je dušo, mero in lepoto. Kadar se ob današnjem stavbarstvu zmrdujemo in jezimo zaradi kičasto uniformirane monotonije, dolgočasnosti, nekritičnih imitacij in kričeče oblikovalske zmedenosti, je to zato, ker pogrešamo prej omenjene elementarne vrednote.

Janez Bizjak

J. HARRER: BELI PAJEK

(Založba Obzorja, Maribor, 1984)

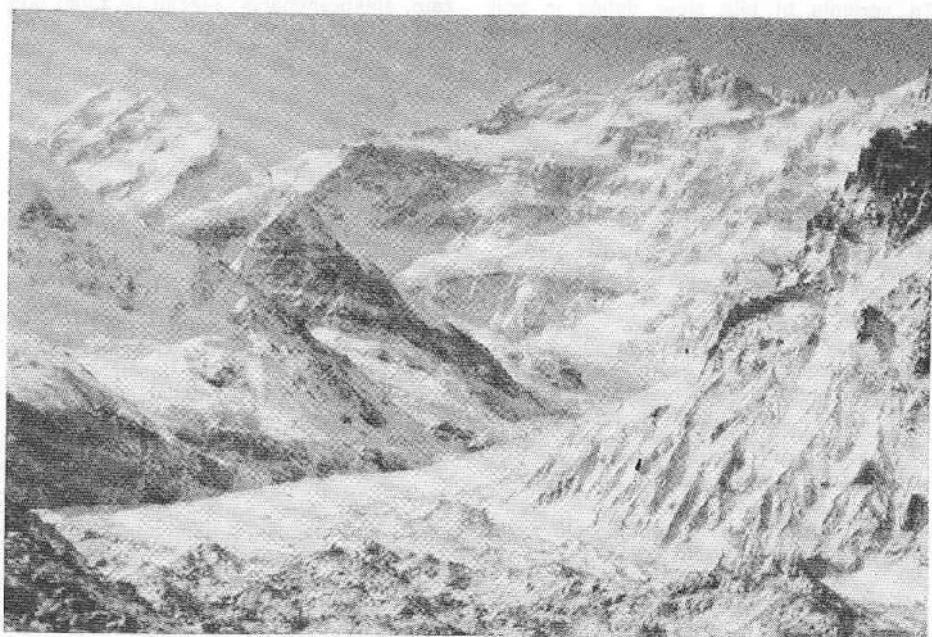
V začetku letošnjega leta je z lansko letnico izšla pri Založbi Obzorja knjiga Heinricha Harrerja BELI PAJEK. To »zgodovino Eigerjeve stene« je v slovenščino prevedel Marijan Lipovšek, izšla pa je v knjižni zbirki Domače in tuje gore kot 25. knjiga, kar predstavlja že kar skromen jubilej. Monografiji te stene je priključen tudi prevajalčev prispevek z opombami in pojasnili. V besedilo je vključenih tudi več ilustrativnih fotografij, med njimi je tudi velika Gyger-Klopsteinova fotografija v pregibu z oznakami v steni.

M. K.

VODNIK PO GORI OLJKE

Knjižico je izdalo PD Polzela, in sicer z nekoliko zamude, ob svoji 25-letnici. O začetkih tega društva piše sedanji predsednik Vili Vybihal (knjižico je tudi uredil). Podatke o občnih zborih in o sestavi upravnega, nadzornega odbora in častnega razsodišča je zbral prvi blagajnik, drugi predsednik društva Stane Štorman. Sledi kronika društva, število članstva (najmanj 67 — 1967, največ 530 — 1982). Opravili so sami dve planinski šoli, dva sta se udeležila prve PS na Vršču v organizaciji KVIZ pri PZS, nekaj starejših pa jo je končalo na teden dni trajajočem izletu po YU poti. Žal podatki o MV verjetno niso popolni, ker vsega v arhivu ni več najti. Zanimiv je tudi seznam veznih in krožnih poti, ki so jih prehodili nekateri člani, in tudi vrhov, kamor so se povzpeli. Na koncu je opisana zgodovina Gore Oljke in planinski dostopi do nje iz vseh izhodišč v dolini. Zemljevid poti je pripeval Ferdo Glavnik. Knjižico lahko dobite pri PD ali v Domu na Gori Oljki.

Š. J.

Jalung Kang, 8505 m

Foto T. Skarja

NAČRT ALPINISTIČNE ODPRAVE JALUNG KANG 1985

1. Organizator: PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE.

2. Cilj: Severna stena Jalung Kanga (8505 m); osrednji plezalski problem skupine Kangčendzenga s te strani.

Rezervna smer: Po severni steni Kangčendzenga, nato nad 7500 m prečenje na Jalung Kang.

3. Moštvo: 14 članov vključno z vodjo in zdravnikom, 1 zvezni oficir, 6 višinskih nosačev (šerp), 2 v bazi in 1 kurir.

4. Čas: 1. 3. do 15. 6. 1985.

5. Potek odprave:

Pristop: Ljubljana—Katmandu, letalo; 26. 2. — 1. 3. 1985 Katmandu—Hile (tovornjak); 10. 3. 1985 Hile—Gunza—Pangbema (baza); 200 nosačev, 11.—31. 3. 1985.

Vzpon: Baza (5050) — tabor I (5800 m): 1. 4. do 5. 4. Aklimatizacija do 7000 m: 6. 4. do 15. 4. Tabor I — Tabor II (6300 m): 16. 4. do 20. 4. Tabor II — Tabor III (7000 m): 21. 4. do 25. 4. Tabor III — Tabor IV (7500 m): 26. 4. do 20. 4. Tabor IV — Tabor V (8000 m): 1. 5. do 10. 5. Vrh: 11. 5. do 20. 5. Evakuacija v bazo: 21. 5. do 25. 5. 1985.

Povratek: Pangbema—Hile, 100 nosačev: 25. 5. do 8. 6. Hile—Katmandu, avtobus: 10. 6. Katmandu—Ljubljana, letalo: 13. 6. do 18. 6. 1985.

6. Opis vzpona: *Varianta A*

BC — T1: Baza na Pangpemi (5050 m) — spust na ledenik Kangčendzenga (4950 m) in 8 km do 5600 m pod prvo bariero serakov.

Tabor I bo igral vlogo »naprej potisnjene baze«.

T1 — T2: Po strmim razpokanem ledeniku mimo ledeniške bariere pod steber, kjer bo T2 pretežno vkopan v led (6300 m). Nevarna etapa (podori serakov in snežni plazovi), zato bo morala biti vsa oprema in hrana na T1 zelo lahka. Zaradi hitrosti bo potrebna pred vzponi nad T1 dobra aklimatizacija.

T2 — T5: Približno 2000 m visoko direktni steber preide pod vrhom v snežno vesino. Steber je kombinacija ledu 50°—60° in vmesnih skalnih odstavkov predvidoma IV.º in V.^o, toda brez znatnih objektivnih nevarnosti. V zgornjem delu je izpostavljen močnemu zahodnemu vetru, prav tako tudi kakih 40° nagnjena vesina pod vršno grmado.

T5 — vrh: Kakih 200 m visoka kamnita zajeda (IV.º—V.^o) se z odprtim ozebnikom konča za zobom na zahodnem grebenu. Do vrha je še dobrih 100 m višinske razlike po lahkem, toda izpostavljenem grebenu.

Varianta B

Ob morebitnih večjih padavinah bo plazovom manj izpostavljen nekoliko desno od

direktnega ležeči severni greben z največjimi tehničnimi težavami V.^o in VI.º med 5500 in 6300 m.

Ta varianta bi bila sicer daljša in bolj zamudna. Tabori bi bili na približno enaki nadmorski višini kot pod A.

7. Ključna oprema: Sotori za bazo in T1 klasični, (Induplati, model Lošinj), za T2 — T5 skrajno lahki (modela Trisul in Anapurna). Polovica šotorov stenskih (model Lotse).

Stalne vrvi po stebru in po kaminu nad T5. Puhasta oprema: klasična, vetrna goreteks.

Čevlji: Koflach Ultra extrem.

Dereze: za pripenjanje na čevlje, brez trakov.

Kisik: 20 jeklenk.

Hrana: Nad T1 lahka (instant) zaradi transporta ter varčevanja z gorivom in časom. Sicer čimveč nepalske hrane.

8. Aktivnosti: Prva selekcija je bila 17. 1. 1984, druga 13. 6. 1984 in zadnja 16. 10. 1984, dokončni izbor do 31. 10. 1984. Vse selekcije sta opravila PZVA in vodja odprave.

9. Status odprave: Osrednja slovenska alpinistična akcija v letu 1985.

Komisija za odprave v tuja gorstva

ČLANI IX. JAH — S STENA JALUNG KANGA

Tone Škarja — 48 let, vodja odprave, Mengeš, elektrotehnik; z alpinizmom začel ukvarjati l. 1956. Leta 1965 in 1974 je bil na Kangbačenu, 1978 Everest (izvidnica), 1979 Everest in 1984 Jalung Kang (izvidnica).

Damjan Meško — 47 let, zdravnik odprave, Ljubljana. Sodeloval na odpravah: Makalu 1975, Hindukuš (Nošak) 1976 in Grenlandija 1978.

Filip Benca — 35 let, član odprave, Tržič, šofer; z alpinizmom začel ukvarjati 1968. Sodeloval na odpravah Kavkaz 1975, Gašerbrum 1977, Pamir 1979, Lotse 1981 in Jalung Kang 1983 (izvidnica).

Borut Bergant — 31 let, član odprave, učitelj telesne vzgoje, Tržič; na odpravah: Kavkaz 1975, Gašerbrum 1977, Mount Everest 1979, Lotse 1981 in Anapurna 1983.

Tomo Česen — 25 let, član odprave, Kranj, obrtnik; z alpinizmom začel leta 1976. Leta 1979 bil v Andih, leta 1983 pa v Pamirju.

Janko Humar — 26 let, član odprave, Koritnica, absolvent VEKŠ v Marlboru; pleza od leta 1975. Bil na Primorski odpravi v Bolivijske Ande (Huayna Potosi), Fanske gore 1979, Ekvador 1980, ZDA 1982, Škotska 1984 in odprava na Grenlandijo 1984.

Tomaž Jamnik — 46 let, član odprave, Kranj, elektroinženir; plezati je začel leta 1964. Sodeloval pri odpravi na Hindukuš 1971, Kilimandžaro 1972, Makalu 1975,

Mount Everest 1979, Nova Zelandija 1980 in Pamir 1983.

Janez Jeglič — 24 let, član odprave, Domžale, elektromehanik; plezati je začel leta 1979. Sodeloval na odpravah ZDA (Kolorado) 1982 in Patagonija (Fitz Roy) 1983. Silvo Karo — 24 let, član odprave, Ihan, električar; pleza od leta 1977. Odprave: ZDA 1982 in Patagonija 1983.

Franček Knez — 26 let, Rimske Toplice, avtoelektričar; eden naših najuspešnejših alpinistov. Odprave: Andi 1978, Mount Everest 1979, Lotse 1981, Andi 1982, ZDA 1983, Patagonija 1983 in Himalaja (Čo Oju) 1984.

Pavle Kozjek — 26 let, član odprave, absolvent za elektrotehniko, Polhov Gradec; plezati začel 1978. Odprave: Gangapurna 1983, ZDA (Yosemite) 1983.

Martjan Kregar — 28 let, Kamnik, orodjar; pleza od leta 1973 in je doslej sodeloval na tehle odpravah: Hindukuš 1976, Lotse 1981, Gangapurna 1983 in Škotska 1984.

Peter Podgornik — 27 let, avtoklepar, doma iz Vrtovina; pleza od leta 1976 in je sodeloval doslej na tehle odpravah: Lotse 1981, Aconcagua 1982, Jalung Kang (izvidnica) 1983 in Grenlandija 1984.

Slavko Svetličič — 27 let, orodjar, doma iz Cerknega (Šebrelja); z alpinizmom se je začel ukvarjati leta 1977 in je doslej sodeloval na odpravi: Aconcagua 1982, Bolivija 1983 in ZDA (Yosemite) 1984.

SKUPŠČINA UIAA 1984

UIAA združuje planince vseh celin, zato se ne gre čuditi, če se slednji zbirajo na letne skupščine daleč od Evrope, zibelke UIAA. Oktobra 1984 so zborovali v Seulu, glavnem mestu Južne Koreje. Zbralo se je 21 članic, sedem se jih je opravičilo (med temi PSJ), manjkalo je tudi nekaj predsednikov komisij, kar kaže, da izbor kraja zasedanja z vidika stroškov ni najbolj primeren za tiste organizacije, ki se ne kopljejo v denarju. Komisija za odprave poroča, da se slednje slejkoprej bodejo s številnimi problemi, vendar tudi ugotavlja, da so dostikrat za težave krivi kar udeleženci sami. Seveda to ne velja tedaj, ko nagajajo birokrati. Ti so, skupaj z vse večjimi takсами in cenami storitev, vse pogostejši vzrok za odstopne ali menjave cilja v zadnjem hipu.

Kaže, da imajo trenutno samo v Pakistanu posluh, ko hitro odobre cilje. Postopek traja le dva tedna; obeta se tudi, da bodo ponesrečence iz baznih laborov brezplačno transportirali s helikopterji.

Videti je, da pojem »odprava« ni zadosti točno opredeljen, zato je komisija osvojila takole definicijo: »Odprava je alpinistično dejanje, ki praviloma poteka na tuji celini in za katerega je potreben daljši dostopni marš.«

Komisija za varstvo okolja je bila tudi tokrat živahna. Načrtujejo »Svetovni dan

varstva gorskega okolja», ki bo leta 1987 in »Dan informacij za organizatorje trekingov v Indiji in Nepal«. V pripravi je besedilo zoper navlako in poster z izjavo iz Katmanduja.

Nepalski predstavnik je povedal, da je nepalsko Ministrstvo za zdravje organiziralo čistilno akcijo. Požgali so 15 ton, zakopali pa 20 ton odpadkov, ki so jih pustile za seboj odprave. Zanimalo ga je, kako je z razvojem pripomočkov, ki naj pomagajo, da bo onečiščenje narave manjše. Rad bi tudi videl, da planinci v Himalaji skrbijo za čisto okolje vsaj toliko kot v Zahodnih Alpah, torej doma.

Predpisom o varstvu okolja bo posvečen posvet v Dardžilingu, zanimivo pa je tudi bilo slišati, da člani francoskih državnih odprav s podpisom potrjujejo, da so seznanjeni z vsebino katmandujske izjave. V Kanadi, na primer, turisti v nacionalnih parkih ne smejo kuriti ognja.

Zdravniška komisija je poročala, da ima njen dokumentacijski center v Londonu že čez 400 enot, ki so na voljo vsem zainteresentom.

Pripravljajo zbornik lanskega posveta v Chamonixu. Obeta se celo finančni presežek, ki ga bodo deležne postale za prvo pomoč Chamonixu, bolnišnica Katmandu in bodoče Društvo za medicino v gorah, ki se namerava posvetiti izključno znanstveno-raziskovalnemu delu, medtem ko vloga komisije še naprej ostaja povezovalna planinskih organizacij.

Strokovna srečanja se obetajo v presledkih treh let. Kaže, da bo leta 1987 beseda tekla o psiholoških problemih plezanja in pripravi planincev, na sporedu bodo tudi poškodbe in stres med vrhunskimi plezalci. Mladinski komisiji so priporočili, naj se vključi v letošnje mednarodno Leto mladih, ki ga organizirajo Združeni narodi. Lanskega srečanja mladih v Chamonixu so se udeležili plezalci iz 35 držav. Nepalci vabijo mlade k udeležbi v lažjih odpravah. K temu naj bi pripomogla tudi UIAA.

Komisiji za planinske kočje in zavetišča se je delo izteklo, saj je opravila vse naloge, za kar je bila tudi pohvaljena. Nekaj njenih dejavnosti bo prevzela komisija za varstvo okolja.

Komisija za alpinizem svoje delo šele začne. Sekretariat UIAA poziva članice, ki žele sodelovati, naj imenujejo svoje predstavnike. Komisija bo zasedala spomladi 1985, ko bo izvoljen tudi njen predsednik.

V 108. številki Biltena UIAA (december 1984) je še veliko zanimivih podatkov o skupščini in drugih, ki utegnejo zanimati planince in alpiniste. Tako o spremembah statuta UIAA, razpis alpinističnih taborov v Sovjetski zvezi — Kavkaz, Pamir, Dombaj, Altaj in Čimbulak (Alma Ata). Informacije so na voljo pri Direkciji mednarodnih planinskih taborov Komiteja za Sport SSSR, Lušneckaja Kaj 8, Moskva

119270, SSSR, Telex 411287 KONKI SU, Telefon 290 37 64.

Zbornik prinaša tudi seznam vseh plezalnih pripomočkov, ki imajo kvalitetni znak UIAA, in opozarja na pogostne zlorabe tega znaka hkrati s pozivom, da kršitelje prijavljamo, saj se ti ne igrajo samo z našim zaupanjem, ampak tudi z življenji uporabnikov.

Bilten se s toplimi besedami spominja pokojnega Aleša Kunaverja, člana komisije za odprave ter prinaša oris njegovega dela in zaslug ter hkrati izraža sožalje svojcem, PZS in PSJ.

Bilten UIAA, št. 108, PS

MOUNT EVEREST, JESEN 1984

Znanstveni odpravi »Himalaja 84 — Sagar-mata«, vodil jo je dr. František Kelo. Štela pa je več kot 20 članov, se je posrečil vzpon na Mount Everest. Odpravo so organizirali Slovaška akademija znanosti in lamasak klubi, sestavljali pa so jo plezalci: M. Orolin (tehnični vodja), V. Petrik, J. Just, R. Mock, M. Neumann, J. Psotka, P. Pochyly, L. Zachoransky, V. Launer, M. Šajnoch, Z. Brabec, J. Oršula, V. Du-bež in Z. Demjan, medtem ko so ostali člani predstavljali znanstveni del odprave, ki ga je vodil dr. Jan Drdoš.

Odprava se je nameravala povzpeti na Mount Everest po angleški ali pa po sovjetski smeri čez južno steno, končno pa so se odločili za poljsko smer. Bazno taborišče so postavili na višini 5300 m, višinske tabore pa na višinah 6050 m, 6400 m, 7200 m, 7780 m in 8300 m. Po dveh neuspešnih poskusih vzpona na vrh (Josef Just in Ang Phurba ter Miloslav Neuman in Ludovit Zachoransky), ki sta se ponesrečila zaradi slabega vremena, so se 15. oktobra odpravili iz taborišča V (8300 m) proti vrhu: Zoltan Demjan, Jozef Psotka ter šerpa Ang Rita (že 6 osemstisočakov) in po osemurnem plezanju ob 14.30 prišli na vrh. Vreme ni bilo ugodno, kisika niso uporabljali.

Za sestop so izbrali lažjo normalno smer, v kateri so bili tudi nizozemski višinski tabori, vendar pa je naveza razpadla. Demjan je ob enih ponoči prispel v tabor II (6400 m), ob osmih zjutraj pa je prispel vanj še šerpa Ang Rita. Jozef Psotka je bil zelo utrujen in se je, ko sta skupaj z Ang Rito ob polnoči dosegla Južno steno, odločil za bivakiranje na prostem. Ker ga 16. oktobra ni bilo v taborišče, so organizirali reševalno akcijo. Josef Jost je iz tabora V prečil do Južnega sedla, pri povratku pa je nedaleč od tabora III našel v ledeniški razpoki Psotkovo truplo. Psotka je verjetno še ponoči nadaljeval sestop in je pri tem zdrsnil.

Znanstveno delo odprave pa je bilo usmerjeno zlasti v raziskovanje reliefa, flore in

favne, gozdne meje ter ekoloških odnosov in njihovih sprememb zaradi vdora ljudi. Na podlagi teh raziskav bodo izdelali sanacijski program in tudi podrobnejši načrt sanacij, tako da bi celotno področje Mount Everesta razdelili na tri do štiri ogrožene cone. Celotno znanstveno delo bodo predali nepalski vladi.

jn (Z. Z.)

ALPINISTIČNA NOVICA IZ ŽELEZNIKOV

Alpinistična sekcija v Železnikih poroča, da je lani decembra pet njenih članov opravilo izpit za pripravnika, eden pa je postal alpinist. Zdaj je vseh skupaj 18, od tega pa 13 zelo aktivnih. Novo alpinistično šolo so pričeli decembra.

S. M.

ALPINISTIČNI ODSEK RAŠICA

Skupne ture in alpinistično šolo so imeli člani AO Rašica na Vršiču. Prva skupina je opravila turni smuk z vrha Nad Šitom glave, drugi pa so z Mojštrovke sestopali po Pripraviški grapi.

S. M.

ALPINISTI V »DELU« AKTIVNI

Alpinistična sekcija Delo je organizirala alpinistično šolo, ki traja že od oktobra lani. Doslej so imeli 13 predavanj in tudi že štiri skupne ture. Tečajnikov je 18 in so bili že na zasneženem Triglavu, Grin-tovcu, plezali pa so tudi v okolici Vršiča.

S. M.

razgled po svetu

JOHANN WOLFGANG GOETHE KOT PLANINEC

Veliki nemški pesnik Johann Wolfgang Goethe je trikrat potoval v Alpe, in to v letih 1775, 1779 in 1797. Bilo mu je 30 let in je bil že slaven kot pisatelj »Trpljenja mladega Wertherja«, ko je 4. novembra 1779 zapisal v svoj dnevnik: »Zmračilo se je, ko smo se približali dolini Chamonix in naposled prispeli tja. Videli smo samo velike gmote (gora). Zvezde so se zapovrstjo prikazovale, nad vrhovi gora desno od nas smo opazili nekakšno svetlobo, ki si je nismo znali razložiti. Bila je svetla, brez leska kot Mlečna cesta, vendar gostejša, skoraj kot Plejade, le večja. Dolgo časa je pritegovala našo pozornost, dokler ni naposled, ko smo spremenili opazovališče, kot piramida, ki je bila preprežena z notranjo in skrivnostno lučjo, le-to bi mogli še najbolje primerjati s florescenco kresnice, presegla vrhove vseh gora in v nas utrdila prepričanje, da je to vrh Montblanca.«

Naslednjega dne je Goethe zapisal v dnevnik:

»Zdaj nameravam stopiti tudi na Ledeno morje (Mer de glace) in si te neznanske gmote na njih samih ogledati. Spustili smo se po strmini navzdol in napravili nekaj sto korakov po majavih kristalnih čerih. Če sam stojš na ledu, ki se od zgoraj premika navzdol, njegove gmote pa so preprežene z nenavadnimi razpokami — je to zares mogočen pogled. Toda nič kaj dolgo nam ni ugajalo na teh spolzkih tleh, sa nismo bili opremljeni niti z derezami niti z okovanimi čevlji, celo več, pete na naših čevljih so bile zaradi dolgega

pohoda močno zaobljene in zgajene. Povzpeli smo se zato znova navzgor do koč in se po kratkotrajnem počitku pripravili na odhod...«

Naslednjega dne je Goethe s svojimi spremljevalci odšel preko 2200 m visokega sedla Col de Balme v dolino Rone. O tem je pisal gospe von Stein: »Kaj naj vam pripovedujem o imenih vrhov, konic, igel, ledenih in snežnih gmot, ko vam vendar ne morejo posredovati podobe niti v celoti niti v podrobnostih...«

Za nadaljnjo pot so se odločili preko 2400 m visokega sedla Furka, o tej poti pa je Goethe poročal takole:

»Zdaj smo se vzpenjali po levi strani gore in se pogrezali v globok sneg. Eden naših vodnikov je moral naprej in nam tako utreti pot; srčno jo je pregazil, mi pa smo mu sledili. Bil je svojevrsten pogled, če si v tej najbolj pusti pokrajini sveta opazoval ljudi, od katerih je vsak posebej stopal v stopinje drugega in kjer v vsej gladko odeti dalji nisi videl nič drugega kot gaz, ki smo jo utrli. Globine, iz katerih smo bili prišli, ležijo sive in neskončne v megli za nami. Oblaki se zamenjujejo z bledim soncem, debelozrnat sneg drsi v globeli in dviguje nad vsem premikajočo se tančico. Prepričan sem, da bi vsakdo, ki bi ostal na tej poti vsaj deloma gospodar svoje domišljajske moči, moral tukaj brez dejanske nevarnosti žalostno končati zaradi strahu in groze.«

Toda tudi Mittelgebirge mu niso ostale tuje, kar prihaja od izraza v pesmi »Harzreise im Winter« (Zimska pot po Harzu). Goethe se je 10. decembra 1777 v gostem snežnem metežu povzpел na Brocken in je o tem pisal nekemu dvomljivcu:

»Resnično sem stal 10. decembra opoldne na vrhu Brockena, opazujoč brezmejni sneg, med tistimi zastrašujočimi granitnimi klečmi, nad menoj je bilo do popolnosti jasno nebo, s katerega je sonce tako silovito žgalo, da je bilo v volni površnika čutiti znani smrad pogorišča.«

Svoje mnenje o planinstvu je Goethe opisal tudi v prvem delu Fausta, in to v Valpurgini noči. V tem delu pesnitve govori med drugim o slasti, ki nam sladi gorske poti.

(Povzetek po sestavku Fritz Lederja, ki je bil objavljen v vzhodnonemški reviji »Der Tourist«, 11. 12. 1984.)

M. A.

ZLORABA ZAŠČITNEGA ZNAKA UIAA

Predsednik UIAA Pierre Bossus v posebnem sporočilu ugotavlja, da se ekonomska propaganda v zadnjem času vse pogostejše neupravičeno posredno ali še večkrat neposredno sklicuje na zaščitni znak UIAA. Tako največkrat poudarjajo, da je določen izdelek v skladu z UIAA-normami z gorniško opremo, čeprav jih pristojni organi UIAA niso niti pregledali niti priporočili njihove uporabe, kot to predpisuje pravilnik o zaščitnem znaku.

Predsednik v nadaljevanju opozarja, da je znak UIAA, to pa velja tudi za njegovo opisovanje ali sklicevanje nanj, uradno overjen in zaščiten. Zato pomeni vsakršna takšna ali podobna oblika ekonomske propagande zlorabo, kupca pa skuša zavajati z neresničnimi podatki.

V tej zvezi predsednik izrecno poudarja, da UIAA pod nobenim pogojem ne daje jamstva za takšno opremo ali izdelke, prav tako ne more jamčiti niti za njihovo trajnost niti priporočati njihove uporabe. Planinci bodite torej pozorni na takšno dvoumno reklamo! V spisku podobnih primerov je na primer omenjena čelada nemške tovarne Edelrid, in to za model Durace. (UIAA — Bulletin, september 1984.)

M. A.

50 LET POLJSKIH ODPRAV V ANDE

Od prve poljske odprave v Ande mineva približno petdeset let. Tej odpravi se je takrat posrečilo več prvenstvenih vzponov, med drugimi prvi vzpon na tretji najvišji vrh Amerike Cerro Mercedario (6800 m) in pa prvi vzpon na Aconcagua (6960 m) po južni smeri in v povsem alpskem stilu brez višinskih taborišč, kar je takrat pomenilo pravo senzacijo.

Tudi druga poljska odprava v Ande leta 1937 je zabeležila nekaj lepih uspehov. Med drugim prvenstveni vzpon na drugo najvišjo goro Amerike, Ojos del Salado (6885 m). Ta jubilej so v Krakovu proslavili

z več prireditvami, razstavami, filmskimi predstavami, tovariškimi večeri ter z dvo-dnevnim znanstvenim kolokvijem. Proslava so se udeležili tudi še živi veterani predvojnih odprav — Viktor Ostrowski (79), Jan Alfred Szczepanski (82) in Witold H. Paryski (75), več zaslužnim alpinistom, med njimi tudi trem inozemcem, pa so podelili spominske medalje. Založba »Czytelnik« pa je počastila jubilej s ponovno izdajo znane knjige Viktora Ostrowskega »Wyżej niż Kondory«, katere prva izdaja v španščini (Mas alto que los condores) je izšla leta 1954 v Argentini.

jn (Z. Z.)

OSEMSTO VZPONOV NA OSEMTISOČAKE

Znani španski (baskovski) poznavalec Himalaje, Kartanajari, je sestavil statistični pregled vzponov na osemtisočake. Njegova statistika zajema vse vzpone, ki so bili opravljeni do avgusta 1984 na vrhove, visoke 8000 m ali več, tako glavne kot tudi stranske. Vsega skupaj je doslej registriranih že 800 takšnih vzponov, opravilo pa jih je 592 alpinistov, kajti nekateri so se na osemtisočake povzpeli po dvakrat ali tudi večkrat. Če pustimo ob strani šerpe, dobimo naslednji vrstni red vodilnih držav: 1. Japonska — 123 vzponov, 2. Zvezna republika Nemčija — 82 vzponov, 3. Avstrija — 75 vzponov, 4. Švica — 67 vzponov, 5. Poljska — 57 vzponov. ZDA so po tej statistiki na sedmem mestu, Velika Britanija, ki je bila nekoč vodilna pri himalajskih vzponih pa na 10. mestu. Šerpe so opravili doslej 95 vzponov na osemtisočake, se pravi, da bi moral biti Nepal v bistvu drugi. Med štirinajstimi glavnimi osemtisočaki je po številu vzponov na prvem mestu Mount Everest (168), drugi pa Daulaghiri (66). Od stranskih osemtisočakov pa vodi Jalung Kang (do avgusta 1984 17 vzponov, jeseni 1984 pa še nadaljnjih 10).

Po tej statistiki je Jugoslavija s petnajstimi vzponi na dvanajstem mestu, Češkoslovaška (12 vzp.) na štirinajstem, SZ (11 vzp.) na petnajstem in Bolgarija (6 vzp.) na sedemnajstem mestu. Vendar pa je treba Čehoslovakom prišteti še pet vzponov, ki so jih opravili jeseni 1984, se pravi, da je Češkoslovaška po skupnem številu vzponov na osemtisočake pred Jugoslavijo.

jn (Z. Z.)

NAVODILA ZA TRENING PLEZALCA

Pod gornjim naslovom objavlja švicarska revija »Die Alpen« (12/1984) daljši sestavek, ki je na prvi pogled namenjen le ekstremnim plezalcem. Vendar ne gre spregledati, da so izjemni dosežki vedno vplivali tudi na povprečne planince. Zato uteg-

nejo opisane metode treninga — kot tudi hkratna opozorila na nevarnosti — pomeniti koristen napotek za vsakdanjo rabo v gorah.

Izredno hiter razvoj prostega plezanja, ta je omogočil premagovanje najvišjih težavnostnih stopenj, seveda zahteva tudi vedno načrtnejši in dolgotrajnejši trening, ki pa včasih ni v skladu z novejšimi športno-medicinskimi dognanji, zato so bile pogostne neprijetne poškodbe, ki bi se jim bilo mogoče izogniti. Sestavek torej opozarja predvsem na nevarnost poškodb med treningom, športnim plezalcem pa hkrati svetuje, kako si z ustreznim treningom lahko še izboljšajo svojo zmogljivost.

Poglaviti problem vseh športnih plezalcev je specialni trening za okrepitev prstnih in podiaktičnih mišic. Avtor v tem okviru navaja podrobna navodila za trening prstov in rok. Pri tem kaže posebej opozoriti na nevarnosti, ki se pojavljajo zlasti takrat, če prste prehudo in za dalj časa preobremenjujemo, saj nastajajo v takih primerih hude in nevšečne ter dolgotrajne poškodbe, kot so vnetje kit, nalgane mišice in vezi ter artritis prstnih sklepov.

Posebno tvegano je prehitro stopnjevanje zmogljivosti, pri čemer so zlasti nestrpni in neučakani mladi plezalci, ki se že po enoletnem treningu preskušajo v smereh 7. in 8. težavnostne stopnje. Vedeti je namreč treba, da poteka biološko prilagajanje na večje obremenitve razmeroma počasi, kar velja še zlasti za kite in vezi, medtem ko se samo mišičevje prilagodi dokaj hitro. Iz drugih športnih področij vemo, da je mogoče doseči vrhunske rezultate šele po preiščenem treningu, ki traja od 4 do 7 let.

Avtor v nadaljevanju opozarja tudi na to, da je treba pri treningu moči posebno skrbno upoštevati raztegljivost mišičevja, s čemer postaja le-to bolj elastično in je

tudi bolje zaščiteno pred bolečinami, ntrganinami in drugimi poškodbami mišičnega tkiva.

Številni plezalci tudi radi pozabljajo, da se je treba pred vzponom primerno ogreti, kar velja še posebej za prste. Paziti je tudi treba, da prav prste zaščitimo pred ledenim mrazom tako, da nosimo brezprstne plezalske rokavice. Posebno opozorilo velja naposled odnosu med tehniko plezanja in treningom moči. Tehnika plezanja ima v vsakem primeru prednost, šele ko je ta optimalna, je smiselni tudi dodaten trening moči. — To je le kratek povzetek razmeroma dolgega in izčrpnega sestavka, ki je opremljen tudi z nekaj slikovnimi ponazorili. Napisal ga je Lorenz Redlinger.

M. A.

ZANIMIVA RAZSTAVA

Adam Czarnowski že dolga leta zbira razglednice in dopisnice iz Visokih Tater. Decembra lani je del svoje zanimive zbirke tudi razstavil v ekskluzivnem salonu v Varšavi. Razstava — okrog 200 razglednic, je zajela obdobje 1885 do 1915, razdeljena je bila na več amaterskih področij, kot: »Zakopane«, »gorski vodniki«, »skalo-lovje«, »planinske kočice«, »planinstvo v Tatrah« itd. Razstavljene razglednice so najrazličnejšega izvora — poljske, avstrijske (Tatre so takrat spadale pod Avstrijo), nemške in madžarske, številne od njih pa so napisale znane takratne osebnosti iz kulturnega, političnega in planinskega življenja. Zanimivo je, da je razstava nepričakovano razkrila tudi nekaj podrobnosti o dveh prvih pristopih leta 1905, tako da pomeni hkrati tudi zanimiv prispevek k zgodovini Visokih Tater v začetku našega stoletja.

in (Z. Z.)

na kratko...

BILANCA SAVINJSKE POTI

Od leta 1972 do 31. 12. 1984 je pot prehodilo 1083 pohodnikov, od tega iz MDO Savinjska 761, PD Slovenije 219 članov, PD Jugoslavije 77 članov, tujina (Avstrija) 6 pohodnikov.

Od vseh je bilo kar 298 članov PD Zabukovica, ki so doslej prehodili 64 transverzal in prejel 2055 značk.

Med nosilci transverzalnih značk je bil tudi 75-letni Albin Pikl, ki je prejel že 7. značko Savinjske planinske poti.

Iz poročila F. Ježovnika

PROGRAM PLANINSKEGA DRUŠTVA SCT (Slovenija ceste - Tehnika - Obnova)

Osma redna letna skupščina PD SCT je bila 20. 2. Največjo pozornost so posvetili varnosti v gorah. Predlagali so tudi program izletov in tur za letos.

Rekreacijski program — februar: Toško čelo—Katarina; marec: Snežnik; april: Kriška gora; maj: Ratitovec; september: neznano; oktober: Raduha; november: Dobrča in december: Tisje.

Zahtevnejši program: februar: Triglav; marec: Škrlatica; april: Planjava; maj:

Bavški Grintavec; junij: Viš; julij: Veliki Klek, (Grossglockner); avgust: Finste-raarhorn; september: Razor; oktober: Koč-na in november: Kepa.

Za letos imajo le dva programa namesto običajnih treh. Zaradi skromnih sredstev so morali izločiti alpinistični del programa.

S. M.

TUDI PLANINCI PD LITOSTROJ IMAJO OBČNI ZBOR

Kot vse kaže je februar tisti mesec, ko v delovnih organizacijah planinci pregledujejo opravljeno delo v minulem letu in se pogovorijo za naprej. Tako je tudi z »litostrojskimi planinci«. Sprejeli so program in kot vedno, ob takih priložnostih, ni manjkalo zanimivosti, družabnosti in možnosti za pogovor. Poleg običajnih lepih diapozitivov z izletov in planinskih akcij so kot posebnost predvajali barvni film o taboru na Polževem.

S. M.

ŠOLSKA POČITNICE IN PLANINSKA VNEMA V TRBOVLJAH

V okviru programa za preživetje prostega časa učencev med šolskimi počitnicami, ki ga je pripravil koordinacijski odbor za celodnevno šolo pri občinski konferenci SZDL Trbovlje, so trboveljski planinci pripravili zimske izlete: 16. januarja na Mrzlico, 23. januarja na Gore in isti dan tudi na Kal. Za višjo stopnjo pa: 15. in 16. januarja na Lisco—Lovrenc ter 24. in 25. januarja na Komno.

S. M.

PLANINSKA ŠOLA V TRBOVLJAH

Planinsko društvo Trbovlje je s svojim mladinskim odsekom pripravilo program planinske šole za višje razrede osnovne šole in usmerjene šole. Šola je pričela pouk takoj po počitnicah, predavajo pa domači planinski delavci. Teoretičen del so združili z izletom na planinske vrhove. Šola pa bo trajala do konca maja.

S. M.

PLANINSKA POT PO SLEDEH GORANOVE MLADOSTI

Pot gre od Severina na Kolpi (Frankopanov dvorec) do izvira Kolpe v Gorskem Kotorju. Posvečena je Ivanu Goranu Kovačiču, pesniku in književniku naše revolucije (najbolj znana je njegova pesnitev Jama).

Kontrolne točke:

Severin na Kolpi (201 m) do Lukovdola, rojstne hiše I. G. Kovačiča — 1.50 h.

Lukovdol (349 m) do Orlovih sten, skozi vas Goranci in pod Litoricem do Orlovih sten — 3.15 h.

Orlove stene (583 m) do Okrugljaka, skozi vas Razdrto — 1.30 h.

Okrugljak (888 m) do Leveš vrha, spustimo se v vasi Kuti ter skozi G. in D. Lamané Drage — 2.30 h. (Ta vrh ni obvezen.) Leveš vrh je visok 735 m. Špicasti vrh (701 m). Z vrha Okrugljaka gre pot v vas M. Draga in V. Draga in naprej do Moravičkih vasi ter do Skradskega vrha — 3.40 h.

Skradski vrh (1044 m). Od Moravičkih vasi čez žel. progo pri Žrnovcu (po 4 urni hoji). Odtod gre pot v Vračji prelaz oziroma Zeleni vir. Iz Skrada do Zelenega vira je speljana cesta, steza pa se začne pri železniški postaji — 1.30 h.

Zeleni vir (345 m) do izvira Kupice skozi vas Rogi in Rodočaj — 2.30 h.

Izvir Kupice (314 m) do V. Drgomlja, skozi vas M. Lešnica — 2.30.

Veliki Drgomalj (1154 m) do Hajdove hiže (725 m).

Pot tja in nazaj traja 1.45 h.

Praprot (876 m). Iz V. Drgomlja do Praprota je potrebno 2.30 h. Tam je spominski muzej.

Izvir Kolpe (313 m). Iz Praprota v vas Razloge in strmo navzdol do izvira — 2.15 h.

Za prehojeno pot daje PD Zagreb-matica, Bogovičeva 7, značko.

Dostopi:

Severin na Kolpi—Lukov dol (cesta Zagreb—Reka).

Brod Moravice za Špičasti vrh in Skradski vrh.

Skrad za Zeleni vir in izvir Kupice (tudi V. Drgomalj oziroma Delnice, redna zveza ob delavnikih na relaciji Delnice—Čabar).

Po zapisu Josipa Sakomana
iz Zagreba

POHODI IN SREČANJA PD ZABUKOVICA

Planinci PD Zabukovica so bili na pohodu na Tisje, na Goro Oljko, na Marijo Reko in Osankarico, organizirali so tudi dve planinski srečanja in sicer na planinski postojanki Hom; tu so se srečali planinci, ki so lani prehodili Jugoslovansko planinsko pot.

Januarja pa je bilo »Srečanje planincev«, kjer so počastili Ivana Rogla ob njegovem jubileju.

Ob tej priložnosti so podelili srebrno značko mladinskega vodnika Milanu Polavderju.

Franc Ježovnik

**KRATEK JE BIL ZIMSKI DAN
ZA PLANINCE SGP »SLOVENIJA CESTE -
TEHNIKA - OBNOVA)**

Planinsko društvo SCT navadno zaključilo leto z udeležbo članov društva na spomin-skem pohodu na Tisje. Ker pa je bila do-govorjena sobota delovna, so se udeležili spominskega pohoda na Kostovsko pla-nino. Tega vsako leto organizira Zveza borcev iz Tuhinjske doline. Vzpon do par-tizanskega pomnika je bil za udeležence kratek. Lepo vreme jih je zvabilo še na vrh grebena Menine; po gozdnih jasad so se spet vrnili v dolino.

S. M.

TABOR PLANINCEV ŽELEZNIČARJEV

Planinsko društvo Železničar Ljubljana pripravlja letošnji tabor planincev-železni-čarjev Jugoslavije v Baških oštarijah pri Gospiču. Tabor bo od 4. do 7. julija in že zdaj zbirajo prijave.

Meseca avgusta pa pripravljajo planinski izlet na Olimp.

S. M.

**PLANINSKA SEKCIJA V METALKI
VABI NA KORNATE**

Planinska sekcija delavskega športnega društva Metalka bo pričela zbirati prijave za izlet na Kornate. Ta bo v dneh od 7. do 14. septembra in v tem času bodo prehodili »Kornatsko planinsko pot«. Za-nimivo združevanje: morje in planinsko pohodništvo.

S. M.

PODELITEV PRIZNANJ PD JESENICE

Na minulem občnem zboru so predsed-niku gradbenega odbora ter večletnemu predsedniku Planinskega društva Jesenice Janezu Košniku podelili posebni znak častnega člana društva. Člani, ki so v društvu več kot 25 let pa so dobili značke. Podelili pa so tudi dva častna zlata znaka Planinske zveze Jugoslavije.

S. M.

NAČRTI PD JESENICE ZA LETOS

Največja akcija bo gradnja nove Erjav-čeve koče na Vršiču. Do konca bodo ure-dili novo kočo na Golici. Prekrili bodo streho na koči pri izviru Soče. Dokončali bodo zajetje vode pri Erjavčevi koči ter opravili še več drugih del, ki bodo v prid vsem planincem.

S. M.

**JESENIŠKI PLANINCI
V JUBILEJNEM LETU**

Člani PD Jesenice so na letnem občnem zboru pregledali bogato in vsestransko dejavnost v letu, ko so praznovali 60-let-nico svojega obstoja. Bilo je to slavlje v delovnem vzdušju, z odrekam, pogu-mom, voljo in vztrajnostjo, ki je lastna le planincem. Tako razvejena dejavnost ne pozna počitka. Društvo ima 1922 članov, oskrbuje pet planinskih postojank, od tega je Erjavčeva koča na Vršiču stalno odprta in oskrbovana, štiri bivake, Maretovo kočo v Gozdu Martuljku in še zavetišče na Zadnjem Voglu.

S. M.

PLANINCI DO SCT NA GRINTOVCU

15 zagnancev je 2. februarja odšlo z dere-zami in cepini na Veliki Grintovec. Sicer so ta vzpon v podjetju SCT planirali že januarja, pa jih je hud mraz od tega odvrgel, zato pa se niso ustrašili februarja. Iz Kamniške Bistrice so se odpravili proti Koncu, od tam pa do Petrovega bivaka, kjer je bil sneg ravno pravšnji. Na Ko-krškem sedlu jih je sprejel orkanski veter. Za predah so se umaknili v zimsko sobo. Počitek se je prilagel. Potem so šli na vrh. Nad razpotjem Kočna—V. Grintovec je postala strmina ledena. Na vrhu je bil veter premočan, zato niso mogli uživati v razgledu. Požirek toplega čaja, košček čokolade in spet so pohiteli v zavetje, potem pa previdno po strmini navzdol. Kmalu so bili vsi na Sedlu, od tod so se spustili po plazu v dolino. Tam jih je spet sprejel enolični vsakdan.

In naslednja tura? Na Triglav, seveda! Kot pribito!

S. M.

DAROVI ZA PLANINSKI VESTNIK:

Matej Šurc, Bohinjska Srednja vas — 2 476 din; Marijan Krišelj, Ljubljana — 3 880 din; Evgen prof. Lovšin, Ljubljana — 2 054 din; Jurij Šimac, Nova Gorica — 273 din; Franc Ekar, Kranj — 799 din; Pavle Šegula, Škofja Loka — 616 din; Ratimir Stefanović, ZDA — 1 500 din; La-dislav Mrak, Ljubljana — 1 000 din; Henrik Uran, Maribor — 1 000 din; Jože Bonča, Pula — 1 000 din; Janez Pretnar, Radov-ljica — 1 939 din; Božo Straus, Ruše — namesto venca na grob planinskemu pri-jatelju — 2 000 din; Matija prof. dr. Horvat, Ljubljana — 1 940,50 din; Stanko Uršič, Gorica, Italija — 50 000 Lit. Skupaj 20 477,50 din in 50 000 Lit.

Vsem darovalcem se iskreno zahvalju-jemo!

IZ LETOŠNJEGA PROGRAMA ZALOŽBE:

Najpomembnejša publikacija je vsekakor zemljevid POHORJA; merilo 1 : 50 000. Zemljevid bo na voljo pred začetkom planinske sezone.

Zemljevid TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA bo izšel v ponatisu.

Posebej omenjamo tudi zemljevid ZASAVSKIH HRIBOV. Podatke za to področje zbirajo, zemljevid pa bo izšel spomladi leta 1986.

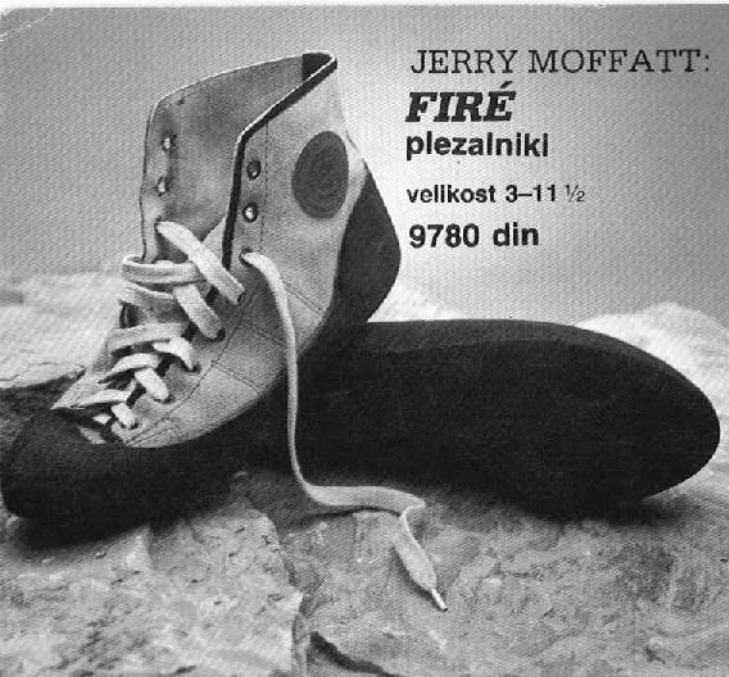
Med vodniki pa je na prvem mestu popravljena in razširjena izdaja VODNIKA PO JULIJSKIH ALPAH.

Med drugim pripravlja PLANINSKA ZALOŽBA tudi:

- Nove vpisne knjige,
- Dnevnik pionir-planinec
- Koledar akcij 1986
- Izkaznice gorske straže
- Nove članske izkaznice
- Plezalne vodnike

Planinska društva prosimo, naj za svoje člane nabavijo planinsko literaturo, še preden se začne planinska sezona.

Obiščite ekonomat Planinske zveze Slovenije. Odprt je vsak dan od 9. do 14. ure, ob ponedeljkih pa od 14. do 18. ure.

JERRY MOFFATT:

FIRÉ
plezalniki

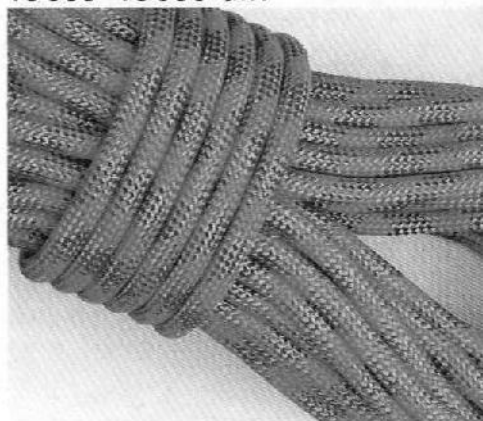
velikost 3–11 ½

9780 din

elite

vrvi od 8,7–11,9 mm dolžine 45 in 50 m

15000–18000 dln

SUMITOMO
ŠOTORI

model

NANGA PARBAT

je najlažji
in najhitreje postavljen,
najbolj odporen
proti viharjem

45250 din

SPORT IMPORT

G.m.b.H

A-8020 GRAZ

Elisabethnergasse 22

Austria

KUPON

PLANINSKI VESTNIK

S tem odrezkom lahko v Gradcu
plačate z dinarji. Navedene cene so ne-
cene v dinarjih brez prometnega davka